

ŽIVOT KOMENSKÉHO * ČO JE MEDITÁCIA * 12 CNOSTÍ * DUCHOVNÉ HUTY

Sophia

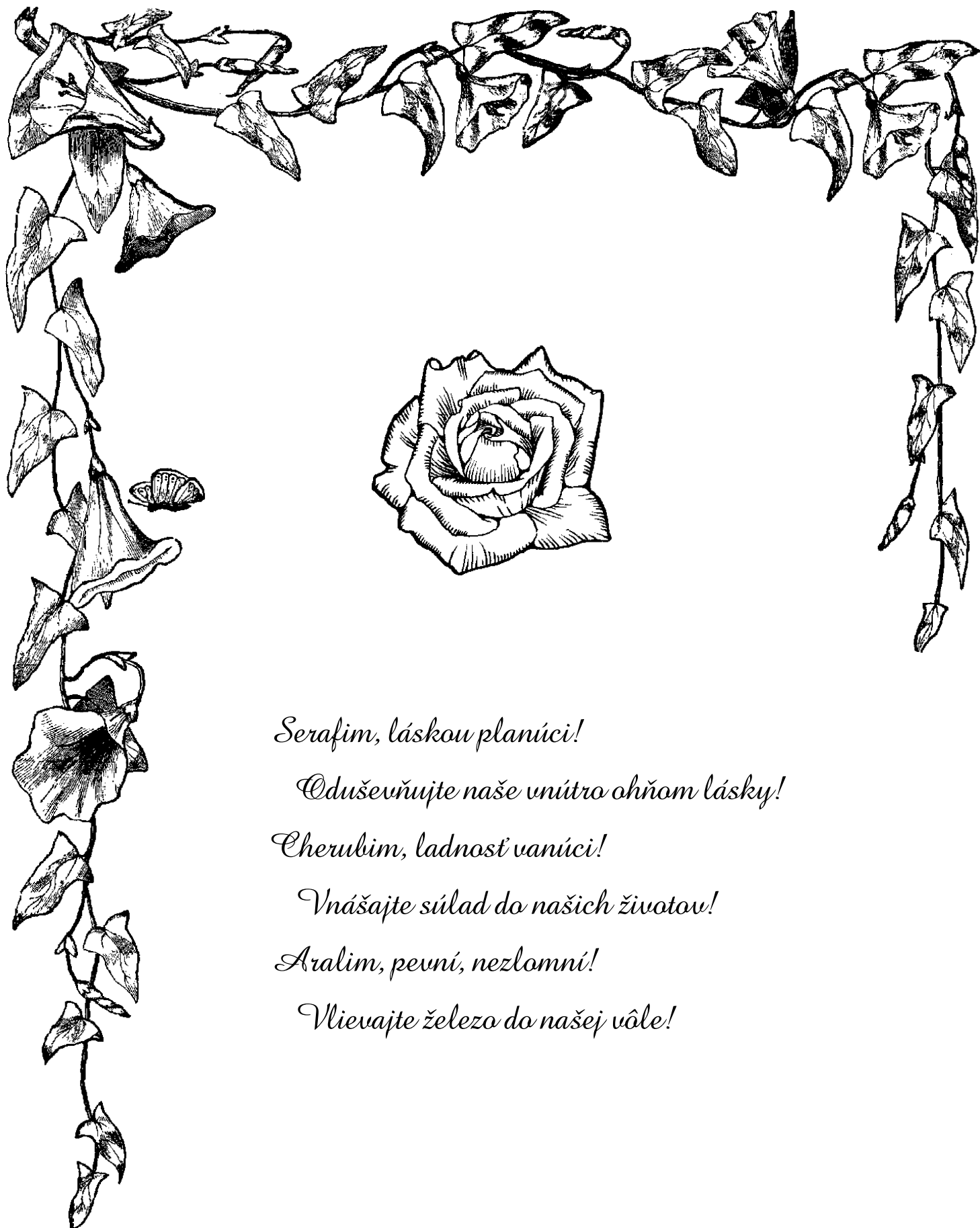
Štvrťročník pre uvedenie

duchovných hodnôt do života

Číslo 11
jeseň 1996

Nesmrteľnými sa
stávame láskou
k duchovnej kráse

Serafim, láskou planúci!

Oduševňujte naše vnútro ohňom lásky!

Cherubim, lадnosť vanúci!

Vnášajte súlad do našich životov!

Aralim, pevní, nezlomní!

Vlievajte železo do našej vôle!

Z OBSAHU:

∞ DUCHOVNÉ ŽELEZO AKO MATERIÁL
PRE MORÁLNU PRESTAVBU SPOLOČNOSTI
Úvodník - str. 3

∞ 12 CNOTÍ
O štúdiu antropozofie 1: Čítanie ako práca na sebe - str. 6

∞ DASKALOS ZO STROVOLOSU
Posmrtná spomienka - str. 9

∞ CHERUBSKÝ POUTNÍK
Výber z dvojverší Angela Silesia - str. 10

∞ TRIVIA & KVADRVIA
Sedem slobodných umení - str. 12

∞ SVETLO NA REINKARNÁCIU
Z ezoterických dejín kresťanstva - str. 14

∞ DUCHOVNÉ BYTOSTI
V NEBESKÝCH TELESÁCH A PRÍRODNÝCH RÍŠACH
O knihe, ktorá práve vyšla - str. 17

∞ JE MOŽNÉ ZNOVUZRODENIE BEZ PREVTELENIA?
Úryvok z "Otázok Milindových" - str. 21

∞ MÁNÍ A JEHO POSOLSTVO
Život a smrť zakladateľa manicheizmu - str. 23

∞ DIVADLO ANDELŮM A LIDEM
Život Jana Amose Komenského - str. 26

∞ EXISTUJE NESMRTELNOSŤ?
Duchovne-duševné princípy v človeku - str. 31

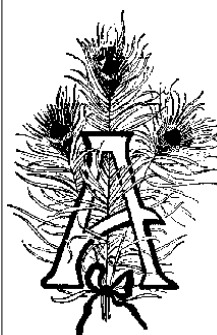
∞ AKO SÚVISÍ ROZPRÁVKA O POPOLUŠKE S KRISTOM
Základná smernica pre zakladanie duchovných hút - str. 38

∞ ZLATÉ ŠATY
Rozprávka - str. 39

∞ ZLATÝ DÉŠŤ
Duchovní význam kvetín - str. 43

∞ NÁVRATY NIKAM
aneb New Age v mlhách - str. 44

∞ MEDITÁCIA
Jej podstata a pôsobenie - str. 47

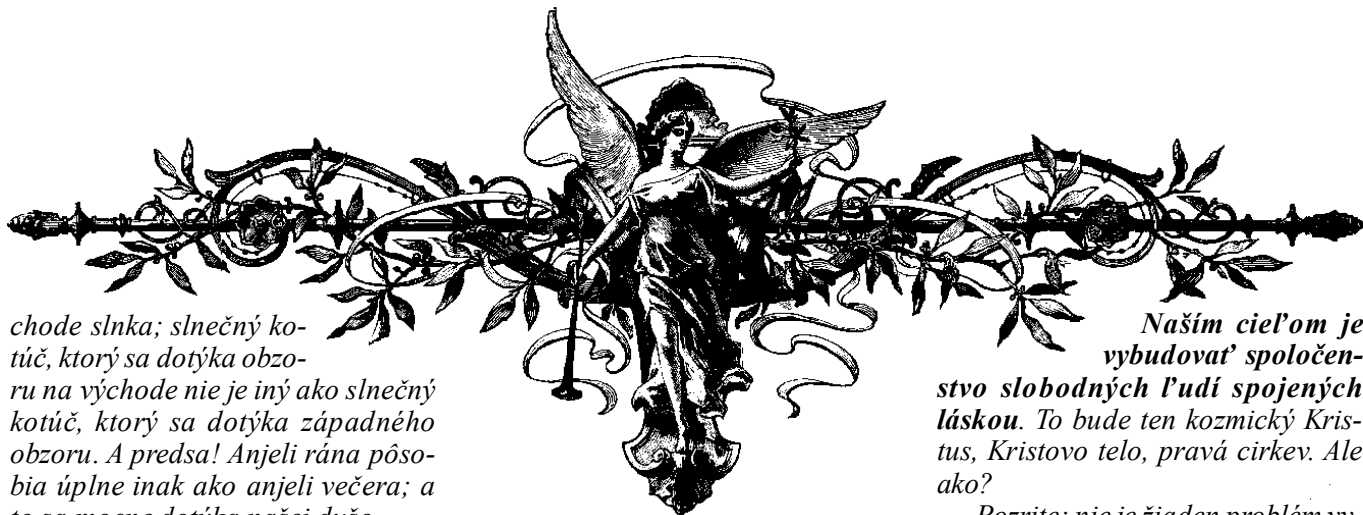

Drahí priatelia!

*ká nálada sa to
zmocňuje ľudskej
duše na jeseň!
Krásna a smutná.
Na jar a v lete,
keď všetok život
vychádza zo seba,
sa aj ľudská duša rozpína do kozmu,
lieta v oblakoch na oblohe, zurčí v
bystrinách, stráca sa v prežívaní prí-
rody. Na jeseň, keď všetok život od-
umiera, sa vracia k sebe samej, sťa-
huje do vnútra. Zintenzívňuje sa jej
vedomie seba samej, zjasňuje mysle-
nie, a v človeku narastá odhodlanie
čeliť zániku života silou ducha. **So
zanikajúcim vonkajším životom pre-
cítá život vnútorný.***

*Tak, ako vinohradník na jeseň
zhromažďuje plody do svojich pivníc,
tak sa ľudská duša pri posledných
teplých lúčoch babieho leta ešte raz
ohliada naspäť a lisuje čisté víno
skúsenosti do pokladníc ducha.*

*Tieto nálady, spojené s ročnými
obdobiami, nie sú vonkoncom ničím
subjektívnym, ale prežíva ich vedome
či podvedome každý. Práve tak, ako
každý cíti, že tie okamihy ráno, pri
východe, a večer, pri západe slnka sú
niečím zvláštne, posvätné. Keby mali
pravdu materialisti, keby existoval
len fyzický svet, nemohli by sme nič
také cítiť. Fyzická príroda sa ničím
takým zásadným nelíši ráno a večer
toho istého dňa, alebo hodinu po vý-*

chode slnka; slnečný kotúč, ktorý sa dotýka obzoru na východe nie je iný ako slnečný kotúč, ktorý sa dotýka západného obzoru. A predsa! Anjeli rána pôsobia úplne inak ako anjeli večera; a to sa mocne dotýka našej duše.

Práve tak aj jednotlivým ročným obdobiam vládnu archanjeli. A koncom augusta, v septembri sa žezla ujíma Michael (29. septembra je aj sviatok sv. Michala). On vlieva dušiam odvahu a jasnosť myšlienok.

Táto myšlienková sila krištáľovo-jasného, pravdivého myslenia, ktorá svojou vnútornou silou presvedčenia preniká človeka ako vôľovú bytosť, a ktorú Michael vlieva ľudským dušiam na jeseň, je to, čo sa nazýva duchovným železom. Je duchovným praobrazom toho, čo sa fyzicky nachádza na Zemi ako železo.

Keď prežívame človeka, ktorý za tým, čo vnútorne spoznal ako Pravdu, stojí so železnou pevnosťou, ktorý tu stojí ako stĺp, a neuhne ani naľavo ani napravo, ktorý všetkým búrkam čelí s neochvejnou, vernou vôľou, tak prežívame kúsok duchovného železa na zemi.

V polovici augusta, keď je v činnosti najväčší meteorický roj, Perseidy,¹ sa táto zmena duchovnej atmosféry začína. **Meteorické železo, ktoré v tom čase padá do atmosféry, je vonkajším výrazom duchovného železa, ktoré do duchovnej atmosféry Zeme prúdi pod Michaelovým žezlom.**²

Drahí čitatelia, iste cítite, že to, čo Vám prinášame v Sophii, nie je len nejaká sentimentálna religiozita, nejaký nejasný religiózny "opar", ale sú to myšlienky také jasné, pevné, ostré a zvonivé ako cvendžanie ocele! S tým, čo prinášame v Sophii sa nedá len tak kývať, to drží! Napríklad po článkoch Filozofické dôvody pre

¹ Perseus vyslobodil kráľovskú dcéru Andromedu prikovanú ku skale nad morom; zachránil ju pred obľudou a obaja boli prenesení na oblohu.

² Preto sa aj v septembri začína školský rok, a v niektorých krajinách už koncom augusta.

Naším cieľom je vybudovať spoločenstvo slobodných ľudí spojených láskou. To bude ten kozmický Kristus, Kristovo telo, pravá cirkev. Ale ako?

Pozrite: nie je žiaden problém vybudovať spoločenstvo, cirkev alebo sektu, ktorá bude mať tisíce, milióny prívržencov, a ktorí budú všetci za jedno. Takých spoločenstiev sú na zemi stovky. **Ale títo ľudia nie sú za jedno preto, že premýšľajú, ale preto, že nepremýšľajú.** Pretože nemajú vlastnú individualitu. Sú súčasťou kolektívnej, stádovej duše.

Bezpochyby máte už vlastnú skúsenosť s nie jednou náboženskou organizáciou, ktorej príslušníci agitujú po celej zemi, a v ktorejkoľvek krajine na svete kohokoľvek z nich stretnete, dostanete na tie isté otázky tie isté odpovede v tom istom znení. Títo ľudia sú vo svojom myslení sériové výrobky, kópie jedného originálu. Nie sú slobodní. A to, čo ich spája, nie je láska, ale určitý stádový pud po bezpečí a združovaní, ktorý vyplýva z pocitu ich vlastnej neistoty; je to len určitý kolektívny emocionálny náboj, pod ktorého hypnózou sa všetci pohybujú.

Avšak akonáhle sa medzi členmi nejakého náboženského združenia začínajú objavovať prvé zore samostatného myslenia - všimnite si to - začne sa v tom združení rozkol, spory a odšepujú sa od neho stále menšie a menšie skupinky, ktoré sa grupujú okolo jednotlivých silných osobností.

Ako to spraviť, aby sme všetci mysleli samostatne, aby sme zostali osobnosťami - a boli predsa zase za jedno?

Priatelja, takí ľudia sú už medzi nami, ktorí urobili svoje myslenie takým čistým a zjasnili oko svojho ducha tak, že slobodne, z vlastných poznávacích síl dospievajú znova k spoločnej Pravde! Títo ľudia nemajú dôvod vytvárať organizácie, lebo vedia každý sám, čo treba robiť; ale poznajú sa podľa slnka, ktoré žiari na ich čelách a tvorí sa z nich neviditeľná, skutočná cirkev slobodných

individualít spojených
ozajstnou láskou.

Náboženstvá sa vyhybajú mysle-
niu, lebo myslenie znamená ich zá-
nik. Ale myslenie je jediná sila, na
základe ktorej by sa rozdrobené ná-
boženstvá mohli zjednotiť a vôbec
komunikovať. Myslenie je totiž spo-
medzi troch duševných síl - myslenia,
cítienia a vôle - to jediné, ktoré sa
odohráva v oblasti plne bdelého ve-
domia. Cítienie je polo-podvedomé a
vôľa úplne podvedomá. Na základe
pocitov sa nikdy nedohodneme. "Ja
mám pocit", "verím" že niečo je tak
- a "ty máš pocit", "veríš", že je to
naopak; pocity oboch z nás môžu byť
intenzívne, strhujúce - ale sú odliš-
né. Ak majú dvaja ľudia intenzívne
pocity, ktoré sú odlišné, nemôžu nič
robiť. Ba ani sa nedozvedia, aký bol
pocit toho druhého, lebo tento ho ne-
vie vyjadriť, sformulovať, urobiť ex-
plicitným. Nemôžu svoje náboženské
pocity zdôvodniť, ani komunikovať.
Môžu prinajlepšom ísť len každý svo-
jou cestou. Preto aj onen medzinábo-
ženský dialóg, o ktorom sa toľko ho-
vorí, neexistuje; ale len samé mono-
lógy.

Len v plnom svetle jasného myš-
lienkového rozlišovania je možné od-
deľovať zrná od pliev a spieť k spo-
ločnej, objektívnej Pravde. Preto ved-
ci dokážu dospieť k spoločnej pravde,
všeobecne platnej pre všetkých, lebo
sa opierajú o myslenie, o vedeckú me-
tódu.

Lenže v duchovnej oblasti zatiaľ
neexistuje myslenie, neexistuje du-
chovná veda. Všimnite si to! Z tých
troch duševných síl - myslenia, cíte-
nia a vôle - jedine myslenie nedosta-
lo ešte možnosť byť "zbožné". **Exis-
tuje zbožná vôľa, zbožné cítenie - ale
doteraz neexistuje nič také ako
zbožné myslenie - ale len "zbožné
nemyslenie", zbožná "viera"!** Kto
príliš myslí, stratí vieru; a kto má vie-
ru, nemôže ju zdôvodniť, dať do súla-
du, podoprieť jasným myslením. Ná-
boženstvá zdesene utekajú zo svetla
jasného myslenia do šerosvitu nábo-
ženských pocitov a pestovania pev-
nej, ale slepej vôle.

Myslenie je oveľa viac viazané na
orgány fyzického tela (na mozog) než
cítienie (na srdce a pľúca) a vôľa (na
údy). Myslenie je najviac na zemi.
Preto je aj najbdelejšie. Ale aj naj-
viac vystavené nebezpečeniu materia-
lizmu. Bol to práve rozvoj síl mysle-
nia, ktorý viedol na celom svete k
odstráneniu starých náboženských
predstáv a víťaznému ťaženiu mate-
rializmu.

**Myšlienková sila je tá, pomocou
ktorej bezprostredne pretvárame re-
alitu. Aplikovať do praxe sa dá iba
jasná myšlienka.** Pocity sa nedajú
aplikovať. Podľa pocitu sa nedá
postaviť dom, most alebo nová spo-
ločnosť. Ale len podľa jasného plá-
nu!

Čo by ste robili, keby teraz prezi-
denta alebo premiéra konečne osvie-
tilo a prišli by sa k nám - do duchov-
ného krúžku - opýtať, čo majú robiť?
Čo by ste im povedali? Že máte "po-
city", že máme byť všetci na seba
"dobrí" a podobne? Ale čo konkrét-
ne, aké konkrétne kroky majú pod-
niknúť? Čím majú teraz a tu, v tejto
situácii začať? Viete to?

To je to, prečo náboženstvá ostali
beznádejne na okraji spoločnosti, mi-
mo dianie, mimo hlavný prúd života,
mimo aplikačnú oblasť: lebo predu-
chovní len vôľu a city a rezignovali
na preduchovenie myslenia.³ A tie-
to sily myslenia, veda v službách ma-
terializmu teraz pretvára celý svet
revolučným tempom.

³ Aj takí ľudia, ktorých dávajú za prí-
klad, ako matka Tereza z Kalkaty a i.,
majú iba "dobrú vôľu" a "zbožné city"
- ale v oblasti myslenia, keby mali dať
nejakú jasnú myšlienku pre nové spo-
ločenské štruktúry a postupy, ktoré by
vyviedli ľudstvo z globálnej krízy, sú
bezradní - a nezostáva im nič iné, ako
preberať osvedčené myšlienkové schémy
a postupy materialistov.

Lenže nie len sily cíte-
nia, ale aj sily myslenia -
aj keď je to oveľa ťažšie - sa môžu
odpútať od fyzického mozgu (škor-
pión) a s celou svojou jasnosťou a
bdelosťou sa vzniesť do duchovných
svetov (orol), k ideálnu, a tam poz-
návať.

**Jasná myšlienka v službách ma-
terializmu je najmocnejšou zbraňou
- a jasná myšlienka v službách du-
cha je tou jedinou protizbraňou!** Ná-
boženstvá, ktoré idú so "zbožným cí-
tením" proti vede, sú ako bojovníci,
ktorí vytiahli s bronzovými, medený-
mi alebo slamenými mečmi proti ry-
tierom v železnom brnení. **Proti ma-
terialistickej vede sa dá postaviť zase
len - duchovná veda, teda duchovné
železo!!!**

Len toto duchovné železo, teda
duchovná veda, nie "duchovné poci-
ty", poskytuje základ, na ktorom mô-
žeme najprv dospieť k spoločnému,
všeobecne platnému, jasnému pozna-
niu o duchu a toto poznanie potom
aplikovať do života. **Duchovné železo
musí v celom kultúrnom a spoločen-
skom živote nadobudnúť taký vý-
znam, aký má v technickom svete je-
ho hmotný protipól!**

Až keď si Newton jasne uvedomil
a explicitne sformuloval základné zá-
kony mechaniky - nie skôr - dal sa
na ich základe postaviť parný stroja
odštartovať technická revolúcia. A
práve tak až potom, keď ľudstvo zá-
kony ducha už nebude len tušiť, ne-
jasne "vyciťovať" - ale si ich celkom
jasne uvedomí, spozná, objaví - sta-
nú sa základom pre duchovnú, mo-
rálnu revolúciu spoločnosti.

Tak ako fyzické železo sa stalo ma-
teriálom, ktorý umožnil zmeniť tvár
sveta ako predtým žiaden iný kov; z
ktorého sa kuli meče aj pluhy; ktoré
popretkávalo celú zem sieťou želez-
níc; ktoré nám umožnilo skonštru-
ovať stroje a využiť ich obrovskú si-
lu buď na ničenie alebo uľahčenie
ľudského života - práve taký d'aleko-
siahly, obrovský význam a úlohu v
spoločnosti, ale pozitívnu, môže a má
zohrať duchovné železo, len čo sa
začne používať.

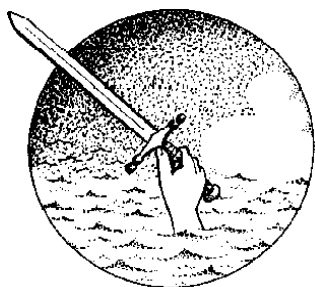
Preto sa s takou veľkou radosťou v srdci dívame na to, keď po Slovensku spontánne vznikajú "čajovne Sophie": ako prvá "čajovníčka Sophia" v Michalovciach; druhá "čajovníčka Sophia" v Dubnici nad Váhom, tretia nedávno v Bratislave a štvrtá sa zakladá v Košiciach. Znamená to, že ľudia cítia, že v metóde "duchovnej vedy", o ktorú sa tu v Sophii usilujeme, sa tu objavuje po prvý raz niečo, čo by mohlo poskytnúť spoločný základ, spoločné východisko pre všetky duchovné smery. Taká čajovňa - ak majú do nej chodiť všetci, a nie len niektorí - by sa nemohla volať "Haré Krišna", ani "Mun" alebo "Strážna čajovňa". Ale môže sa volať "Sophia".

Tieto čajovne by sa mali stať miestom, kde jednotlivé "duchovné kluby" výjdu zo svojich ulít a snívania o tom, že majú najvyššie "Svetlo" a že sú najlepši - a začať si vzájomne dávať dole klapky z očí pri komunikácii. Čajovne "Sophie" by sa mali stať takými duchovnými hutami, dielňami na výrobu duchovného zlata, striebra a ocele. Výsledky duchovnej vedy, teda duchovnú oceľ, potom nebudú môcť ignorovať ani zodpovedné hlavy na vedúcich miestach po celej krajine, ako to robia teraz.

Kráľ Artuš dostal od Jazernej Panej magický meč Excalibur, pomocou ktorého zjednotil svoju rozhádanú krajinu. Priezračná voda lesného jazierka, na ktorého nehybnej hladine sa zrkadlí nebo, je symbolom čistej mysle. A meč je mečom jasného rozlišovania. Aj my vyťahneme z hlbín čistej mysle záračný meč jasného rozlišovania - a zjednotíme ním túto krajinu!

Nebojte sa! Nevýslovne vznešená moc je na našej strane! Na mojich stránkach nájdete vždy múdrosť, ktorá jasne a čisto ako padajúce hviezdy zažiarí do noci sveta.

S vierou a láskou, Sophia

O štúdiu antropozofie I:

Čítanie ako práca na sebe 12 cností

Jan Dostal

Dnes otvárame cyklus štyroch prednášok, venovaných jednej téme: štúdiu anthropozofie, a to štúdiu v tom základnom, elementárnom zmysle. Nebudeme hovoriť o ceste za vyšším poznaním, o imaginácii, inšpirácii, intuícii. Pôjde len o začiatok tejto cesty: na jednej strane človek, na druhej kniha. Čo môže človek urobiť pre to, aby jeho čítanie bolo čo najužitejšie? Pretože pri štúdiu anthropozofie nie je dôležité aby človek prečítal čo najviac. Ani to, aby si čo najviac zapamätal, alebo aby tomu čo číta, ihneď uveril. Ale aby to, čo číta, v ňom mohlo žiť a pôsobiť, aby ho to sprevádzalo ako neodmysliteľná súčasť jeho života a jeho práce. Ako k tomu dospieť?

Mal som v živote to šťastie, že som sa mohol vyše pol storočia zaoberať štúdiom anthropozofie. Ale zároveň som mal to nešťastie, že to bolo v dobe, keď sa o anthropozofii nesmeli hovoriť verejne. Musel som sa ňou teda zaoberať samostatne, izolovane. Študoval som, ale nikto mi nepovedal, ako mám na to ísť. Neostávalo mi nič iné, ako sa riadiť vlastným rozumom. Ale s odstupom mnohých rokov vidím, koľko neuveriteľných chýb som pri tom spravil, koľko času som premárnil. Nikto ma napríklad neupozornil, že anthropozofia sa musí čítať nielen pomalšie ako noviny - na to človek príde - ale i inak ako noviny. Ako inak? Dnes, na sklonku života, sa mi zdá, že po dlhoročnom skúšaní a blúdení o tom konečne niečo viem. Sám už bohužiaľ nemôžem začať od začiatku a správne. Ale chcel by som, aby aspoň iní boli uchránení zbytočných obchádzok, zbytočných nedorozumení a mohli pristupovať k anthropozofii od začiatku správne. To by malo byť poslaním tohto malého cyklu úvah.

Začnem obrazom, ktorý je síce nečasový, ale zároveň i nadčasový. Predstavme si kolobeh roka - jar, leto, jeseň, zima. A spomeňme si, že v tomto

ročnom kolobehu raz nájdeme Vianoce. Tešíme sa na ne. Cítíme, že je to zvláštna doba, kedy svet na nás pôsobí inak než inokedy. Možno o tom niečo vieme z anthropozofickej literatúry, ale môžeme o tom vedieť i z každoročne obnovovanej vlastnej skúsenosti. Zem sa na Vianoce otvára, aby sa naplnila novým duchovným obsahom. Kristus sa s ňou vždy znova spája, znova sa pre nás rodí. A Zem sa na krátku dobu rozžaruje jeho neviditeľným svetlom. Ideme rovnakými ulicami ako inokedy, ale ak sme vnímaví, môžeme si uvedomiť, že sú zrazu iné, akoby z vnútra tajomne pozlátené svetlom ducha. I človek sám môže byť obdarovaný vianočným dianím. I on sa môže otvoriť a prijať niečo z Kristovho impulzu do svojho ja. To sú Vianoce.

Nielen chvíle venované meditácii, ale i chvíle venované čítaniu, by mali byť ako vianočným zážitkom. Kedy si, v stredoveku, tomu tak bolo. Vtedy bývala chvíľka čítania ešte prežívaná ako slávnostná. Dnes sme si zvykli čítať v dopravných prostriedkoch, pri jedle, pri hudbe z rádia, bez akejkoľvek prípravy. Ľudstvo stratilo kultúru čítania. Ľudia čítajú, bez toho, aby od toho vôbec očakávali hlbší účinok. Čítanie sa odohráva na povrchu duchovného života.

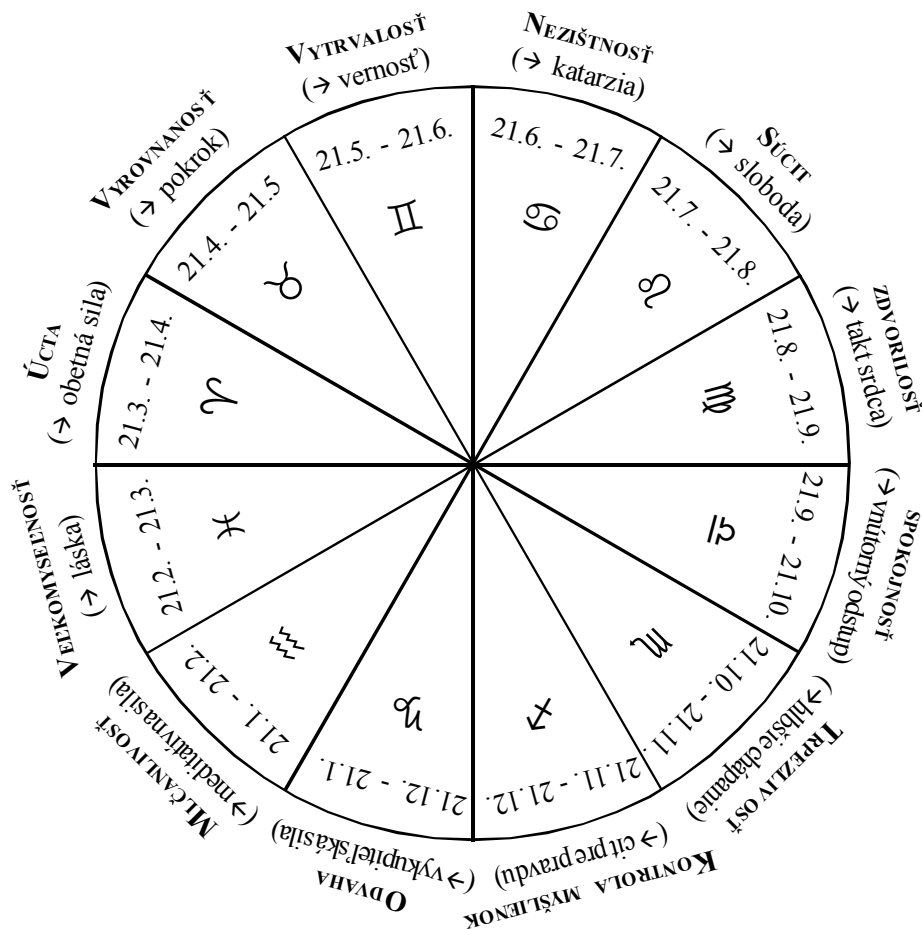
Pripusťme ale, že niekto, kto berie do rúk anthropozofickú knihu, pristupuje k čítaniu predsa len inak. Možno sa teší, že čítanie v ňom prebúdzá niečo nové - čo vlastne? Možno sa teší, že prežije niečo nevšedného, trebárs i niečo na spôsob Vianoc, že snád' pri čítaní precíti prítomnosť ducha, dokonca snád' dúfa, že mu čítanie priblíži zážitok "Kristus vo mne". Takéto očakávanie je samo o sebe správne, môže iste prispieť k pocitu závažnosti štúdia, k väčšej intenzite čítania. A predsa: čím takéto očakávanie bude silnejšie, tým môže byť zároveň nebezpečnejšie. Človek očakáva povznesenie srdca, verí, že toto povznesenie

príde samé od seba, ale keď otvorí knihu, naraz sa mu zdá, že ho text nijako nerozohrieva. Je to strohý, triezvy výklad, opisovanie skutočností, ktoré si človek väčšinou ani nevie predstaviť; naviac sú tam často i dlhé, neprehľadné súvetia, v ktorých sa ťažko orientuje - to predsa nie je to, čo očakával, v čo dúfal?! Zdvíha sa v ňom pocit sklamania. Snáď sa v ňom dokonca ozve hlas, ktorý šepká: "Je vôbec antropozofia to, čo si hľadal? Netúžiš po niečom inom, menej náročnom?"

Je dôležité vedieť dopredu, že antropozofia sa naozaj nesnaží rozpaľovať v prvom rade ľudský cit, že sa nepokúša rozvíriať hladinu snov a priání v nás. Pretože ctí a stráži našu slobodu, v nej vidí najvzácnejší poklad ľudského bytia. Každý apel na duchovné hnutia, ktoré sa v nás odohrávajú polovedome alebo podvedome a bez nášho pričinenia - a to sú napríklad naše city - by obmedzoval našu slobodu. Veľmi ľahko by sa mohol stať manipuláciou. Avšak človek niekedy túži pasívne sa oddať manipulácii! To antropozofia nechce. Preto sa obracia neúprosne a vždy znova na naše myslenie, na naše poznávacie schopnosti, teda na plno vedomú, bdelú, aktívnu oblasť nášho duchovného života. Ako teda? Máme antropozofiu vnímať bez účasti citu?

Rudolf Steiner o tom píše: "Mnohí ľudia majú sklon podceňovať *myslenie* a stavať vyššie "horúci život citový", "postihovanie vecí citom". Často sa hovorí: nie "triezvyim myslením", ale vrelosťou citov, bezprostrednou silou citových zážitkov sa človek dvíha k vyšším poznatkom. Ľudia, ktorí takto hovoria, sa boja, že jasným myslením otupia svoje city. Pri všednom myslení, ktoré sa vzťahuje len na veci úžitkové, je to iste tak. Ale u myšlienk, ktoré vedú do vyšších oblastí bytia, nastáva opak. Nieto citu ani nadšenia tak horúceho, krásneho a povznášajúceho, aby ho bolo možné porovnávať s citmi, rozniecovanými onými čistými, krištáľovo priezračnými myšlienkami, ktoré sa vzťahujú na vyššie svety. Je potrebné mať na pamäti, že najvyššie city nie sú tie, ktoré sa dostávajú "samy od seba", ale tie, ktoré si človek vydobýva energickou myšlienkovou prácou."¹

Friedrich Rittelmeyer, jeden z najvýznamnejších žiakov R. Steinera,

píše vo svojich spomienkach o tom, ako po prvýkrát študoval knihu *Tajná veda*: "Vtedy ležala na mojom stole Tajná veda. Ešte ju tam vidím. Vyvolávala vo mne rozladenosť. Nemohol som s ňou hnúť. Keď som ju chvíľu čítal, začalo mi byť nevoľno. Všetky tieto "poznatky" mi ležali v žalúdku ako nestrávené jedlo. Musel som čítať opatrne, vždy len pár stránok, ak ma to nemalo omrzieť. Potreboval som takmer rok, než som vedel, čo v nej bolo. Vtedy som ešte nepoznal správny spôsob, ako mám takéto spisy prijímať. Dnes viem, že ľudia sa musia vzchopiť k celkom inému spôsobu čítania, ak im majú takého diela povedať, čím sú. Podľa môjho názoru spočíva práve tu rozhodujúca prekážka pre skoro všetkých ľudí staršej generácie, aby sa R. Steinerovi aspoň priblížili. Musíme dokázať čítať *slobodne*, s omnoho väčšou nezáujatosťou, než aká je potrebná voči iným spisom, aby sme niečo unáhle neprijali alebo niečo unáhle neodmietli, musíme s najväčším pokojom nechávať niečo nerozhodnuté a vyčkávať, bez toho, aby sme sa vzrušovali na tým, že to, čo je oddávna zvyklé, začína kolísať. Musíme vedieť čítať aktívne tak, že to, čo sme prečítali, budeme

nepretržite porovnávať so životom a život s prečítaným, takže si voči záplave nových tvrdení zaistíme svoje pevné stanovisko v živote. Musíme tiež vedieť čítať meditatívne tak, že vždy znova vsúvame dlhšie prestávky; to prečítané v sebe akoby znova vytvárame a v najprostom pokoji a v nezáujatej slobode odpočívame jeho vlastného ducha a jeho vlastný život."²

Je to opis úprimný a veľmi charakteristický. Všimnime si, ako ťažko Rittelmeyer vnikal do textu! Neprežívame snáď, keď berieme do rúk niektorú knihu Rudolfa Steinera, niečo obdobné ako Friedrich Rittelmeyer i keď snáď nie tak drasticky? Čím to je? Nie je to tým, že sme k tomuto čítaniu predsa len pristupovali v zásade v obdobnom rozpoložení ako k čítaniu románov alebo vzrušujúceho románu? Nenásvedčuje to tomu, že takéto čítanie si žiada splnenie istých predpokladov z našej strany? Že inak čítané myšlienky nenadviažu kontakt s našimi doterajšími myšlienkami a názormi? Pokúsime sa stanoviť tieto predpoklady a uvidíme, že tým zároveň prideme k veľmi konkrétnej predstave, ako vyzerá čítanie "nezaujaté, aktívne a meditatívne", o ktorom hovorí Rittelmeyer.

Čo teda môžeme urobiť pre to, aby naše čítanie malo zmysel, aby bolo pre nás účinné? Aby sa pre nás stalo via- nočným zážitkom, obdarovaním z du- chovnej sféry?

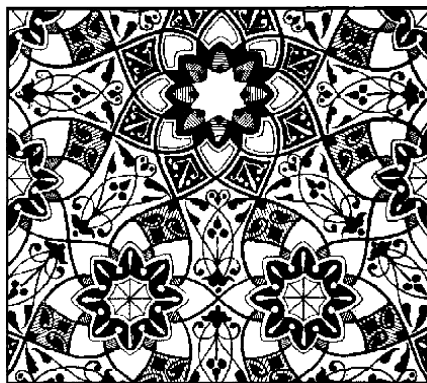
Naznačíme dvanásť krokov, ktoré vedú k tomuto cieľu. Každý z nich bude vyžadovať istú dávku vnútornej aktivity z našej strany. Opíšeme ich v prirodzenom poradí, tak, že jeden bu- de čo najbezprostrednejšie nadväzo- vať na druhý. Neznamená to však, že by bolo nevyhnutné ich absolvovať práve v tomto poradí. Každý z nich - nezávisle od ostatných - bude prinášať isté meradlo pre správny prístup k či- taniu a každé z týchto dvanástich kri- térií môžeme použiť kedykoľvek. Ale uvidíme, že správne rozpoloženie pre štúdium bude vlastne dané až úplným kruhom týchto dvanástich aktivít.

Dokážem si predstaviť, že sa teraz niekto v duchu opýta: "Nie je to pre- hnané? Človek chce čítať, a teraz sa dozvie, že na tento účel musí najprv splniť dvanásť rôznych podmienok? Kto to kedy počul? Nie je to nehoráz- ny nátlak na čitateľa?" Iste, ľudská pohodlnosť má sklon sa búriť. Ale vieme, že nejde o nič neprimerané. Práve preto, že sa čítanie v našom sto- ročí stalo niečím tak všadeprítomným a všedným, odvykli sme od skutočnej kultúry čítania. Ale bez takejto kultú- ry neprenikneme k myšlienkam zves- tujúcim tajomstvo vyššieho sveta. Pre- tože sme ju stratili, nedivme sa, že je náročné sa k nej znova dopracovať. Ale ak sa o to pokúsime, objavíme, že je možné čítať úplne iným spôso- bom, ako bývame zvyknutí.

Tých dvanásť krokov, ktorými pri- tom máme prejsť, nie je nič nové. Je to dvanásť vnútorných postojov k sve- tu, ktoré nemajú zďaleka význam len pre štúdium. Keď R. Steiner začal pô- sobiť v Teozofickej spoločnosti, stre- tol sa tam s tradíciou, ktorá uvádzala týchto dvanásť vlastností ako dva- násť "mesačných cností" a chápala ich v súvislosti s pôsobnosťou dva- nástich základných kozmických síl, predstavovaných dvanástimi zname- niami zverokruhu. Podľa tejto tradície by sa mal človek každý mesiac vedom- e usilovať o jednu z týchto cností. R. Steiner prebral túto tradíciu, ale zároveň ju prehľbil tým, že k názvu každej cnosti pridal ešte charakteris- tický doplnok, naznačujúci, ktorým smerom by sa príslušná vlastnosť ma- la v človeku rozvíjať. Napríklad k pr-

vej "cnosti" - t.j. k schopnosti "úcty", ktorej pestovanie by spadalo približne do apríla (presnejšie do obdobia od 21. marca do 21. apríla) - dodal: "Úcta sa stáva obetnou silou." Teda: úcta správne kultivovaná by sa mala meniť v schopnosť obetovať. Podob- ne R. Steiner doplnil i názvy ostat- ných cností.

Tieto základné morálne postoje, o ktoré tu ide, majú veľmi málo spoloč- né s bežnými morálnymi smernicami. A predsa trpezlivá starosť o ne môže zmeniť vzťah človeka k svetu v mno- hých smeroch, a to v zmysle morál- nom - v styku s druhými ľuďmi, v sty- ku s prírodou, alebo i s vlastným osu- dom. Nehovoriac o tom, že sa tým člo- vek dostáva do stále uvedomelejšieho vzťahu ku kozmickým silám, pôsobia- cim v rytme roka. V podstate starost- livé dbanie o ne pomaly odstraňuje du- ševné deformácie, ktorými nás postih- la súčasná etapa vývoja ľudstva. A

to, čo potrebujeme pre celkovú obno- vu svojho človečenstva, to potrebujeme tiež pre obnovu vnímavosti pri či- taní. Pôjde teda o aplikáciu všeobec- nejších zásad na úzky odbor štúdia duchovnej literatúry. V týchto dvanás- tich vlastnostiach - alebo "cnostiach" - nájdeme i dvanásť stupňov vedúcich k novej kultúre čítania.

Povedali sme už, že prvá z dvanás- tich vlastností sa volá *úcta*, devócia, a že sa môže postupne meniť vo vôľu k obeti. Že úcta je prvá, základná po- žiadavka pre čítanie, ktorá nás má da- jako obohatiť, je pomerne ľahko po- chopiteľné. Predstavme si, že by sme k čítaniu pristupovali s pocitom pový- šenosti, nadradenosti, s pocitom, že to, čo vieme, nám dáva kvalifikáciu, aby sme mohli vysloviť kritický súd o príslušnom texte. Pocit takejto suve- renity nás vnútorne obklopiť akoby ost- natým drôtom, cez ktorý myšlienky knihy k nám nebudú môcť prenikať. A predsa: koľko ľudí berie do ruky du-

chovnú literatúru presne s takýmto po- stojom, len preto, "aby si o nej utvorili úsudok". V skutočnosti sa chcú len presvedčiť, či obsah knihy je v súlade s ich doterajšími názormi alebo v roz- pore s nimi. Ak budú v súlade, prijmú ich, ak však budú v rozpore, odsúdia ich. Ich doterajšie názory vytvárajú nepriepustnú hradbu okolo ich vedomia a táto hradba k nim neprepustí nič nového. Úcta znamená schopnosť otvoriť sa niečomu novému. Neberie- me do rúk knihu preto, aby nám po- tvrdila, čo už vieme, ale s dôverou, že nás obohatí, že z nej získame niečo, čo doteraz nepoznáme. Antropozofic- ké čítanie nám má dokonca tlmočiť niečo z skrytého myšlienkového obsa- hu sveta, z oblasti kozmickej inteli- gencie, teda z obsahu, ktorý nekoneč- ne prevyšuje našu ľudskú inteligenciu. Tým skôr je na mieste úcta k nemu - úcta, ktorá by mala prerásť až v ochotu obetovať kedykoľvek svoje doteraj-šie úsudky o svete, ak narazíme na myšlienky obsiahlejšie, prenikavejšie, presvedčivejšie. *Úcta sa stáva obet- nou silou*. To neznamená, že by sme mali bez uvažovania prijímať za svo- je všetko, čo bude obsiahnuté v či- tanom texte. To by bola slepá viera, a každá slepá viera je tiež hradbou pro- ti akémukoľvek ďalšiemu a hlbšiemu poznaniu. Ale dôležité je, aby sme naj- skôr čo najdôkladnejšie pochopili, čo čítame, aby sme sa s tým najprv zžili, potom až aby sme k tomu zaujímali stanovisko. Na akékoľvek vnútorné "áno" alebo "nie" bude ešte dosť času. O čom čítame v duchovnej literatúre, je treba overovať priamo v živote, nie teoretickými úvahami. A k tomuto účelu musíme vedieť niesť v sebe ur- čitú novú myšlienku bez akéhokoľvek stanoviska k nej, len s plným porozu- mením pre ňu, a ako takýto vnútorný obsah ju konfrontovať s rôznymi skú- senosťami, s ďalším čítaním, s myšlienkami druhých. Preto je vnútorná otvo- renosť pre všetko nové niečím tak dôležitým. A preto je prvým a základným predpokladom vnímavého čítania úcta k textu. (Táto úcta sa samozrejme ne- týka len antropozofických textov; je to prvý krok ku kultúre akéhokoľvek či- tania. O úplne zvláštnom vzťahu úcty k chápaniu duchovnovedeckých textov budeme podrobne uvažovať nabadúce.)

Dokončenie v budúcom čísle

¹ R. Steiner: Theosophie, 21. vyd., 1922.

² F. Rittelmeyer: Meine Lebensbege- gnung mit Rudolf Steiner, Stuttgart, 1928.

Daskalos

(Posmrtná spomienka)

Večer 26. augusta 1995 zomrel vo svojom dome na Cypre v Strovolose (mestská časť Nikózie) vo veku takmer 83 rokov (nar. 12. decembra 1912) Daskalos, známy duchovný učiteľ a liečiteľ. Asi štrnásť mesiacov bol zasiahnutý mŕtvicou, ktorá ho postihla krátko po návrate z prednáškovej cesty po Európe a Južnej a Severnej Amerike. Od toho času bol na pol tela ochrnutý, ale pri úplnom, jasnom vedomí.

Daskalos bol duchovný učiteľ, ktorý mal široký okruh žiakov. Svojich žiakov nazýval "bádateľmi o pravde". Ale nechcel byť guru a výslovne zakázal, aby sa utvorilo hnutie s použitím jeho mena. Striktne odmietal akýkoľvek kult osobnosti. Daskalos bol učiteľ. Každý mal hľadať svoju vlastnú pravdu. K tomu podával pokyny a rady.

Daskalos, občianskym menom *Kýlianios Altesktis*, sa narodil a vyrastal na Cypre. Z otcovskej strany mal však pôvod anglicko-škótsky. Jeho matka bola Grékyňa. Otec bol admirál britského stredomorského loďstva so sídlom na Cypre. Daskalos bol mimoriadne mnohostranne vzdelaný človek. Mal tri doktoráty, diplom pre husle a klavír. V mladosti bol nositeľom ceny za maliarstvo a pred druhou svetovou vojnou známym grécky píšucim spisovateľom. Bol tiež majorom britskej armády.

Daskalos sa narodil s obsiahlym vedomím. So samozrejosťou sa pohyboval na oboch stranách prahu. Ovládal schopnosti, ktoré sa musia označiť v tom najlepšom zmysle za magické.

Vo svete sa stal známy na konci 80-tych rokov tromi knihami amerického sociológa cyperského pôvodu Kypriacos E. Markidesa. Prvú knihu - *Strovoloský Mág*, v ktorej sú zobrazené Daskalosove schopnosti, činy a nauky z vlastného autorovho zážitku, Daskalos výslovne schválil. Druhú a tretiu knihu práve tak zreteľne odmietol.

Osemdesiatdvaročný Daskalos s dcérou

Daskalos, hlboko nábožensky zmýšľajúci človek, bol učiteľom bezpodmienečnej lásky: lásky k Bohu, lásky k blížnemu, lásky k sebe samému (porov. Marek 12:29-31). Zaoberal sa ezoterickým kresťanstvom a zdôrazňoval, že je kresťanom zďaleka nie v úzkom zmysle. Chápal všetky náboženstvá a vážil si ich. Napriek tomu sa kvôli svojmu učeniu a konaniu príležitostne dostával do konfliktu s pravoslávnu cirkvou. Chceli ho dokonca ako mága vyobcovať z cirkvi, čomu však arcibiskup Makarios, s ktorým sa priatelil, ešte mohol zabrániť.

Nedá sa čudovať, že na základe kníh o Daskalosevi, ktoré napísal Markides, prúdil na Cyprus nepretržitý zástup návštevníkov. Vo svojej prednáškovej sieni - *stoe* - usporiadaval Daskalos prednášky a semináre pre návštevníkov a žiakov; liečil mnoho chorých a neduživých duševne i telesne, pokiaľ to dovoľovala ich karma. Reinkarnácia bola preňho samozrejosťou. Nikdy si však nedal za liečenie alebo rady zaplatiť a tiež svojim žiakom zakázal prijímať peniaze za ezoterické poučenie, rady do života, liečenie atď. K ľuďom, ktorí u Daskalosa hľadali radu, liečenie a poučenie, patrilo tiež mnoho členov antropozofickej spoločnosti.

Od leta 1990 navštevoval Daskalos každoročne Švajčiarsko za účelom prednášok; naposledy na jar 1994

(návšteva Goetheana, ktorú si želal, sa bohužiaľ neuskutočnila).

Na jar 1990, keď som sa stretol s ľuďmi, ktorých Daskalos vyliečil, a keď sa ma mnoho antropozofických priateľov na Daskalosa pýtalo, hovoril som s jeho žiakmi vo Švajčiarsku. Zaujímalo ma, kto bol Daskalos, a tiež to, ako sa staval k Rudolfovi Steinerovi a k antropozofii. Jeden z osobných rozhovorov sprostredkovala jeho žiačka. Uskutočnil sa 13. augusta 1990 vo Švajčiarsku. Z tohoto rozhovoru zopakujem len jednotlivosti. (Hovorilo sa anglicky. Nasledujúce Daskalosove citáty, uvedené v úvodzovkách sú preložené doslovne do nemčiny. Ostatné Daskalosove výroky sú autentické.)

Rozhovor sa začal tým, že sa ma Daskalos opýtal na to, čo robím. Povedala som, že už takmer štyridsať rokov som členka antropozofickej spoločnosti, ktorú založil Rudolf Steiner. Tu ma prerušil poznámkou: "*To je veľmi dobré, to je znamenité.*" Rozprávala som ďalej o svojich činnostiach v antropozofickej spoločnosti.

Teraz Daskalos: Pozná Rudolfa Steinera už veľmi dlho a pravidelne je s ním v spojení. On Daskalos - rovnako ako Rudolf Steiner - stojí celkom v kresťanskom prúde. Potom doslova: "*Pracujeme spolu. Medzi mojou náukou a náukou Rudolfa Steinera nie je žiaden rozdiel.*"

Kto hľadá Boha, je ako oheň. Aj keď ho prevrhneš, jeho plamene šľahajú vždy hore. Kájká'ús

Či ma zaujíma, ako sa v tomto živote stretol s Rudolfom Steinerom? Keď som prisvedčila, opýtal sa, či viem čo je teozofia? Áno. Či viem, prečo Rudolf Steiner teozofiu opustil? Áno, pre Krišnamurtiho, ktorého teozofovia vydávali za reinkarnáciu Krista. Či viem, kto bol Leadbeater? Áno. On na to: Leadbeater, ktorý bol jasnovidný, vnímal, že sa na Cypre vteliť majster. Daskalos ukázal na seba a povedal: *"That was me."* Na Cyprus prišla delegácia teozofickej spoločnosti a pozvala ho, aby sa pripojil k teozofickej spoločnosti a v nej pôsobil. Keď o tom rozmýšľal, náhle vedľa neho stál Rudolf Steiner a povedal: *"Nerob to, inak sa ti povodí ako Krišnamurtimu!"* A preto pozvanie teozofickej spoločnosti odmietol. (Neskôr som sa dozvedela, že Daskalos mal vtedy 26 rokov.)

V ďalšom priebehu rozhovoru sa ma Daskalos opýtal, či viem, kto je Rudolf Steiner. Moja odpoveď: *"Viem to, čo sám povedal a čo o ňom povedali jeho najbližší žiaci."* Prikývol a povedal: *"He is a very high being, one of the highest beings at all."* (Je veľmi vysokou bytosťou, jednou z najvyšších bytostí vôbec.)

Ďalšiou témou bol spôsob školenia. Daskalos viedol svojich žiakov vlastnou cestou. Poznamenala som, že sú antropozofovia, ktorí sa takto ocitli vo vnútornej konfliktnej situácii. Tu povedal veľmi rozhodne a dôrazne: *"V antropozofii máte všetko, nepotrebuje nič iné. Je dôležité, aby ste brali antropozofiu vážne."* A potom tento výrok s dôrazom opakoval.

Daskalos ma tiež upozornil na to, ako spor o ezoterické hnutia "otravuje" (jeho slovo) a ochromuje. Na moju primeranú poznámku odpovedal: *"Aj v antropozofickej spoločnosti, keď tam dochádza k mnohým sporom (čo označil za veľmi zlé). Antropozofia sama je v poriadku. Je vašou úlohou sa o antropozofiu zasadzovať."*

Neočakávane začal potom hovoriť o obci kresťanov. *"Niekto sa ma spýtal, či má platnosť sviatosť manželstva v Obci kresťanov, a tiež na iné sviatosti. Samozrejme sú platné a účinné, dokonca viac než u iných vyznaní. Pri obrade posvätenia človeka je Rudolf Steiner prítomný."*

Daskalos teraz fyzickú úroveň opustil. Nemá následníka, ako to sám zreteľne naznačil. Je jednou z mála veľkých duchovných osobností tohoto storočia. A ak berieme vážne, čo vieme z antropozofie, že veľké osobnosti sú aj po smrti spojené so zemou a s ľudstvom, a ďalej pôsobia v zmysle pokroku ľudstva, potom to môžeme pripustiť aj u Daskalosa. Nebol len učencom-teoretikom, bol skutočným znalcom.

Günther Zwahlen

Prevzaté z Das Goetheanum 34/95.

Zvol čo chceš
Láska je kráľovna
a etnosti její panny
a skutky služebné;
nuž, vol,
jsi všemi zvaný!

Růže
Hleď, růže,
kterou kvést
zde vidí vnější žrak, ta věčně
od věků už v Bohu kvetla tak.

Angelus Silesius: Cherubský Poutník

Nula vpředu nic neznamená
Nic - to je nula, když zde před jednotkou stojí;
a tak jen za Bohem má tvorstvo cenu svoji.

Duchovní setba
Bůh - oráč na zemi a žrno - jeho Slovo,
pluh - jeho svatý Duch, lán - srdce poutníkov.

Boží tvář
Znám Boží tvář, buď jist. Kež chápeš, popěrači,
že v celém stvoření se její krása zračí!

Boží vlastnost
Hle: Boží vlastností je do stvoření vtéci,
nic nechťtí, nic brát, nic mít, být stále týž, prost věcí.

Nezpytatelná prapříčina
Bůh sobě sám je vším, svým nebem, blahem svým.
Proč tedy stvořil nás? - Ne, to se nedozvím.

Bůh není slitovný více než spravedlivý
Kdos moudrý, važ a sud, jak Bůh - a to je div - ,
ač slitování pln, je plně spravedliv.

Jak se dosahuje jednoty
Když člověk stahuje se nazpět od mnohého,
pak s Bohem v jednotě zas dojde cíle svého.

Bůh je dobrotivější, než si myslíme
Bůh dobrotiv je víc, než sami doufat známe
a sám se nabízí, dřív než se po něm ptáme.

Bůh bydlí v mírnosti
Své srdce upokoj; věř, v prudkém země chvění
a v bouři, požáru Bůh není k nalezení.

Poznávající se musí stát poznávaným
Jen jediný je Bůh a není zjevně sám;
co z něho poznat chceš, tím stát se musíš sám.

Bůh je to největší i nejmenší
Jak veliký je Bůh a zas - jak Bůh je malý!
Je méně nežli nic, je víc než neskonalejší.

Bůh je jiný
Bůh zcela jiný je a nemiluje, není
dle naší představy a našich pomyslení

Srdce objímá Boha
Ať slýcháš o Bohu, že zdán je nezměrným,
přec můžeš obejmout ho zcela srdcem svým.

Bůh nemůže chtít nic zlého
Nic zlého nechce Bůh; smrt hříšníkovi chtít
a naše neštěstí, jak moh' by Bohem být?

Bůh činí všechno sám
Bůh nasazuje šíp a napjal oblouk luku,
Bůh spouští tělivu: viz ve všem jeho ruku.

Člověk, ten dělá čas
Jen v tobě běží čas jak hodinový stroj;
hled, hned je po čase, když ztichne nepokoj.

Čas je vzácnější než věčnost
Nad tisíc věčností jsou časy významné;
zde mohu připravit se pro Pána - tam ne.

Ztotožnění
Já nevím již, co chci:
což všechno jedno není,
čas, věčnost, prostor,
noc, den, radost,
utrpení?

Přeložil Miroslav Matouš

Věčná sobota v čase
Kdo v Bohu do sebe se usebrati zná,
ten věčnou sobotu již v čase začíná.

Jak je stvoření v Bohu
Jak v jádru tušíš strom a oheň v křemenu,
tak můžeš Boha znát i z jeho stvoření.

Bůh se nemůže stáhnout
Bůh nestáhl se zpět, je síla stále činná
a že jej necítíš, je pouze tvoje vina.

Pokojná krása
Ó lidé, naučte se od polního kvítí,
jak Bohu líbit se a přitom krásný býti.

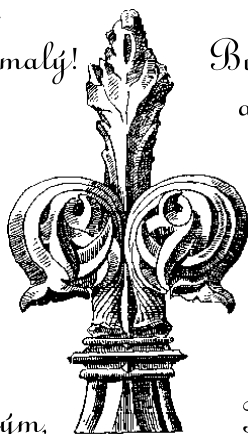
Nech starání Bohu
Kdo zdobí lilie? Kdo narcis šatí zjara?
A kdo je člověk, že tak přespřítlíš se stará?

Jednota
Kéž všichni lidé jsou tak jako v lese ptáci,
kde každý vlastní tón se v harmonii strácí!

Tajemné zastínění
Kéž Bůh mne oplodní, Duch svatý vůkol vane
a ve mne k životu kéž vzbudí tebe, Pane!

Půst, modlitba, bdění
Tré k Bohu přivádí a nad to trojí není:
Co chce se od tebe? Půst, modlitba a bdění.

Bez důvodu
Ach, ráže nezná proč: ta kvete jen a voní
a nedbá nikterak, zda lidé vědí o ní.

Martianus Capella: Sedem slobodných umení

Viktor Thieben

V prvých storočiach po Kristovi sa postupne rozšíril odkaz starogréckej kultúry do všetkých oblastí Rímskej ríše. Aj v tomto prípade, duch podmaneného územia, menovite Grécka, Macedónie a Sicílie, zvíťazil na dobyvateľmi. K hodnotám gréckej kultúry pristupovali, pravda, princípy rozmáhajúceho sa mladého kresťanstva. Významnú úlohu pritom hral mysticko-filozofický prúd *neoplatonizmu*, takže sa môžeme stretnúť dokonca s oživením niektorých prvkov starodávnych mystérií a ich zasväcovacích praktík.

K prúdu neoplatonizmu patrí bezpochyby aj *Martianus Capella*, známy ako klasický učiteľ tzv. siedmich slobodných umení, ktorý popri iných významných osobnostiach pôsobil okolo roku 400 v severnej Afrike (Kartágo, ap.) Podľa neho slúži sedem slobodných umení nielen na výchovu duševných schopností človeka, ale sú to sily, ktoré pramenia z jednotlivých planetárnych sfér a ako také zároveň predstavujú cesty ľudskej duše do duchovného kozmu.

Učenie a tradícia siedmich slobodných umení nesporne patria k najcennejším hodnotám dedičstva antiky. Už v starodávnom Egypte a ranej gréckej dobe pestovali tieto vedné disciplíny ako prípravu na nadobudnutie vyšších vedomostí a zasvätenia, a práve pre tieto skutočnosti patrili k tajomstvám starovekých inštitúcií. Až do 4. storočia po Kristovi najstarší a najrozšírenejší spis o nich napísal práve už spomínaný filozof Martianus Capella. Podáva prehľad o nich vo fantastickej alegórii, kde na svadbe medzi Merkúrom a Filológou vystupujú jednotlivé umenia ako majestátne ženské duchovné bytosti odeté do nádherných šiat so svojimi príslušnými atribútmi, prezrádzajúcimi ich špeciálnu oblasť

a poslanie. Vzhľadom na dobu, v ktorej tento spis vznikol, jeho autor nemohol podať iba obraz o význame jednotlivých umení v starých mystériových centrách, ale vniesol do svojej poetickej knihy aj prvky raného kresťanstva, ktoré pôsobili ako impulzy vo výchovnom systéme najbližších storočí.

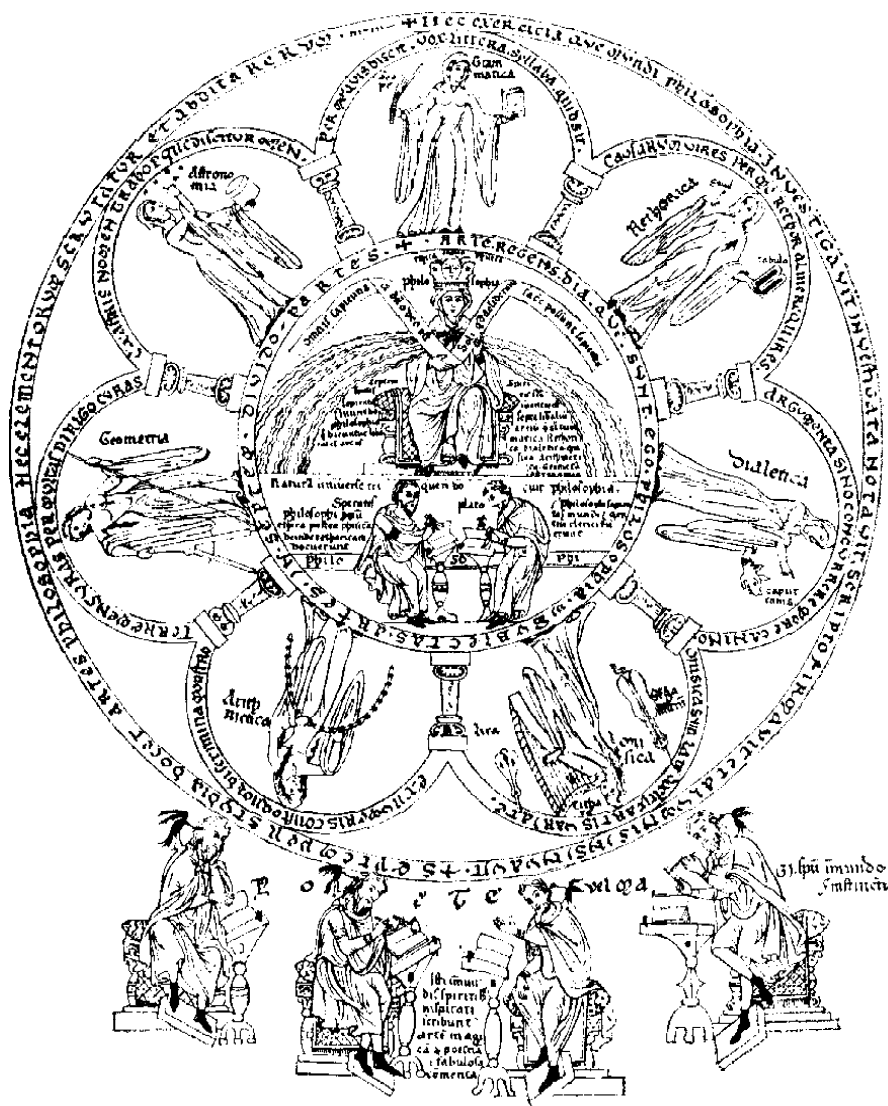
Dnes hovoríme o *trívii* a *kvadrívii* ako o trochu exotických náukách, ale až do dvanásteho storočia tvorili základnú štruktúru stredovekého školstva a všetci duchovní hodnostári a študujúci kláštorných škôl a knižníc boli s nimi dobre oboznámení. Vo väčšine škôl tvorili pevný obsah učebných osnov, čo okrem iného vyplýva aj z dobre zachovaného kamenného reliéfu na pravej strane západného portálu Chartreskej katedrály z roku 1145: v stredobode tu vidieť kamennú čiernu madonu sediacu na tróne, medzi jej kolenami je malý chlapec. Je to zobrazenie Panny Márie. Pod jej nohami sú scény z evanjelia, narodenie Ježiša a klaňanie pastierov. Okolo týchto ústredných figúr sa grupuje sedem ženských postáv, predstavujúcich sedem slobodných umení. Pod každou z nich je zobrazená významná osobnosť reprezentujúca to-ktoré umenie; napríklad Aristoteles pod dialektikou, Euklides pod geometriou a Ptolemaios pod astronómiou. Pôvodne, pravda, symboly siedmich slobodných umení - t.j. *gramatiky, dialektiky, rétoriky, hudby, aritmetiky, geometrie a astronómie* - nikdy neboli spojené s ničím, čo pripomína kresťanstvo. Ikonografia Chartreskej katedrály však prejavovala silný sklon k ezoterickému prehlbovaniu kresťanského posolstva. Toto umelecké dielo poukazuje na spätosť vedeckého vzdelávania (štúdiá) s cestou duchovného vývoja človeka. Štúdium bolo pokladané za cestu vnútornej disciplíny žiaka a vypesťovania vyšších duchovných schopností.

Človek predstavoval v očiach týchto učiteľov *komplexnú* bytosť, chápali

ho napríklad ako bytosť *trojčennú* - ako ho videl Ján Scotus Eriugena. Ale práve tak aj ako *sedemčennú* alebo aj *dvanásťčennú* bytosť. Trojčennosť človeka znamenalo 1. fyzické telo, 2. dušu a 3. ducha. Ako dvanásťčenná bytosť sa prežíval človek vo svojej najvnútornejšej podstate, ako Ja, ako výraz celého zvieratníka (pozostávajúceho z 12-tich znamení). Pokiaľ ide o sedem slobodných umení, treba sa koncentrovať na sedemčennú povahu človeka, totiž táto sa týka jeho duše, jej *organického začlenenia do kozmu*.

Bol všeobecne rozšírený názor, že ľudská duša je ovplyvňovaná pôsobením siedmich planét. Ak má duša nadobudnúť správny vzťah k jednotlivým planétam, musí ju človek sám formovať a premeniť, musí ju očistiť pomocou vnútornej disciplíny a sebauvedomovania. Táto očista, t.j. katarzia, znamená, že sa ľudská duša vracia do akéhosi stavu pôvodnej čistoty a nevinnosti, čiže stáva sa panenskou a ako taká schopnou nadobudnúť vyššie poznanie, vyúsťujúce do vnímania duchovného sveta. Človek teda môže znovuformovať, harmonizovať a očistiť svoje duševné sily a môže v hĺbke duše vytvoriť podmienky pre zrod svojej večnej bytosti, svojho opravdivého JA. To je to, o čo sa usilovali stredovekí učitelia v súvislosti s mystériami Panny Márie. To je tá ezoterická stránka štúdiá siedmich slobodných umení.

Mnohí učitelia videli teda v siedmich slobodných umeniach oveľa viac, ako len školské disciplíny. Boli to v podstate *duchovné bytosti* a štúdium viedlo k spojeniu s nimi alebo aspoň do ich blízkosti. Od nich očakával človek inšpiráciu. Krácanie cestou siedmich slobodných umení znamenalo preto, že sa ľudská duša dostávala do správneho vzťahu k jednotlivým planetárnym bytostiam. To dieťa na kamennom reliéfe portálu predstavuje teda novozískanú silu ľudskej duše, zrod vyššieho Ja (pozri R. Que-

Sedem slobodných umení tvorilo od raného stredoveku do novoveku základ vzdelania, otvárajúceho cestu k vrcholu - filozofii, ktorú kresba zo stredovekého rukopisu zobrazuje ako kráľovnú vied.

rido, The Golden Age of Chartres, Edinburgh 1987).

Prvý krok na tejto ceste predstavuje štúdium toho, čo je z duchovného hľadiska podstatou celého bytia, t.j. Slova. Štruktúra reči, **gramatika**, etymológia, filológia a poetika tvorili tu obsah rozjímaní študujúceho. Zároveň sa v častiach reči odráža trojčlennosť našej duše: Sloveso napr. vyjadruje našu vôľu - píšeme, bežíme, nakupujeme atď., vždy ide o aktivitu. Podstatné meno, naopak vyjadruje pasívnu časť reči - stôl, cesta, jazero. To sú mená (nomina), ktoré objektom dáva poznávajúci človek a o ktorých niečo vypovedáme. Medzi vôľou a rozumom je cit, toto vyjadruje prídavné meno (adjektívum) - krásne, veľké, rýchle atď. Tak ako **Mesiace** je reflektorom slnečných lúčov, tak chápali gramatiku ako zrkadlo, odraz Slova v ľudskej reči.

Schopnosť reči vedie človeka k mysleniu. Myslenie musí byť jasné, musí mať svoju štruktúru - logiku. To je predmet **dialektiky**. Pohyblivé, jasné, t.j. subjektívnymi zvláštnosťami nezaťažené myslenie vedie k uchopeniu zmyslových ale aj duchovných javov. Preto sa cítil žiak byť pozdvižený do sféry **Merkúra**, okridleného posla bohov, ktorý sa vedel šikovne pohybovať ako sprostredkovateľ medzi božským a ľudským svetom.

Venuša predstavovala sféru krásy a lásky. Umenie dávať svojim myšlienkam úhladnú formu, vyjadrovať sa adekvátne k vysokej morálnej autorite stvoriteľského Slova, učila práve **rétorika**.

Ako vidíme, tieto tri disciplíny tvoria akúsi jednotu. Štúdium gramatiky, dialektiky a rétoriky vytvára správny vzťah k slovu a k tomu, čo z neho bezprostredne vyplýva k mysleniu. Tieto

tri disciplíny spolu tvorili **trivium**, nižšiu jednotku umení, spájajúcu žiaka so sférami nižších planét.

Teraz nasledoval významný krok študujúceho do "vyšších sfér" reprezentovaných **kvadrivium**, pri vstupe ktorých stála **hudba**. Bol to skutočne centrálny zážitok tak na ceste poznania, ako aj na ceste ezoterického vývoja duše. V hudbe našiel žiak to zlato **Slnka**, zákony harmónie vesmíru, to čo starým zasvätencom znelo ako "hudba sfér". A aj tu zasa odraz trojčlennej ľudskej duše: melódia-harmónia-rytmus, čiže myslenie, cítenie a chcenie. Poznanie hudby viedlo bezprostredne k pochopeniu tajomstva čísla, k **aritmetike**. Ako učil Pytagoras, podstatou sveta sú čísla a číselné vzťahy, čiže vnútorný poriadok sveta sa vyjadruje v hudbe. Tým sa žiak už ocitol vo sfére **Marsa**, planéty neprestajnej aktivity. Na tú však hneď nadväzuje múdry a pokojný **Jupiter**, ktorý reprezentuje formotvorný princíp, ukazuje, ako celé stvorenie odráža zákony **geometrie**.

Tu už žiak dosiahol najvyšší stupeň katarzie a stal sa schopným poznávať prísne zákony **astronómie**, zákony pohybov planét, podstatný význam hviezd zvieratníka, súvislosti medzi zvieratníkom, Zemou a človekom, teda **štruktúru celého kozmu**. Tu vo sfére **Saturna** opúšťal duševnú sedemčlennosť a dotýkal sa dvanásťčlennosti ducha. Zo sféry čistej časovosti - a tým pominuteľnosti - vystúpil do ríše trvania, v ktorej má pôvod jeho večné JA.

Takýto pohľad na systém stredovekého vzdelávania, jeho ideály a ciele, nám značne približuje zásadné prvky svetonázoru našich predkov a zároveň odhaľuje, aký **zlom** nastal vo vývoji ľudskeho vedomia. Ved' kým novodobý človek sa usiloval, čím dôkladnejšie "očistiť" vedu od akýchkoľvek subjektívnych momentov, od citov, náboženských prvkov apod., **stredoveký človek spájal vedecké poznanie s duševným zážitkom**, ľudský intelekt a cit kráčali spolu, harmónicky.

Prosíme čitateľov, ktorí vedia kresliť a radi by niečo nakreslili do *Sophie*, aby sa nám ohlásili, resp. kópie nejakých kresieb poslali.

Za-
mlčanie
poznania o
predexisten-
cii duše na 5.
ekumenickom
koncile prispelo k
urýchleniu duchov-
ného vývoja v Euró-
pe stredoveku. V sú-
vislosti s vývojom duše
vedomej a zavedením
demokratických spolo-

Koľko má člo-
vek duší? Rôzne
názory filozofov a
starých kultúr o du-
ši. Pôvodný budhiz-
mus neverí v existen-
ciu duše ani v prevtelo-
vanie, ale len v znovuzro-
denie bez prevtelenia.

Emil Páleš

Jediný život nezvádzal k "odvy-
svetľovávaniu" tragických osudov
hľadaním príčin v minulých životoch;
ani nedovoľoval sklzávať do nálady
"ducha vznášajúceho sa nezaújato nad
hmotou", pre ktorého čas neexistuje
a svet javov je len ilúzia. Takže naprí-
klad európskych rodičov by nenapad-
lo zakopať svoju novonarodenú dcéru
do zeme - bez jedinej slzy - pretože
bude pre ňu "lepšie, keď sa narodí ako

Z ezoterických dejín kresťanstva

Svetlo na reinkarnáciu 1

čenských foriem sa však znovaobjasnenie otázky reinkarnácie, individuálnej zodpovednosti a slobody jednotlivca v novoveku stáva opäť nevyhnutnosťou. Augustínovo učenie o neslobodnej vôli a milosti nedáva v súčasnosti zmysel inak, ako v kontexte reinkarnácie.

Je ezoterickou zákonitosťou, že kresťanstvo je každých 600-700 rokov oplodňované kultúrnymi impulzami, inšpirovanými postupne z planetárnych sfér Mesiaca, Merkúra, Venuše... Konfrontácia kresťanstva s islamom vyvrcholila v osobe sv. Tomáša Akvinského kvalitatívne novou teodiceou - scholastikou - ktorá zlučovala vieru a rozum. Konfrontácia kresťanstva s antikou priniesla svoje plody v humanizme a renesancii. Od minulého storočia sa začína konfrontácia kresťanstva s indickou filozofiou a budhizmom Ďalekého východu; vyjasnenie vzťahu kresťanstva k reinkarnácii sa teda stáva imperatívom doby, na ktorý treba reagovať konštruktívne, nie len zatracovaním.

Na otázku, či existuje opätovný návrat do života, nemožno odpovedať skôr, ako si ujasníme, čo by sa vlastne malo vracať, čo sa reinkarnuje. Čo sa prevteliť? Človek, duša, duch, astrálne telo?

Dramatické udalosti, ktoré sa odohrali v čase piateho ekumenického koncilu, a ktoré viedli k vyobcovaniu zástancov predexistencie duše a jej prevtelovania z cirkvi, sme opísali v Sophii 9, jar 1996. Na tieto udalosti sa však nemusíme dívať len ako na nejakú nešťastnú náhodu, ktorej výsledkom bol tragický odklon cirkevnej teológie od pravdy; ale musíme v nich opäť vidieť hlbší zmysel a zákonitosť. **Vymazanie myšlienky o reinkarnácii z európskeho myslenia na jedno tisícročie totiž paradoxne prispelo k urýchleniu duchovného vývoja na kresťanskom Západe.**¹ Prispelo k intenzívnejšiemu prežívaniu "jediného života, v ktorom ide o všetko", v ktorom každá dráma, každá nespravodlivosť sa oveľa viac dotýka ľudského srdca a burcuje myslenie; a prispieva tak k schopnosti vyvinúť súcit a lásku a aktívny postoj k životu.

¹ Podotýkame, že myšlienka reinkarnácie bola úmyselne zatlačená do úzadia až v 6. storočí a to len v myslení kresťanstva a islamu; v Amerike, Afrike, Austrálii a v Ázii kontinuita tejto myšlienky nikdy nebola prerušená; hoci povedomie o nej, získané v dávnych dobách, všade zvoľna dohasínalo a sa strácalo. (Pozri Sophiu 9: *Myšlienka reinkarnácie v západných duchovných tradíciách*.) Z euró-
pskeho myslenia bola však na začiatku stredoveku vymazaná násilne: spolu s keltskými, nordicko-germánskymi a slovanskými tradíciami bola vymýtená ako pohanstvo; spolu s gréckymi učencami bola vyhnaná do Ázie, keď v r. 529 zavreli poslednú novoplatónsku akadémiu; zhorela v perzských a antických knižniciach, ktoré ľahli popolom na príkaz prvých arabských kalifov.

chlapec" ... alebo "v nejakej inej, lepšej dobe". Ani dajaká nešťastná žena by napríklad neriešila svoj problém tým, že by sa hodila do plameňov so želaním na perách "aby som sa zrodila ako muž a mohla pomstiť mojím nepriateľom!"

Mentálne schopnosti priemerného stredovekého človeka neboli na takej úrovni, aby mohol reinkarnáciu pochopiť správne; a reinkarnácia, nesprávne pochopená, sa v Oriente už dávno stala retardačným činiteľom. Takže môžeme pozorovať, že zatiaľ čo vývoj indického myslenia sa ku koncu stredoveku takmer zastavil, napredovala Európa práve v tom čase míľovými krokmi.

Avšak práve tak, ako bola nevedomosť o reinkarnácii v čase vývoja duše rozumu a srdca priaznivá pre prehĺbenie duše, stala sa v čase vývoja duše vedomej,² na prahu novoveku, opäť brzdou. Zrod duše vedomej v človeku sa prejaví tak, že sa definitívne sebauvedomuje ako individualita, ktorá už nechce byť súčasťou stáda, ale sa hlási k svojej slobode svedomia ako jednotlivec, chce samostatne myslieť a rozhodovať sa a niesť následky svojich rozhodnutí.

skeho myslenia bola však na začiatku stredoveku vymazaná násilne: spolu s keltskými, nordicko-germánskymi a slovanskými tradíciami bola vymýtená ako pohanstvo; spolu s gréckymi učencami bola vyhnaná do Ázie, keď v r. 529 zavreli poslednú novoplatónsku akadémiu; zhorela v perzských a antických knižniciach, ktoré ľahli popolom na príkaz prvých arabských kalifov.

² O stupňoch duševného vývoja pozri Sophiu 8: *Nadsmyslová bytosť človeka*.

Slovom, je to okamih, kedy sa ľudská duša stáva v najvlastnejšom zmysle slova *dospelou*. A Európa sa ocitla na prahu dospelosti práve v novoveku. To sa prejavilo jednak Lutherovou reformáciou (s jej dôrazom na svedomie jednotlivca ako najvyššej autority, na rozdiel od katolíckej cirkvi, kde vyššou autoritou bol pápež a cirkevná hierarchia a najdôležitejšou vecou poslušnosť, čo zodpovedalo štádiu duševného vývoja stredoveku); a ďalej zrušením kráľovstiev, zavedením všeobecného volebného práva (ktoré predpokladá, že nielen elita, ale aj priemerný jednotlivec dokáže samostatne myslieť, rozhodovať sa a voliť) a zavedením demokracií.

Zavedenie slobody jednotlivca však predpokladá že u jednotlivca je vyvinutý aj samostatný zmysel pre zodpovednosť. Najväčšou úlohou epochy rozvoja duše vedomej (novoveku) je, aby každý obyčajný človek-jednotlivec prevzal zodpovednosť za svoj život - aby sa stal *dospelým*; a najväčším problémom epochy duše vedomej je, že ľudia tento okamih odďaľujú, že chcú zostať deťmi; a najčastejším javom vôbec, ktorý okolo seba teraz môžeme pozorovať, je *zbavovanie sa zodpovednosti*. Vyhováranie sa na nadriadených, na podriadených, na systém, na predpisy, na opozíciu, na objektívne príčiny, "insolventnosť", zahraničných sabotérov... len na to sa neprihliadne, že tento systém, predpisy a objektívne príčiny permanentne tvoria a udržujú celkom konkrétni ľudia. Aj za socializmu aj dnes opäť a opäť bezradne stojíme pred centrálnym problémom: že **k celkom konkrétnemu zlu, ktoré musíme vytrpieť, niet konkrétneho páchatel'a, ktorý by za to bol zodpovedný.** Toto storočie stihlo zničiť toľko prírody, ako za celé dejiny ľudstva nie; prinieslo desiatky miliónov zabitých a stamilióny zbedačených a oklamaných - "oslobodilo" ženu, pracujúcich, menšiny, každého - len neprinieslo nikoho, kto by bol za to všetko zodpovedný.

Keby filozofia bola dnes ešte živá, dala by si za úlohu dať na tento akútny problém zodpovednosti jasné odpovede. **Zavedenie slobody rozhodovania jednotlivca si nevyhnutne vyžaduje dôsledné filozofické doriešenie pojmu osobnej zodpovednosti;** pochopenie, v čom spočíva slobod-

ná vôľa a zodpovednosť jednotlivca vo vzťahu k okoliu, ktoré ho podmieňuje o obmedzuje. Jasné poznanie zákonitostí osudu (karmy) sa musí uplatniť v praxi! Túto otázku o slobodnej vôli a zodpovednosti človeka však nie je možné riešiť bez znovuobjavenia poznatku o reinkarnácii.

Sv. Augustín a neslobodná vôľa

Najvýznamnejším cirkevným teológom stredoveku bol sv. Augustín (354-430). Augustínovo myslenie ovládalo stredovek. Svätý Augustín však, prísne vzaté, popieral slobodnú vôľu človeka.

Ako 34-ročný napísal polemi-
cký
proti

manie - chejcom
"O slobodnej vôli". V
ňom ešte obhajuje názor, že ľudská vôľa je slobodná, ničomu nepodlieha, a preto nesieme za naše skutky plnú zodpovednosť. Hriech nebol stvorený Bohom, ale vznikol zneužitím slobodnej vôle. Veril, že aj neveriaci môže z vlastnej slobodnej vôle urobiť prvý krok a bez cudzej pomoci sa obrátiť k Bohu. Inými slovami: Boh dáva svoju milosť (či sv. ducha) tým, ktorí vierou odpovedia na evanjelium. Človek sa teda premieňa pôsobením milosti, ale táto milosť je privolaná rozhodnutím jeho slobodnej vôle. Najprv je tu rozhodnutie, obrátenie vôle, viera - a potom prichádza milosť, ktorá s človekom spolupracu-

je, povzbudzuje ho a pretvára (*gratia co-operans*).

V druhej polovici života však Augustín svoj názor poopravil. Dospel k názoru, že aj sama viera je dar Boží a dielo jeho milosti. "Máš niečo, čo by si nedostal?" (1 Kor 4:7) Spása je celá otázkou Božej milosti - tak jej počiatok, ako aj jej koniec. Prvé nie je rozhodnutie - ale milosť, ktorá predchádza rozhodnutie slobodnej vôle (*gratia praeveniens*). "Milosť nehladá človeka, ktorý má vôľu (k dobrému), ale túto vôľu v ňom prebúdzá." Je taká účinná, že neochvejne dosahuje svoj cieľ - totiž obrátenie vôle. Nečiní tak zničením slobodnej vôle človeka, ale jej privábením. Boh je neodolateľný zvodca - premôže dušu tak, že na jeho vábenie odpovedá radostne a slobodne. Akonáhle sa potom vôľa obráti, môže začať spolupracovať s tým druhým druhom milosti (*gratia co-operans*).

Táto prvá milosť (*gratia praeveniens*) však nie je daná všetkým. Je daná len tým, v ktorých sa Bohu zaľúbilo - jeho vyvoleným. "Nezáleží na tom, kto chce... ale na Bohu, ktorý sa zmilováva". Bohu sa v jeho milosrdenstve zapáčilo spasiť niektorých, ale nie všetkých (!).

Augustínov názor vlastne znamená, že to, či sa z niekoho stane dobrý človek, nezávisí od neho, ale od niekoho nad ním.

Keby sme tento názor chceli akceptovať dnes, museli by sme z neho vyvodiť dôsledok, že obyčajný človek-jednotlivec nemôže niesť zodpovednosť za to, aký je, a nemôže sa teda ani rozhodovať v živote sám; museli by sme zrušiť demokraciu, všeobecné volebné právo, a vrátiť sa k forme kráľovstva!

V stredoveku bolo však Augustínovo učenie o *gratii praeveniens* v podivuhodnom súlade s duchom doby, resp. mu aspoň tak neprotirečilo. Rozhodovanie a zodpovednosť vtedy totiž skutočne neležali na pleciah obyčajného človeka-jednotlivca, ale na pleciah elity: šľachty a kléru, cisára a pápeža; ostatní boli nevoľníci, podda-

ní, veriaci, ktorých prvoradou úlohou bola poslušnosť pánovi. Každý mal svojho pána. Preto je aj Augustínovo učenie o milosti (a neslobodnej vôli) logicky nevyhnutne spojené s jeho prísnyim učením o cirkvi a cirkevnej hierarchii a poslušnosti ("niet spásy mimo cirkvi").

Stredoveká duša sa cítila tak vo vzťahu k Bohu, ako aj vo vzťahu k vyšším stavom ako "dieťa" vo vzťahu k otcovi, ktorého musí vo všetkom na slovo poslúchnuť, a nemá právo sa pýtať na dôvody, ale môže len dôverovať, že mu otec chce to najlepšie. Postoj stredovekej duše k Bohu je zbožná oddanosť Otcovi, ktorého cesty sú nevyspytateľné; nemôže posudzovať, keď Otec niektoré zo svojich detí vyvolí a iné zavrhnú, ale musí veriť, že Otec je dobrý, a čakať, či sa z nejakých nevysvetliteľných príčin nezmiľuje aj nad ňou. Jej úlohou je poslúchať, nie rozumieť - tak môže najskôr dúfať, že sa Otcovi zaľúbi.

Takéto postavenie je však pre dušu vedomú, pre dospelého, čosi neprijateľné; čosi, čo ju hlboko uráža a ponizuje. Ak sa má predsa syn otca postupne stať z dieťaťa dospelým jednotlivcom - s určitým rozsahom slo-

bodnej vôle a vlastnej zodpovednosti - musia byť medzi ním a otcom jasne a jednoznačne stanovené pravidlá; otec sa už nemôže chovať nevyspytateľne, náhle meniť svoje rozhodnutia, trestať a odmeňovať alebo uprednostňovať iné deti bez vysvetlenia. A s takým synom, ktorý by mal byť už dospelý, a nevedel by sa samostatne rozhodovať, ale chodil by sa stále vo všetkom pýtať na otcovu vôľu a chcel by stále len poslúchať, by napokon otec ani nemohol byť spokojný.

Čo však priviedlo Augustína k tomu, aby zmenil názor, keď ako mladý muž ešte obhajoval tézu, že slobod-

ná vôľa nie je ničím podmienená? Zdá sa, že to bola jeho celoživotná skúsenosť z práce s ľuďmi, ktorá ho k tomu viedla. Augustínov neskorší názor totiž skutočne predstavuje určitý zrejší a hlbší vhlád do tajov pôsobenia milosti. Počas svojho bohatého života totiž prešiel celým radom filozoficko-náboženských smerov (manicheizmom, novoplatonizmom), skepticizmom rímskej akadémie (na ktorej pôsobil ako učiteľ rétoriky), aj životom svetských radovánok, záhaľky a neresťi, aby nakoniec pôsobil ako katolícky presbyter a posledných 34 rokov života ako biskup v africkom Hippe.

Sv. Augustín učil, že aj dar viery je milosťou, ktorá závisí od Boha.

Všimol si - a jeho vlastný život mu toho bol najväčším príkladom - že u niekoho je už od začiatku tak dobre ako isté, že ho čosi v ňom nakoniec privedie k duchovnému prebudeniu aj po tých najklukatejších životných cestách, zatiaľ čo iní na to - ani pri najlepšej vôli - nemajú takmer žiadne predpoklady. Alebo, ako by sme povedali dnes: Aj to, či to niekoho ťahá k duchovnej práci na seba, je dané karmicky; a nie každý si urobil karmické predpoklady na to, aby sa mohol duchovne prebudiť už v tomto živote. Ale môže si vytvoriť

predpoklady do budúcnosti. A to je to dôležité: *gratia praeveniens je plodom minulých existencií.*

Inými slovami: **Augustínovo učenie sa ukazuje ako pravdivé a začínajúce na dnešného človeka dávať zmysel až v kontexte reinkarnácie!**³ Mimo reinkarnácie môže augustinizmus pre človeka 20. storočia znamenať len toľko, že sme nemohúce mechanické hračky v Božích rukách, čo je pri dnešnom stave rozumu a svedomia nedôstojné, neprijateľné a z celospoločenského hľadiska veľkou brzdou.

Návrat k učeniu o predexistencii duše sa teda v súvislosti s rozvo-

jom duše vedomej a prevzatím osobnej zodpovednosti jednotlivca za život v novoveku stáva spoločenskou nevyhnutnosťou! A to je práve to, čo aj pozorujeme: od začiatku novoveku - počínajúc Giordanom Brunom, Leibnizom, Lessingom, Voltairom, Goethem - a potom zvlášť od "znovuobjavenia" indického subkontinentu Európou v 18. storočí - až do dnes sa o reinkarnácii hovorí stále častejšie a častejšie.

Zákonitá konfrontácia kresťanstva s islamom, anti-kou a orientom

Na začiatku storočia poukázal Rudolf Steiner na jednu významnú ezoterickú zákonitosť vo vývoji kresťanstva: **každých približne 600-700 rokov kresťanstvo do seba zvonka prijíma a v sebe pretvorí jeden cudzí kultúrny prúd.**

V 7. storočí to bol *islam*, ktorý do kresťanského sveta prenikol ako klin. V roku 732 sa arabské vojská ocitli až na rieke Loire a na nasledujúcich šesť storočí sa kresťanská Európa ocitla v konfrontácii s arabským svetom; a to nielen vojenskej, ale aj filozofickej.

Ranostredoveká Európa žila v atmosfére oddanosti a zbožnosti kláštorov a reholí, cnostných, asketických svätcov, pútnikov a pustovníkov. Cieľom nebolo vedenie, ale duchovný rast a bohoslužby; nie učenosť, ale rozjímanie a uctievanie v samote srdca.

Iná atmosféra vládla v arabskom svete. Arabská fantázia a horlivosť vo viere za tu zvláštnym spôsobom snúbila s veľkým zmyslom pre pragmatickú realitu a racionalizmus (stačí si priviesť na myseľ, že Arabi sú tvorcami *Rozprávania z tisíc a jednej noci* - a zároveň vynálezcami takej čisto rozumovej hry, ako je *šach*). Arabi ako prví zakladali univerzity (*Al Az-*

³ Duša pocitová a duša rozumová, ktoré prevládali v staroveku a v stredoveku, nevyvíjajú na rozdiel od duše vedomej ešte žiadnu aktivitu samy zo seba, ale reagujú vždy len na podnety prichádzajúce zvonka. Keby pre takú dušu neexistoval niekto *nad ňou*, či už anjel alebo človek, ktorý ju inšpiruje, povzbudzuje, vábi, taká duša by nikdy sama od seba nevystúpila zo seba k niečomu vyššiemu. Aj v tom má sv. Augustín vlastne pravdu.

har; 972) a položili základy prírodných vied (*al-gebra, al-chémia...*). Podľa ich vzoru potom povznikli v 11.-16. storočí univerzity po celej Európe.

Arabi prišli vyzbrojení učenosťou gréckych filozofov, ktorých kresťanská Európa na začiatku stredoveku odvrhla ako neužitočných pre zbožnosť a vieru; a to najmä prekladmi *Aristotelových* diel, ktoré boli v Európe neznáme, ale študovali sa v arabčine. Teológovia sa tak odrazu ocitli pred otázkou vzťahu medzi vierou (teológiou) a rozumom (filozofiou). **Toto úsilie o zladenie rozumu s vierou sa stalo hnacím motorom stredovekého kresťanského myslenia.**

Peter Abelárd (1079-1141) začal aplikovať v teológii rozum ako nástroj, ktorý môže v sporných prípadoch rozhodnúť o pravde. Snažil sa *najprv porozumieť* kresťanskej náuke, aby vedel, čomu má veriť - a to bol práve opak dovtedajšej metódy posledných predstaviteľov starej kláštornej tradície, založenej na Augustínovi, akými boli napr. *Anselm z Canterbury* alebo *Bernard z Clairvaux*, ktorí sa riadili metódou viery: „*verím, aby som porozumel*“. Toto východisko Abelárd prevrátil a zaviedol metódu pochybovania: „*pochybovanie nás vedie k pýtaniu sa a pýtaním sa dospievame k pravde*“. Za to bol aj na popud Bernarda z Clairvaux pápežom v r. 1140 odsúdený.

V 13. storočí sa však už Aristotelova filozofia v arabskom podaní stala súperiacim myšlienkovým systémom, ktorý predkladal iný pohľad na skutočnosť, nový svetonázor či životnú filozofiu, ako alternatívu ku kresťanstvu. *Averroes (Ibn Rušd, 1126-1198)* podal materialistický výklad Aristotela; popieral nesmrteľnosť individuálnej duše, hlásal večnosť hmotného sveta, ktorý vykladal ako prirodzený sled prírodných javov. Kresťanskí teológovia sa pokúšali udržať sa zo starých platónskych pozícií, ale len slabo: zbožná viera bola chabým argumentom proti Aristotelovej logike. Aristotelovu *Metafyziku*, ktorú medzitým preložili do latinčiny, pápež zakázal; ale nadarmo: averroizmus zapustil korene na parížskej Sorbonne a rozširoval sa po všetkých európskych univerzitách. Pštrosia politika zákazov, zatracovania a očierňovania bola nakoniec úplne neúčinná proti novému víťaznému duchu rozumového uvažovania o svete a prírode.

Aristotelizmus v arabskej verzii však už hrozil skutočnou porážkou kresťanstva a zároveň nástupom materializmu (k čomu čiastočne aj došlo, keď za čias *Viliama Ockhama* v 14. storočí skončil spor o univerzálie nakoniec víťazstvom nominalistov, ktorí tvrdili, že idey neexistujú v duchovnom svete objektívne, ale sú len abstrakciami existujúcimi v

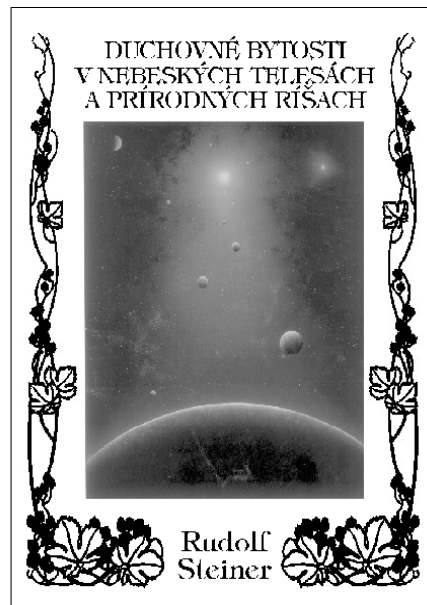
Vo vydavateľstve *Sophia* vyšlo:

Rudolf Steiner: *Duchovné bytosti v nebeských telesách a prírodných ríšach*

Keď sa za jasného dňa dívame do azúru oblohy, na bielu zasneženú plochu, keď sa ocítame do slnečných lúčov, do prekypujúceho života v prírode alebo pozorujeme nebeské telesá, zanechá to v nás okrem pôsobenia na vonkajšie zmysly (tvar, farba atď.) aj určitý morálny dojem, vyvolá to v nás určitú náladu. Tvar každej kvetiny či minerálu, fyziognómia ľudskej tváre, akoby nám niečo "hovoriť", prezrádzali nejakú múdrosť. Rudolf Steiner hovorí, že vciľovaním sa do prírodných úkazov a porovnávaním jednotlivých dojmov si už môžeme urobiť proú vlastnú predstavu o bytostiach, ktoré stoja za prírodou a ďalej zdokonaľovať túto schopnosť až k zreteľnému a vedomému vnímaniu duchovných svetov.

To, čo nazývame prírodnými silami, čo uvádza prírodu do pohybu, to sú bytosti - gnómovia, víly, sylfy, nymfy, salamandry - ktoré sú potomkami proej anjelskej hierarchie - anjelov, archanjelov a archeov - a pôsobia v prírodných živloch. A to, čo nazývame prírodnými zákonmi, čo udržiava poriadok cyklických rytmov, striedanie ročných období, dňa a noci a pod., to sú tzv. duchovia obežných dôb, ktorí sú podriadení serafom, cherubom a trónom. Skupinové duše rastlín a zvierat (dévonovia) a s nimi celá rastlinná a zvieracia ríša podliehajú duchom múdrosti a duchom pohybu.

Celá slnečná sústava je súhrnom duchovných pôsobností: vo vzťahoch medzi stálicami, planétami, mesiacmi a kométami sa odzrkadľujú vzťahy medzi du-

chovnými bytosťami, ktorých pôsobením hmotná slnečná sústava vznikla.

Rudolf Steiner podáva systematický prehľad duchovných hierarchií a prírodných bytostí a bytostí v nebeských telesách tak, že si môžeme urobiť určitú konkrétnu predstavu o tom, akým spôsobom sa tieto bytosti prežívajú a vnímajú, aké sú medzi nimi vzťahy a ako v celej hmotnej prírode okolo nás nachádzame niečo ako "odtlačok" týchto vzťahov medzi duchovnými bytosťami.

Túto knižku treba čítať veľa za sebou a nad každou jednou premýšľať. Najkrajšie na nej je to, že človek nemusí čakať, až sa stane "jasnovidcom", "zvätencom" alebo mu niekde "otvorí tretie oko", ale môže začať nadväzovať vzťah k týmto nádherným bytosťam hneď a sám. A potom, do tej miery, do akej o sebe dokáže vypíniť neosobné cnosti, nezisknosť, súcit, lásku, ony sa mu budú odhalovať a samé ho povedú ďalej.

Kniha "Duchovné bytosti v nebeských telesách a prírodných ríšach" je v súčasnosti vypredaná.

našich hlavách) - keby nie Tomáša Akvinského.

Sv. Tomáš Akvinský (1225-1274) nesúhlasil s tými, ktorí chceli

Aristotelovu filozofiu zakazovať. Ne-

pridal sa však ani k svojmu súčasníkovi Bonaventurovi, ktorý zastával tradičný, platónsky svetonázor, ani k averroistom; ale pristúpil k úlohe dobytvorivého a odvážneho: vytýčil si za cieľ vybudovať systém, ktorý by zlučoval vieru a rozum, filozofiu a teológiu, Aristotela a katolícke učenie. Tomáš bol presvedčený, že je to možné; a že Zjavenie nemôže vstupovať s ľudskou filozofiou do zásadného rozporu (pokiaľ táto nie je falošná). Aristotelovu filozofiu síce zastával, ale nie slepo, a miestami cítil nevyhnutnosť uvádzať ju na správnu mieru.

Výsledok Tomášovho úsilia bolo, že prebudoval celú kresťanskú teológiu na nových, oveľa pevnejších základoch: na Aristotelovej logike. Od Averroa prevzal formu komentára a vyvrátil ho jeho vlastnými zbraňami. Tak premenil veľkú krízu na veľké víťazstvo a pozdvihol kresťanskú teológiu na celkom nový, vyšší stupeň. Opäť sa ukázalo, že kto chce zvíťaziť nad drakom, musí pred ním nie utekať, ale dokázať najprv vhuľnúť do jeho kože.

Kolízia kresťanstva s islamom sa teda stala hnacím motorom stagnujúcej teológie a arabský impulz sa v kresťanskom prúde premenil a priniesol obdivuhodný plod v podobe vrcholnej teodicey stredoveku - scholastiky.

Druhý impulz, ktorý kresťanská Európa prijala do svojho lona a v sebe pretavila, je *grécky*. Renesancia (*renaissance* = znovuzrodenie) znamenala po všetkých stránkach návrat k antike, "znovuzrodenie" antickej kultúry v Európe 14.-16. storočia v novej, premenenej podobe.

Renesancia priniesla do Európy ten životný realizmus a závan radosti zo života, ktorý bol vlastný Grékom a Rimanom. Renesančné myslenie zostúpilo z výšin scholastickej filozofie na zem a začalo sa starať o ľudský život človeka. Astronómo-

via (*Kopernik, Brahe, Kepler*) konečne prestali logicky dôvodiť, že planéty sa predsa nemôžu pohybovať inak, ako po kruhoch rovnomerným pohybom okolo Zeme - ale sa po prvý raz skutočne presvedčili *meraním*, či sa tak naozaj pohybujú. *Da Vinci* a *Jesenius* sa po prvý raz pozreli do vnútra ľudského tela, čo tam skutočne je. Aj renesanční maliari ako keby sa len po prvý raz pozreli okolo seba, ako svet naozaj vyzerá - a objavili perspektívu.

A znova sa nové myšlienky dostávajú do rozporu s cirkevnou teológiou, teraz už scholastickou; zakazujú sa knihy, a neraz aj s ich autormi osobne, končia v plameňoch. Predsa však si duch doby nakoniec vynútil reformáciu cirkvi a vyvrcholil v *osvietenstve* úplne novým postojom k životu a svet-

Sv. Tomáš Akvinský dovŕšil stredovekú syntézu aristotelizmu a kresťanskej vierouky do vrcholnej podoby tomizmu.

Európa sa zato nestala mohamedánska, ani pohanská, ani kresťanstvo neprestalo byť kresťanstvom, ale duchovné impulzy týchto dvoch kultúr sa v nej premenili na plody v podobe myšlienkového pokroku.

Rudolf Steiner poukázal práve na to, že tieto kultúrne impulzy, ktoré sa vlievajú do kresťanského prúdu, neprichádzajú náhodne, ale zákonite. Každé národné náboženstvo je totiž inšpirované jednou anjelskou mocnosťou z hierarchického rádu síl (*dynamis*, duchovia pohybu), ktoré sú zároveň vládncami inteligencií planét v našej slnečnej sústave. Kresťanstvo je ale inšpirované Kristom prostredníctvom ducha múdrosti (*dominationes*) sídliaceho na Slnku. Kresťanstvo je teda inšpirované priamo zo

Slnka; a iné náboženstvá z planetárnych sfér: islam zo sféry Mesiaca⁴ (islamský polmesiac!); Grécko je inšpirované Hermom (Merkúrom). Takže **jednotlivé planetárne sféry prístupujú k Slnku každých 650 rokov v poradí zdola nahor: Mesiace, Merkúr, Venuša...** Nasleduje teda náboženstvo a kultúrny okruh inšpirovaný planetárnym duchom *Venuše* - t.j. *budhizmus*;⁵ kultúra Indie a Dalekého Východu.

A skutočne: v 19. storočí západný svet znovuoobjavil Orient a začal ho skúmať a absorbovať do seba s určitým očarením a fascináciou. V roku 1893 *Swami Vivekánanda* po prvý raz prednáša v Spojených štátoch pred 7000 poslucháčmi; v roku 1875 už *Blavatská* v New Yorku založila teozofickú spoločnosť... a v priebehu nasledujúcich sto rokov vidíme celú kresťanskú Západ prebrázdnený stovkami cestujúcich orientálnych guruov, husto popretkávaný tisíckami jogových a meditačných centier najrozličnejšieho druhu.

Západnej mládeži v 20. storočí nehrozí, že by sa dala na islam; ale je fascinovaná indickou filozofiou, ktorá hrá významnú úlohu v pozadí takých hnutí ako bolo *hippies* alebo teraz *New Age*. Takže **dominantný náboženský konflikt, ktorý v 20. storočí pozorujeme, je konflikt "cirkev - new age", t.j. kolízia kresťanského myslenia s myslením Orientu.**

A znova sa zakazuje, zatracuje a očierňuje; cirkevní patriarchovia vyhostujú orientálnych guruov z krajiny násilím; a zdá sa, že z nedostatku iných argumentov by najradšej opäť siahli k osvedčeným metódam stredoveku, keby to duch doby ešte dovoľoval. Znova bezvýsledne. Podľa štatistiky Galuppovho ústavu už štvrtina obyvateľov v kresťanských krajinách pokladá reinkarnáciu za pravdepodobnú alebo možnú, a v Spojených štátoch je to ešte viac.

Znova to vyzerá, že kresťanstvo už vyčerpalo všetky svoje argumenty a melie z posledného; znova hrozí materializmus alebo záplava cudzej filozofie. A znova musí prísť nejaký To-

⁴ Mohameda viedol archanjel Gabriel, ktorý je archanjelom Mesiaca.

⁵ V Tajnej náuke od Blavatskej nájdete miesto, kde hovorí, že Budha je okultne Venušou, t.j. budhizmus je inšpirovaný planetárnym duchom Venuše.

máš Akvinský, ktorý nebude ani otrokom cirkevnej dogmatiky, ale nechá sa zhypnotizovať ani trblietavým leskom Orientu; niekto, kto bude mať rovnako veľkú lásku k indickej filozofii ako ku kresťanstvu, aby dokázal pochopiť oboje a urobiť syntézu. Nie nejaké eklektické, neorganické, neživotné spojenie dvoch dogmatík. Ale urobiť tento konflikt znova hnacím motorom, odrazovým mostíkom do ešte väčších výšin ducha, ktoré nám umožnia nahliadnuť opäť ešte hlbšie do tajomstva Kristovej bytosti. Obrátiť veľkú krízu na veľké víťazstvo a prebudovať kresťanskú teológiu odznova na ešte o jeden stupeň hlbších a pevnejších základoch, ktoré obstoja v 20. storočí a dajú pádnu odpoveď nielen orientálnym filozofiám, ale zároveň aj novodobému "vedeckému" materializmu.

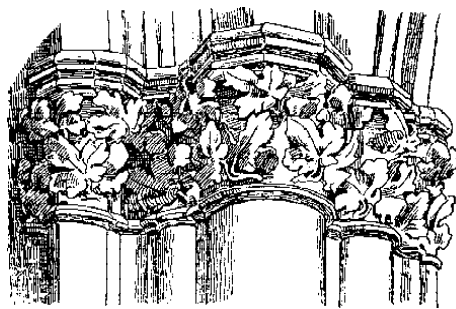
Kresťanstvo sa teraz na svojej ceste vracia k ešte staršej myšlienkovvej tradícii ako je grécka alebo arabská: k čínskej a indickej. Na túto konfrontáciu opäť nezaujde, ani neprestane byť samo sebou, ale sa bude musieť prehĺbiť a od základu pretvoriť. Nemá pred impulzami indickej kultúry strkať hlavu do piesku; ale ich prijať do seba a premeniť na sily, ktoré prinesú plody; osvetliť prastaré indickej múdrosti a uviesť ich na správnu mieru v úplne novom svetle, vo svetle Krista. A jednou z myšlienok, ktorá je súčasťou tohto prastarého dedičstva ľudstva, je práve predstava o putovaní duší, ktorá je už predmetom sporov pomaly tak dlho, ako stredoveký spor o univerzálie.

Tak, ako sa už dnes nikto nemôže pozdvihnúť k výšinám stredovekej kresťanskej scholastiky, pokiaľ nepreštuduje a nepochopí pohan-ského filozofa Aristotela, tak sa aj z ďalšieho budúceho živého vývoja kresťanstva vylučuje ten, kto nedokáže postihnúť a správne vnímať zo subtilnej mudrosti indickej filozofie všetko to, čo je v nej také veľké a vznešené.

Pozývame teda trepezlivého a usilovného čitateľa do tretej časti nášho bádania o reinkarnácii,⁶ v ktorej sa pokúsime spoločne pristúpiť k samotnej vecnej podstate reinkarnácie a pri ktorej čitateľ zažije ešte ne jeden prekvapivý zvrat. Prídeme totiž na vážne dôvody domnievať sa, že zážitky tzv. minulých životov, v takej podobe, v

akej sú známe zo špiritistických seáns, hypnotických regresov, holotropného dýchania, spontánnych výpovedí detí a i., teda práve tie, ktoré sa dnes považujú za najväčší dôkaz existencie minulých životov, sú skutočne len vnuknutím "zaostalých duchov" (t.j. že cirkev má v tomto bode pravdu!). Ukáže sa tiež, že hinduistické predstavy o prevtelovaní zodpovedajú pravde len čiastočne a že budhizmus, s ktorým ľudia predstavu reinkarnácie práve najviac spájajú, v prevtelovanie duší neverí vôbec, ale len v znovuzrodenie bez prevtelenia (!), lebo neuznáva existenciu duše, ktorá by sa mohla prevtelovať.

Predsa však pojem reinkarnácie nadobudne úplne iný, nový význam, a to práve v kontexte kresťanstva, v rámci ktorého - ako ďalej uvidíme - sa jedine stane zrozumiteľným a začne dávať zmysel.

Čo sa vlastne prevteluje?

Na križovatke kresťanského prúdu a starobylej orientálnej múdrosti sa teda ocitá dnes každý duchovný hľadajúci. A je radosť pozorovať, ako sa v dušiach tých najšikovnejších jednotlivcov už dnes odohráva dvojaký pohyb, ktorý je predzvesťou toho, čo sa má v globálnom meradle uskutočniť v budúcich storočiach: sklamaní mŕtvosťou a bezobsažnosťou cirkevných foriem sa najprv odvracajú od kresťanstva k Orientu. Ak v tejto filozoficko-náboženskej džungli nezablúdia, ak sa len vo svojom hľadaní Pravdy nezastavia, uzrú z odstupe o to konkrétnejšie skutočné kontúry Kristovho posolstva a nadobudnú k nemu vzťah o to hlbší, pevnejší a hlavne slobodný

⁶ V *Sophii 9* sme uviedli historický prehľad o myšlienke reinkarnácie v západných tradíciách; a v *Sophii 10* filozofické zdôvodnenie reinkarnácie odvodené z Božích atribútov: Spravodlivosti, Lásky, Zmysluplnosti života a z nevyhnutnosti duchovnej evolúcie človeka.

a oveľa bohatší než predtým.

Tak môžeme v súčasnosti pozorovať na jednej strane masový únik veriacich z cirkvi (naposledy masový únik, pri ktorom opustili katolícku cirkev v susednom Rakúsku státisíce veriacich) - a na druhej strane vznik nových myšlienkových prúdov, ktoré sa cítia jednoznačne kresťanské, avšak zároveň prijímajú reinkarnáciu, o ktorej tvrdia, že patrí k prapôvodnému kresťanskému učeniu (Antropozofia, Daskalos zo Strovolosu, Hnutie Grálu, Prentice Mulford, Univerzálny život, Zodiakálna škola).

Jedného dňa si každý opravdivý hľadajúci uvedomí, že sa už nemôže spoliehať ani na cirkevné autority, ani na výroky guruov, ale len na to, na čo prišiel sám. Musí hodiť za hlavu všetkých radcov a prostredníkov, a nájsť v sebe toľko sily a jasnosti, aby sa dokázal v myšlienkovom svete orientovať sám; musí si vydobíť vlastné spojenie k nebesám. Takýto človek sa potom automaticky povznáša nad dogmatické medzináboženské spory, lebo **neporovnáva jeden systém dogiem k druhému, ale všetky dogmy porovnáva s duchovnými skutočnosťami samotnými**, a tak vidí u všetkých ich čiastočnú oprávnenosť a aj to, akým spôsobom sa tá-ktorá dogma v priebehu dejín jednostranne deformovala. Taký človek sa potom dokáže povzniesť aj nad zdanlivú priepasť, aká delí kresťanský Západ od myslenia Stredného a Ďalekého Východu.

Pre človeka však, ktorý nedokáže vystúpiť k duchovným skutočnostiam samým, ale sa chce orientovať len podľa autorít, zostáva reinkarnácia stále španielskou dedinou; a nenachádza v tejto otázke jediný pevný oporný bod, podľa ktorého by sa mohol zorientovať, lebo každá autorita a tradícia hovorí niečo úplne iné.

Od zamatovej revolúcie sa konfrontácia cirkevného myslenia s myslením Orientu znova odohráva pred našimi očami aj v masovokomunikačných prostriedkoch: v rozhlase a televízii, v novinách a časopisoch. Diskusia o reinkarnácii je však vždy obzvlášť neplodná. Typický postup je, že sa do štúdia pozve jeden kňaz a jeden psychotronik; pričom psychotronik uvedie, že má nejakého subjektu, ktorý si v zmenenom stave vedomia na minulé životy pamätá - a kňaz mu

na to povie, že to sú vidiny, ktoré ľudom do hlavy vnúka Satan.

Sotva sa niekedy podá niečo, čoho by sa poslucháč mohol chytiť, na základe čoho by si mohol urobiť nejaký, aspoň čiastočný názor sám. Zdá sa, že od minulého storočia je verejná diskusia o reinkarnácii na mŕtvom bode, že sa nepohla ani o jediný významnejší krok smerom k spoločnému stanovisku.

Príčinou toho je, že ani jedna, ani druhá strana nie je schopná alebo ochotná povzniesť sa k tejto duchovnej skutočnosti vlastným poznávaním. Jedna strana len otrocky reprodukuje cirkevné kánony, ktoré neraz aj vtedy, keď sú pravdivé, interpretuje nesprávne, lebo nerozumie ich obsahu. A na tej druhej strane ide o vlastné duchovné poznávanie tiež len zriedka: najčastejšie tu prevláda len nekritická a povrchná fascinácia z rozličných animistických a etnických predstáv a tradícií ("čím staršie tým lepšie!") alebo sa spolieha na to, čo povedali "duchovia zomrelých" cez médiá v tranze, pod drogami a pod. Nečudo, že takýmto spôsobom sa k pravde nedá dospieť ani po stáročiach.

Každý opravdivý hľadajúci si s hrôzou uvedomí, aké sú tieto hádky o reinkarnácii plané; a vidí sa mu, že diskutéri musia mať asi všetky najrozličnejšie dôvody, aby hájili svoje stanoviská, len nie ozajstnú túžbu po Pravde. Prvé, čo poctivo zmýšľajúceho človeka totiž napadne je, že **skôr ako sa môžeme pokúsiť dať odpoveď na otázku, či existuje opätovný návrat do života, museli by sme najprv dať jasnú odpoveď na to, kto alebo čo by sa vlastne malo vrátiť!** Je úplne bezpredmetné hovoriť o reinkarnácii, keď nevieme, čo by sa vlastne malo reinkarnovať!!! Čo sa vracia? Čo sa prevteluje? Človek? Aký človek? Čo je človek? Jeho viditeľné telo? To asi nie, lebo to sa rozloží v hrobe. Tak duša? Duch? Astrálne telo? Aká duša? Čo je duša? A v tom je tá hrôza. Človek si uvedomí, že aj tí najvehementnejší diskutéri, ktorí zastávajú názor, že duša sa prevteluje alebo že sa neprevteluje, neve-

dia, čo je duša. Pod slovom *duša* si nič nepredstavujú; nemajú na mysli nič konkrétne, nespájajú ho so žiadnym konkrétnym zážitkom, ani jasným pojmom. Ba čo viac: slová *duch*, *duša*, *astrálne telo* používajú ako synonymá, vôbec medzi nimi nerozlišujú, ale hádžu ich do jedného vreca - pretože pod ani jedným z nich si nepredstavujú nič! Predsa si však myslia, že vedľa, kam po smrti "duša" ide.

Kolko má človek duší?

O akej "duši" sa to vlastne hovorí? *Katolíci* veria, že každý človek má akúsi večnú, nesmrteľnú dušu. Podľa cirkevných otcov *Tatiana*, *Ireneja* a *Tertulliana* však nie každá duša je nesmrteľná, a môže po smrti trvať len z vôle Stvoriteľa. Stoik *Chrysippos* (281-205) učil, že po smrti pretrvávajú len duše mudrcov. A africký *Masajovia* - že posmrtný život je len pre mužov, ale nie pre ženy.

Sv. Pavol hovorí, že človek má aj

Chybou je, keď veríš každému, ale chybou je aj to, keď neveríš nikomu.

Seneca

dušu aj ducha, zatiaľčo podľa katechizmu má len dušu. Do 8. ekumenického koncilu v r. 869 mali katolíci veriaci aj ducha; po r. 869 však už iba telo a dušu. A podľa *protestantov* človek neraz nemá ani tú. *Adventisti siedmeho dňa* napríklad tvrdia, že človek má dušu iba za života, no nie po smrti. Človek je telo, ktorému Boh "vdýchol dych života" a tak "sa človek (na tú chvíľu) stal živou dušou". Po smrti nie je nič. Zato mnohí protestanti veria spolu s katolikmi vo vzkriesenie a nesmrteľnosť fyzického tela, ktoré tvorí s dušou jednotu, hoci v nesmrteľnosti duše neveria. Pre *svedkov Jehovových* nakoniec človek ani za života nie je nič viac ako telo; a iba telo zostane aj v onom kráľovstve nebeskom, ktoré vraj nebude nikde inde ako tu na tejto zemi. Tým sú vo svojom názore už len na krok od *marxizmu*, ktorý tiež hovoril, že duša je len vyššia forma pohybu hmoty a že raj nastane tu na zemi, len čo vedecko-technická revolúcia, industrializácia a elektrifikácia vyprodukujú dostatok

všetkého pre všetkých.

Za čias Ježišových spomedzi židov v nesmrteľnosť duše verili *farizeji*, ale *saduceji* ju popierali. Podľa stredovekého arabského filozofa *Ibn Rušda* sa duša po smrti rozplynie v kolektívnej duši ľudského rodu. A podľa indickej *védanty* a *upanišád* sa ani nie že rozplynie, ale nikdy ani nemala oddelené bytie, lebo pocit oddelenosti duše od všesvetového ducha bol aj tak vždy len ilúziou.

V čínskom *taoizme* má človek dve duše, z ktorých jedna ide po smrti do neba a druhá do zeme. Aj *Eskymáci* vychádzajú z toho, že človek má duše dve, z ktorých jedna sa po smrti vteli do novorodenca a druhá odíde do sídla duší. Iný eskymácky kmeň zase tvrdí, že človek má viac duší, ktoré sa opotrebovávajú; a niekde výslovne hovorí o tom, že duša sa periodicky obnovuje ako Mesiac.

Severoamerický kmeň *Hidatsa* rozoznáva celú skupinu tzv. "životných" duší, ktoré sídlia v rôznych častiach tela, resp. v orgánoch. Strata niektorej z nich znamená tiež stratu časti života, t.j. chorobu; strata viacero duší šialenstvo a strata hlavnej duše potom smrť. *Indiáni z dolného toku rieky Frazer* veria, že človek má štyri duše: jedna vyzerá ako malý človečik a ostatné tri sú jej obrazom.

Podľa *staroegyptských* predstáv má človek aspoň zo štyri či päť duší - *ach*, *ka*, *hati*, *ba*, *cheybi* - z ktorých každú po smrti čaká iný osud. Obyčajný človek má z každej iba jednu, ale králi a faraoni, pravda, mohli mať z každej aj viacero. A podľa *židovskej kabaľy* sa človek skladá z deviatich zložiek, z ktorých každá sa po smrti vracia do sféry, z ktorej pochádza.

O akej "duši" sa to teda hovorí? Toto slovo sa používa nanajvýš ľahkovážne a pooznačovalo sa ním už veľké množstvo najrozličnejších vecí. Napríklad hebrejské *nefeš* sa všade v biblii prekladá do gréčtiny ako *psyché* a do slovenčiny ako duša. *Nefeš* však znamená predovšetkým pominuteľné princípy životných síl a túžob v človeku a vo zvierati, a s katolíckou nesmrteľnou dušou, ktorú má iba človek, zrejme nemá nič spoločné. Platón zase slovom *psyché* označoval aj všedušu sveta, ktorá tu bola už dávno pred ľuďmi; a je teda očividne znovu niečo iné ako duša kresťanov. Aj grécky termín *nous*, ktorý sa dnes do slovenčiny prekladá ako *rozum*, nemá s

“Jak se jmenuješ, ctihodný? Jak zní tvé jméno? Kdo jsi?”

“Říkají mi Nágaséna, to je takové označení. Neboť věz, velekráli, že byt' rodiče dávají svým dětem jména jako Nágaséna, Súrasedna, Vírasedna nebo Síhaséna, není to nic než pouhý název, hrubý nepřesný pojem, běžný výraz, obyčejné slovo. Pod ním si nepředstavuj jedince.”

“Lze s tím souhlasit? Není-li, cti-hodný Nágaséno, jedince, kdo ti podá-vá oděv, pokrmy, nádoby, ložní prád-lo, vodu a lék? Kdo toho používá? Kdo pak zachovává ctnost a mravnost

Co je to vůz? Není žádného vozu. Je to prázdný zvuk a nic víc. Myslím, že nemáš pravdu, velekráli.”

“Ctihodný Nágaséno, mluvím pravdu. Úhrnem o voji, nápravě, ko-lech a těch dalších součástech, vhod-ně spojených a účelně sestavených, užívá se slova a názvu vůz.”

“Ba, velekráli, teď jsi to pochopil správně. A teď také víš, co znamená Nágaséna.”

“Ctihodný Nágaséno, je možné znovuzrození bez převtělení?”

“Zajisté, velekráli.”

“Byl jsi, velekráli, stále týž Milin-da, jenž byl malým dítětem a nyní je dospělý muž, avšak měnil ses a pro-cházel různými stavy.”

“Dej mi přirovnání.”

“Zapálíme-li pochoděň, může ho-řet po celou noc?”

“Zajisté.”

“Je plamen, který hoří v poslední hlídce noční, totožný s plamenem hlíd-ky druhé, a tento totožný s plamenem první hlídky?”

“To nikoli.”

“Jsou tedy při každé noční hlídce vyměňovány pochodně?”

Je možné znovuzrození bez převtělení? (Úryvek z “Otázek Milindových”)

a kdo páše neřesti, vraždy a krádeže? Kdo mluví pravdu a kdo lže? Není te-dy dobra ani zla, není činů blahodár-ných ani činů zhoubných. Když pra-víš, že ti říkají Nágaséna, co je ten Nágaséna, jemuž tak říkají? Jsou snad tvé vlasy Nágasénou?”

“To nikoli, velekráli.”

“Jsou snad Nágasénou chlupy, nehty, zuby, kůže, maso, svaly, kosti, morek, ledviny, srdce, játra, pokožka, slezina, plíce, střeva, pobřišnice, ne-strávené jídlo, zbytky trávení, žluč, hlen, krev, pot, tuk, hnis, slzy, kožní mastnota, sliny, nosní výměšky, kloub-ní maz, moč, lejno nebo mozek?”

“To nikoli, velekráli.”

“Nuže, snad tedy tvůj tvar, posta-va nebo cítění, vnímání a vědomí?”

“To nikoli, velekráli.”

“Pak se musím zeptat: Co je to Nágaséna? Nevidím Nágasénu. Je to prázdný zvuk a nic víc. Myslím, že nemáš pravdu, ctihodný.”

“Jsi, velekráli, nedůtklivý jako pra-vý příslušník vládnoucího rodu... Po-věz mi, přišel jsi pěšky, nebo si přijel na voze?”

“Nechodím pěšky, ctihodný. Přijel jsem na voze.”

“Vysvětli mi, velekráli, co je vůz. Zdaž oje je vozem?”

“To nikoli, ctihodný.”

“Zdaž je vozem náprava, kola, korba, opěradlo, rozporka, jařmo, opratě nebo zákolníky?”

“To nikoli ctihodný.”

“Složíme-li všechny tyto předmě-ty na hromadu, je to vůz?”

“To také nikoli, ctihodný.”

“Pak se, velekráli, musím zeptat:

“Jak to, ctihodný, že je to možné? Dej mi přirovnání.”

“Jestli někdo zažehne pochoděň od jiné pochodně, převtělí se tato v onu?”

“To nikoli, ctihodný.”

“A zrovna tak se lze znovuzrodit bez převtělení.”

“Dej mi jiné přirovnání.”

“Vzpomínáš si, velekráli, jak tě tvůj učitel naučil nějakou báseň?”

“Ano, ctihodný.”

“Zdaž, velekráli, se ta báseň pře-vtělila z učitele v tebe?”

“To nikoli, ctihodný.”

“A zrovna tak se lze znovuzrodit bez převtělení.”

“Je, ctihodný Nágasé-no, ten, kdo se znovu-zrodí, totožný, nebo ne?”

“Ani totožný ani jiný, velekráli.”

“Dej mi přirovnání.”

“Když jsi, velekráli, byl dítětem, slabým, drobným, bez-branným, a ležel jsi na zádech, byl jsi týž jako dnes, kdy jsi dospělý muž?”

“Nikoli, ctihodný, nebyl jsem týž.”

“Bylo-li tomu tak, velekráli, pak nemáš matku, otce, ani učite-le. Nemohl jsi být vzdě-lán ve vědách a vycho-ván k ctnosti. Bylo-li to-mu tak, jiný by byl pachatel zločinu a jinému by usekli ru-ce za trest.”

“To jistě nikoli, ctihodný. Co o tom soudíš ty?”

“To také nikoli. Je to táž pochoděň, jež hoří celou noc.”

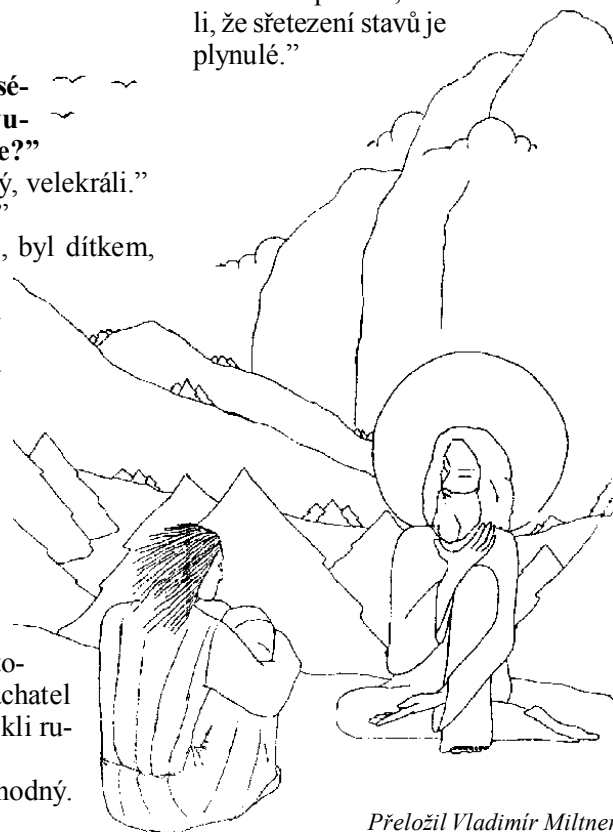
“A tak pravím, velekráli, že sřete-zení stavů je plynulé; následující se objevuje v okamžiku, kdy předcháze-jící mizí.”

“Dej mi jiné přirovnání.”

“Například mléko, jež se stane mlékem sedlým, potom čerstvě stluče-ným máslem a potom máslem přepuštěným. Lze říci, že čerstvé mléko je totéž jako mléko sedlé, jako čerstvé máslo a jako přepuštěné máslo?”

“To nikoli, ale pocházejí z téhož.”

“A tak pravím, velekrá-li, že sřetezení stavů je plynulé.”

Přeložil Vladimír Miltner

dnešným významom tohto slova veľa spoločné. Grécki filozofi totiž mali na mysli akýsi večný a dokonalý princíp; a nie omylné a dočasné rozumovanie človeka-smrteľníka.

A *budhizmus*, ktorý sa v predstavách Európanov snáď zo všetkých náboženstiev najviac spája s prevtelovaním duší, práve v existenciu nemrteľnej duše neverí vôbec. Egon Bondy začína svoje pojednanie o budhistickej filozofii vetou: "Kľúčovou filozofickou tézou Budhovou je odmietnutie existencie duše."

V najstaršom dochovanom budhistickom filozofickom spise, v "Milindapañha", či "Otázkach Milindových" vedie grécky kráľ Menandros (v 2. st. pred Kr.) rozhovor s budhistickým mníchom a mudrcom Nágasénom. Nágaséna vysvetľuje Menandrovi, že neexistuje nič také, ako trvalá individualita; človek sa skladá z tzv. piatich zložiek, či skupín (*skandha*) - a pocit individuálneho ja, individuálnej duše vzniká len ako výsledok súhry týchto piatich skupín. Po smrti sa týchto päť skándh znovu rozpojuje a individuálne ja definitívne mizne. Pri "znovuzrodení" sa týchto päť skándh znovu spojuje a vzniká opäť pocit individuálneho ja. V dôsledku zákona následnosti (*karmy*) sa emocionálne potenciály, vytvorené v jednom živote, musia zrealizovať niekde v budúcnosti, v inom živote; niet však ničoho, čo by sa prevtelovalo. Budha učil, že nie len v človeku, ale ani v žiadnej veci nie je žiadne "vlastné ja" (sú "bez ja", *anatta*).

Je len nepretržitý prúd života, prúd dhariem, skándh, nepretržite sa vnútorne meniacich, ktoré v každom okamihu procesu vznikajú a hneď zanikajú.

Tieto skandhy sa ani nemusia v nasledujúcom živote zísť zase tie isté, ale sa môžu rozísť do rozličných osobností, a z rozličných osobností "namiešať" zase osobnosť novú. Karma jednej osobnosti zaprí-

činí, že sa vytvorí osobnosť druhá; keď sa tá karma potom "spáli", minie ako olej v lampe, ale tá druhá osobnosť medzitým urobí karmu novú, vznikne kvôli tomu osobnosť tretia, ktorá však s tou prvou už nemusí mať spoločný ani atóm svojho bytia! **Bud-**

hizmus teda neverí v prevtelovanie, ale len v akési znovuzrodenie bez prevtelenia.

Dalajláma síce tento názor o neexistencii individuality v praxi popiera, lebo si uvedomuje jeho nezmyselnosť: "O tom, že Ja existuje, svedčia naše vlastné skúsenosti. Keby sme pripustili naprostú neexistenciu Ja, potom by nebolo nikoho, kto by mohol rozvíjať súcit. Aj v nirváne," dodáva, "trvá kontinuita vedomia a nestratí sa ani kontinuita ducha a formy (tela). Keby sa kontinuita ducha a hmoty, formy rozpadla v dobe smerovania k nirváne, potom by ju nikto nemohol uskutočniť." Hínajánový budhizmus však berie tézu o neexistencii ja - s výnimkou *vátsiputriov* - veľmi vážne; a podľa vlastných kánonických textov by v ňu mala vlastne veriť aj mahájána.

Religionistika bez praxe

Tak ako je to teraz s tou "dušou" v skutočnosti? Tu by nám mala prísť na pomoc *religionistika* ako veda, ktorá dokáže precízne formulovať pojmy a uvedomuje si, že nemôže pojmy z rozličných kultúrnych okruhov len tak bezstarostne miešať dohromady. **Žiaľ, religionistika pojmy síce nemieša, ale na druhej strane nám ani nedokáže povedať vôbec nič o tom, ako sa tieto pojmy k sebe navzájom vzťahujú, t.j. kedy napr. označujú v skutočnosti jednu a tú istú vec.** Religionistika nám nepovie nič o tom, že latinský pojem *astrálne telo*, sanskritské *kámarúpa*, Aristotelova *anima sensitiva* a staroegyptské *ka*, *hati* sa istým spôsobom vzťahujú k tej istej objektívnej realite; nepovie nám nič o tom, keď grécke *nous* a budhistické *dharmakája* majú niečo spoločné. **Súčasná akademická a univerzitná religionistika totiž skúma všetky tieto pojmy odtrhnute, ako keby ani neoznačovali žiadne za nimi stojace objektívne veci, ale len subjektívne predstavy ľudí. Skúma ich tak, ako keby nič neznamenal.** Súčasný religionista nie je ochotný pozdvihnúť aj sám seba k nazeraniu duchovných skutočností, ktoré skúma; ale chce skúmať a porovnávať iba výpovede druhých o nich a výpovede starých kníh. Tak sa dnešný religionista podobá na botanika, ktorý by sa nikdy nechcel ísť pozrieť do lesa, ale chcel by zostať len zavretý vo svojej pracovni

medzi botanickými knihami starších autorov, ktoré by porovnával a skúmal *namiesto* prírody samej. Keby za ním do tej pracovne prišiel nejaký obyčajný milovník prírody a rozprával by, že skutočne videl stromy a kvety, ako rastú a voňajú, aké sú nádherné, ako vietor ševlí v korunách stromov, aká mäkká je tráva, ako tam všetko pulzuje a kypí životom - náš "botanik" by sa začal smiať, že to všetko je len fantastika, mýtus, výplod obrazotvornosti našich predkov: príroda predsa neexistuje: Čo vieme povedať o viere v prírodu pozitívne, je len to, čo máme zachytené na papieri z ústneho podania ľudu a v knihách starých botanikov. No povedzte, mohla by taká botanika kedy urobiť nejaký pokrok v pochopení prírody? Je vôbec možné religionistiku považovať za vedu, keď má iba teoretickú časť, keď odmieta živý experiment s vlastným predmetom poznávania, a chce donekonečna iba systematizovať informácie z druhej ruky a teoreticky špekulovať o názoroch svojich predchodcov?

Nezostáva nám teda, než preskúmať celú vec od základu úplne samostatne. V ďalšom výklade podáme čitateľovi, pokiaľ to bude možné, aspoň *niektoré* oporné body, ktoré mu pomôžu urobiť si nejaké jasnejšie predstavy a nadobudnúť konkrétnejší vzťah k jednotlivým duševne-duchovným princípom v človeku, a ktoré nám umožnia vyhnúť sa aspoň tým najväčším a najčastejším omylom, zámenám a miešaniu pojmov. Tak budeme potom môcť pristúpiť k otázke prevtelovania "duše" nie len abstraktne, ale sledovať posmrtný osud jednotlivých duševne-duchovných článkov človeka každý zvlášť.

Pre toho však, kto "nechce ísť do lesa", kto nemá žiadnu, ani začiatočnícku skúsenosť s poznávaním vyšších svetov, a ani nehodlá v tomto smere na seba pracovať, doporučujeme, aby tu čítanie ukončil, resp. presmeroval potom na svoju vlastnú osobu prípadné výčitky, keď mu ďalej opisované skutočnosti a zážitky nebudú nič pripomínať. Nenamáhamo sa s týmto výkladom preto, aby sme presvedčovali tých, čo sa chcú *nechať presvedčovať* druhými; ale aby sme dali niekoľko majákov na cestu tým, ktorí sa chcú *presvedčiť sami*.

Pokračovanie v článku Duchovne-duševné princípy v človeku na str. 31

Fragment manicheistického spisu z Quotčo (Kao-tčchang, Qara-chodžo)

Dokončenie zo Sophie 10

Teraz sa teda pokúsime načrtnúť hlavné rysy duchovného hnutia Máního, ktoré na konci staroveku a na začiatku stredoveku tak prenikavo zasiahlo a i po svojom zániku ovplyvňovalo vtedajší kultúrny svet od Číny až po Francúzsko a Španielsko.

Máního osudy a cesty naznačujú, že v sebe spájal predkresťanskú múdrosť - indickú, perzskú, egyptsko-babylonskú - a jeho cieľom bolo začleniť ju do kresťanstva. Išlo mu o preniknutie starej duchovnosti vedomím ja - to naznačuje i jeho meno. To, čo predtým pôsobilo vo veľkých kultúrnych súvislostiach, sa snažil sprístupňovať vnútru jednotlivého človeka. V tom bola jeho veľkosť a historický význam v duchovných dejinách ľudstva.

Nechcel pritom obnovovať pohanské náboženstvo, ako mu bolo nesprávne vytýkané cirkevnými kritikmi, predvídaj však jeho renesanciu v duchu pravého kresťanstva. Preto sa považoval za vyslanca *Parakléta* - Duča Svätého. Kresťanstvo mu bolo predovšetkým záležitosťou nadzmyslovou, nie iba tradičnou.

Preto tiež považoval judaizmus v kresťanstve za niečo prekonaného, lebo v ňom ide iba o mesačný kult Jahveho, ktorý vznikol až za Abraháma, zatiaľ čo postavy pred Abrahámom predstavujú veľkých vodcov ľudstva

Mání

a jeho posolstvo

Zdeněk Váňa

v zmysle kultu slnečného. S týmto židovským elementom v sebe sa nemohol vyrovnáť práve Augustín (a dodnes do značnej miery väčšina protestantov). Z toho tiež pochádza jeho základný postoj: "*credo, quia absurdum est*" (verím, pretože je to absurdné). Proti tomu stojí Máního presvedčenie, že viera bez rozumu je človeka nedôstojná.

Súčasťou manicheizmu bolo tiež - podobne ako v pôvodnej kresťanskej gnóze, s ktorou má manicheizmus rad spoločných črt - učenie o reinkarnácii. Bez neho by nebolo možné pochopiť vzťah dobra a zla, boj svetla s temnotou a postupnú premenu zla, ktorá pri jednej inkarnácii nie je mysliteľná. Práve s touto otázkou zvädzal ťažký vnútorný zápas Augustín.

Jednou z hlavných črt Máního učenia, v ktorom nadväzoval na staroperzské učenie Zarathuštrovo a ovplyvňoval potom všetky neskoršie heretické hnutia, z neho odvodené, bol dualizmus. Nebol to však dualizmus absolútny, ako to mylne chápalo západné cirkevné kresťanstvo. Rovnako ako u Zarathuštru je protiklad svetla a temnoty obrazom relatívneho vzťahu svetových síl. V tomto zmysle chápali správnosť dualizmu tiež všetci zasvätení. Absolútny dualizmus je okrem toho logicky nemysliteľný, pretože takto chápané protiklady by jeden druhého obmedzovali a vylučovali.

Tento relatívne dualistický obraz sveta má svoj prapôvod v Zarathuštrovom pohľade navonok, o ktorom sme sa zmienili v úvode ako o protiklade vnútornej cesty indickej duchovnosti. Tento pohľad prenikol až do onoho svetového éónu, keď Zem bola ešte čistým slnečným svetlom - "*terra lucida*" podľa Máního, t.j. do obdobia starého Slnka, kedy sa práve vytvorila z

pôvodne jednotného kozmu starého Saturnu dvojitosť svetla a temnoty (= "*terra pestifera*"). Bez existencie temnoty by sa totiž svetlo nemohlo navonok zjaviť. Tak sa božstvo javilo už starým Peržanom dualisticky, čo tiež zodpovedalo stupňu ich vedomia. Predchádzal mu saturnský stav prajednoty - *Zarván akarana* - ku ktorému však zrivé vedomie mágov už nedosahovalo. O relatívnosti manichejského dualizmu svedčí i presvedčenie, že cieľom človeka je temnotu presvetľovať a zlo premieňať v dobro.

Preto tiež manicheizmus zostal hnutím a nevytvoril nikdy vonkajšiu cirkevnú organizáciu - historická skúsenosť ukazuje, že každá takáto organizácia smeruje zákonite k ustrnutiu a ahrimanizácii.¹

Mání poukazoval na to, že zlo, ktoré od seba v záujme svojho oslobodenia odvrhne jednotlivec, prijíma potom do seba a nesie v sebe celé spoločenstvo - vzniká tak spoločná karma. Preto Mání doporučoval, aby si každý jednotlivec podržal svoje zlo v sebe, ustavične pracoval na jeho očiste, bez toho, aby sa spoliehal na druhých, že mu ho odnímú alebo odpustia. Len tak sa môže každý v ustavičnej aktivite uchrániť od ustrnutia. Tvorivý je iba ten, kto má neustále v pozornosti svoje chyby, snaží sa ich korigovať a hľadať pôvod zla. Už objektívne pozorovanie seba samého - vytvorenie "vnútorného pozorovateľa" vedie k oslobodeniu od všetkého nižšieho. Každý si musí dať smer k dobru. Tak v sebe presvieti temnotu svetlom v bohatstve dušev-

¹ Nesmieme pritom zabudnúť, že toto nebezpečie sa nevyhýba ani takým spoločenstvám, ako je Antropozofická spoločnosť alebo Obec kresťanov - to je treba mať neustále na zreteli pri formovaní našej vlastnej činnosti i vzájomných vzťahov.

ných farieb. Tým vlastne očisťuje (=éterizuje) svoju krv a mení ju ako nositeľku egoizmu v nositeľku lásky. Premáha v sebe tiaž hmoty svetelnou silou ducha. Je treba si pritom uvedomiť, že temnota hmoty nie je púhym nedostatkom svetla ale niečím bytostným - vlastnosťou "archonta temnoty", ako Máni nazýva Ahrimana. Z tejto bytostnosti pochádza jej zlo. Sama o sebe nie je teda hmota majúca, ale iba pre jedinu bytosť, tj. pre "Kráľa svetla" (Krista), ktorý mal svoje bytie ešte predtým, než existovala temnota. Tento "Kráľ" vstúpil do duše Ježišovej, aby skrze ňu premáhal temnotu, prežíval Ježišovo utrpenie v jeho svetelnej duši a prostredníctvom jeho tela premohol smrť.

V tomto učení je jasne rozlišovaný Ježiš od Krista, čoho napr. Agustín nebol schopný a preto nechápal kozmickú bytosť Kristovu a skutočnosť, že nemala žiadnu karmu na vyrovnanie. Pre Krista je teda hmota temnou majúcou; má síce svoju realitu, ale v okamihu zmŕtvychvstania sa stáva "zdaním", pretože jej temnota bola premožená svetlom (podstata manichejského doketizmu).

Trpiacu svetelnú dušu Ježišovu nazýva Máni "*Jesus patibilis*" (=pocitujúci, tj. bolesť). Kristus ho vykupuje, ruší jeho smrť a skrze neho i smrť všetkých ľudí, ktorí ho hľadajú.

Je treba si uvedomiť, že každá doba chápe vždy len časť toho, čo predstavuje mystérium na Golgote - podľa toho, akú karmu si duše v svojej dobe prinášajú. Máni niesol v sebe mystérijné vedenie predchádzajúcich epôch, prijal ho do svojho ja a naplnil ho impulzom zmŕtvychvstania Kristovho. Mystérium na Golgote prežíval nezávisle od tradície, čiste v duchu. Svojím ja, očisteným od všetkého telesného, si uvedomoval ducha v prírode. Každá zmyslová skúsenosť bola pre neho zároveň skúsenosťou morálnou. Svetlo a temnota boli dobré či zlé podľa činov bytostí. Hmota a duch neboli pre neho abstraktné pojmy, ale sily; hviezdy - bohovia. V tom sa podstatne líšil od Augustína, ktorý nebol schopný duchovnú podstatu prírody pochopiť.

Svoje prežívanie sveta vyjadroval Máni v bohatých imaginatívnych obrazoch, ktorými je nesená i zložitá manichejská kozmogónia. Jeho učenie nebolo ani intelektuálne, ani systematické lebo vyplývalo z nadzmyslového

videnia, vyjadrovaného obraznou rečou.

Podobne ako u Zarathuštru, odohrávali sa tieto zážitky často v jaskyniach, kde Máni prežíval svojho anjelského sprievodcu, najmä v prvej polovici života, zatiaľ čo v druhej polovici to boli zážitky Parakléta, Sv. Ducha. Prvý súvisí s jeho imaginatívnym prežívaním, druhý so stupňom inšpirácie. Tak vznikli i jeho spisy.

Kozmogónia v Mánioho učení používa neobvyklé pojmy. Je určená číslom 12 - ako číslom priestoru a priestorového usporiadania - a číslom 7 ako číslom času a vývoja. Podľa nebeského poriadku dvanástich bohov v okruhu nebies, tj. dvanástich síl zvieraťníka, sa utvára i poriadok na Zemi - preto dvanásť učeníkov Kristových i dvanásť magistrov Mánioho. Vývoj sa odohráva v siedmich veľkých éonoch Zeme, v ktorých sa postupne približujú a opäť od seba vzdďaľujú ríša svetla a ríša temnoty. Zem zostupuje zo sféry svetla k sfére temnoty, v ktorej sa každá jej metamorfóza zrkadlí ako akási "antizem": od Saturnu, ktorému zodpovedá "zem temnoty", cez Slnko (terra lucida), ktorému zodpovedá terra pestifera (zhubná), kde sa objavuje už látka (hylé), cez Mesiaca k dnešnej Zemi, kde sa svetlo a temnota spájajú a kde vládne zákon hriechu, a k ďalším budúcim metamorfózam (Jupiter, Venuša, Vulkán), v ktorých sa svetlo bude opäť oddeľovať od temnoty.

Celý svetový vývoj je teda v znamení dramatického boja svetla s temnotou - ducha s hmotou, dobra so zlom - a človek je v samom strede tohto boja. Vyvíja sa od kozmického pračloveka, tj. svetelného, duchovného prao brazu (=Ormuzd) až k Adamovi, tj. k dnešnému človeku, na ktorého stvorenie sa podieľali bohovia i démoni (podobný mýtus sa zachoval i u Slovanov). Má byť preto nástrojom bohov k premoženiu démonov, ale tí chcú pomocou človeka naopak bohov preľstiť tým, že sa zmocňujú svetla, ktoré je v človeku.

Človek je však slobodnou bytosťou, ktorá môže ďalej rozvíjať dielo Stvoriteľa: Jeho boj trvá éony. Vo svojom dnešnom stave sa ocitol pádom, v ktorom postupne strácal svoj svetelný element.

Najskôr stratil svoje božstvo v pevnom elemente Zeme - obrazom toho je jaskynný kult a skalné chrámy; potom vo vode - odtiaľ akty očisty, po-

tom vo vzduchu - tu majú svoj pôvod indické dychové cvičenia, ktoré by mu mali opäť pomôcť ku svetlu.

Teraz je v stave, keď mu už žiadny zmyslový dojem nesprostredkováva duchovný zážitok. Stojí pred ničotou, priepasťou. Zostalo mu iba to, že ho po smrti Kráľ svetla (Kristus) unáša vždy do svojej ríše.

Nakoniec zostupuje Kráľ sám do schránky človeka s najsvetlejšou dušou - Ježiša, aby ľudstvu pomohol. V smrti triumfuje nad archontom temnoty, jeho ukrižovanie je zrodením Svetla vo fyzickom svete. Archón temnoty je spútaný.

Skrze Krista potom môže človek dosiahnuť silu k znovuzískaniu stratennej duchovnosti prírody. Môže tak spasť nielen sám seba, ale i celú zem. To je tiež cieľom manicheizmu - cestou premieňania temnoty na svetlo, zla v dobro - preduchovňovanie hmoty a Zeme.

Zásada premieňania zla v dobro vyžaduje určitý duktus života, ktorý prebieha v piatich stupňoch.

1) *Auditor* (poslucháč, syn náhladu) - ktorý sa mal uplatňovať v hospodárskom sektore, predovšetkým v poľnohospodárstve. Prítom sa mal modliť, postiť, udeľovať almužny, oslobodzovať otrokov a pomáhať pri stavbe kláštorov.

2) *Electus* (vyvolený, syn tajomstva), ktorý sa v odlúčenosti cvičil v "spravodlivosti", tj. v úsilí o súlad s praoobrazom.

K tomu patrila:

a) zdržanlivosť a čistota v pohlavnom živote (*signaculum sinus*), a to láskou ku Kráľovi svetla, ktorá ruší dedičný hriech;

b) čistota konania (*signaculum manuum*), napr. žiadne usmrcovanie zvierat alebo poškodzovanie rastlín - prejav lásky k prírode.

Hmotné bohatstvo bolo považované za väzenie.

Bolo povinnosťou starať sa aspoň o jedného človeka, ktorý by bez tejto opatery nemohol žiť. Nikto nemôže dosiahnuť zasvätenie, kto nezachráni aspoň jednu dušu - tento motív sa objavuje i u Parsifala, ktorý privádza ku Grálu Feirefiza či Kundru.

c) čistota úst (*signaculum oris*), slov i myšlienok, neobsahujúcich zlobu alebo žiadosti. Tomu slúžila i vegetariánska strava, v ktorej vládne svetelný element. I zmyslové vnímanie bolo chápané ako výživa.

3) *Presbyter* (syn rozumu), ktorý slúžil ako správca, kazateľ a pisár.

4) *Episcopus* (syn vedenia), biskup, chápaný ako sluha všetkých.

5) *Magister* (syn miernosti), majster či učiteľ.

Táto hierarchia nebola žiadnou pevnou cirkevnou organizáciou, ale ezoterickou cestou zasvätenia. Už Augustín si sťažoval, že z manicheizmu vedel len to, čo *auditores* - poslucháči, a nie to, čo *electi* - vyvolení. Svoje spisy proti manicheizmu preto písal len z povrchnej znalosti.

Ak si preložíme ciele, ktoré sledovala ezoterická cesta manicheizmu, do reči dnešnej antropozofie, potom v nej vlastne išlo o postupnú premenu astrálneho, éterického a fyzického tela na vyššie duchovné články: duchovné ja, životného ducha a duchovného človeka. Ide tu o tri cesty:

1) Cestu mieru (*eiréné*), otvárajúcu duchovnú sféru, ktorá je vlastným domovom človeka. Na tejto ceste začína prebývať božstvo v človeku - duchovné ja (*manas*). Túto cestu nastupovali už *auditores*.

2) Cestu spravodlivosti (*dikaíosyné*), čo znamená premáhanie smrti, lebo na nej človek získava novú duchovnú postavu, utkanú z preduchovnených éterických síl - životného ducha (*budhi*); to bola cesta vyvolených.

3) Cestu slávy (*doxa*), ktorá viedla k dosiahnutiu nového človeka, ktorý je svetlom medzi svetlami - duchovný človek (*átmá*).

Tieto tri nadzmyslové duchovné sily človek dosahuje cez Krista. Sú to vlastne články zmŕtvychvstalého tela Kristovho, ktoré sa v smrteľnom človeku môžu stať zárodkami večnosti.

Toľko aspoň v náčrte o Máního učení, ktoré nie je vo svojej podstate vlastne ničím iným než učením ezoterického kresťanstva, ktoré plnilo svoju skrytú úlohu i v ďalších storočiach a ukazuje i cestu do budúcnosti, lebo tu ide o kresťanstvo Ducha Sv., ktoré začína v dnešnej dobe nadobúdať na aktuálnosti.

K Máního učeníu patrila i kult, v ktorom hrala centrálnu úlohu slávnosť *bémy*, ktorá bola v podstate spomienkou na milovaného učiteľa, ktorého katedra (*béma*) zostávala síce prázdna, ale ktorý bol neustále prítomný svojím učením. Prázdna katedra bola tiež znamením, že Mání ako zasvätenec nemôže byť nikým nahradený - preto nevznikol žiadny námesník, hla-

va cirkvi, pápež. Pri slávnosti sedeli okolo *bémy* účastníci na piatich stupňoch (podľa stupňa svojho zasvätenia).

Slávnosť bola spojená s podávaním chleba, ktorý mal tvar slnečného kotúča v mesačnej miske - obraz Grálu. Šlo tu o *kommunio*, zasvätenie bratskej lásky, v ktorom bolo prežívané prostredníctvom medzi kozmom a Zemou, *transsubstanciácia* pozemského v božské skrz človeka.

Tento kult mal hlbšie súvislosti s kozmom. V slávnosti *bémy* sa prežíval rytmus dňa - jej účastníci predstavovali elementy. Akt podávania chleba symbolizoval rytmus roka - účastníci predstavovali slnko a planéty.

Tretím aktom bol *canticum amatorium* (spev milujúcich), v ktorom sa zrkadlil svetový rok, tj. prechod jarneho bodu Slnka dvanástimi znameniami zvieratníka. Celé kultické dianie bolo tak výrazom kozmického aspektu kresťanstva. Slávnosť zvestovala Krista ako božskú kozmickú bytosť, ktorá je však stále s nami a žije v každom ľudskom srdci, ktoré ho hľadá.

Zostáva na záver odpovedať na otázku, kto bol vlastne Mání? Osobnosť, ktorá tak prenikavo zasiahla nielen do duchovných dejín svojej doby, ale ktorej význam túto dobu ďaleko presahuje a zostáva trvale aktuálny?

V jednej zo svojich prednášok hovorí R. Steiner o tom, že v každom predkresťanskom období prebúdzať Kristus, zostupujúci z duchovného sveta k svojmu vteleniu, určitú osobnosť, ktorá bola reprezentantkou svojej doby a zároveň pôsobila pre pochopenie Krista primerane k tej dobe.

Jednou z nich bol "mládenec z Nainu", o ktorého vzkriesení hovorí Lukášovo evanjelium (kap. 7). Bola to vlastne nová inkarnácia mladíka z egyptskej Sais, ktorý prežil nevydarené zasvätenie: Nepripravený chcel odhaliť tajomstvo Izis, ale prepadol smrti. Táto tragická udalosť bola obrazom bezmocnosti a úpadku egyptskej mystérijnej múdrosti. Jeho osud sa do istej miery opakoval v dobe Kristovej - opäť "syn vdovy", umierajúci v mladom veku. Teraz však s tým rozdielom, že je prebudený Kristom a vrátený matke (obraz Izidy). Jeho zasvätenie bolo tak dokončené až teraz.

Mladík sa potom znovu narodil v 3. stor. ako Mání, v ktorého učení bola zhrnutá múdrosť starých náboženstiev a presvietená kresťanskou gnózou,

ktorá v tejto podobe umožnila pochopenie Krista i vyznavačom egyptsko-babylonskej, perzskej a indickej duchovnosti.

V inkarnácii Máního sa však nemohlo ešte všetko plne rozvinúť - bola to len príprava pre neskoršie poslanie, ktorého cieľom je ozajstný súlad všetkých náboženstiev.

K tomuto cieľu musel však prejsť ešte jednou významnou inkarnáciou - ako "čistý prostáček" ("čistý bloud") *Parsifal*, s ktorého osudmi sme sa podrobne zaoberali vo vlnajších prednáškach. Už vtedy sme poukazovali na rad manichejských motívov v grálskej legende, ktorá svedčí o skrytých súvislostiach. Motívy a idey neputujú v dejinách nikdy samé, ale spolu so svojimi nositeľmi - v tomto prípade v osobnosti *Parsifala* ako znovuvteleného Máního, ktorý dovŕšuje svoju cestu zasvätenia a stáva sa vládcom Grálu.

Také sú teda konkrétne súvislosti medzi manicheizmom a grálskym prídom. Je príznačné, že po dosiahnutí svojho cieľa putuje *Parsifal* opäť na Východ, do "zeme kňaza Jána", aby svojim východným bratom zvestoval požehnanie Grálu. Toto posolstvo Grálu je tiež tým, čo títo východní bratia očakávajú od Západu - nie materialistickú civilizáciu a skostnatené cirkevné konfesie - ale Grál, ktorý v bytosti Kristovej spája všetky veľké náboženstvá.

Jednou z veľkých duchovných postáv ľudstva, ktoré toto posolstvo pripravovali, bol *Mání-Parsifal*, ktorý v budúcnosti príde ako nový učiteľ kresťanstva, ktorého úlohou bude podľa R. Steinera preniknúť kresťanstvom učením reinkarnácie a karmy a úplne odhaliť tajomstvo zla a jeho premeny v dobro - až k tomu dozrie čas.

Divadlo andělům i lidem

Život Jana Amose Komenského

Jan Dostal

"Bud' sám sebe svetom a vo svete nehľadaj seba."

Dokončenie zo Sophie 10

Mluví-li se dnes o Komenském jako "učiteli národů", poukazuje se tím v podstatě na druhý, velmi odlišný aspekt jeho "Didaktiky", neodlučně se prolínající s oním prvním. V Lešně se Komenský seznámil s dílem nedávno zesnulého anglického myslitele lorda Bacona z Verulamu. Bacon se zabýval otázkou, jakým způsobem docházet k pravdivým poznatkům. Formuloval požadavek takzvané induktivní metody - tj. vycházet ze smyslových vjemů a teprve na jejich základě - tedy na základě autority některého z uznávaných starých autorů - si tvořit ideje o věcech. Správnou metodu zkoumání, kterou podrobně rozpracoval, považoval za cosi jako stroj, samočinně a mnohonásobně zvyšující sílu ducha. Svými myšlenkami se stal zakladatelem moderní přírodovědy, zaměřené výhradně na smyslový svět. Komenského vztah k Baconovi není zdaleka jednoznačný. Často dal najevo, jak hluboce si ho váží. Ale stejně často zdůrazňoval, že on sám postupuje jinou cestou, než Bacon. Uznával jeho induktivní metodu, ale považoval smysly jenom za jeden ze tří zdrojů pravého poznání, jimiž pro něho byly smysly, rozum a Písmo svaté. Teprve v souznění těchto tří se zjevuje pravda. Přesto můžeme v "Didaktice" postřehnout vliv Baconova myšlení. Zejména v jednom: charakteristickým rysem "Didaktiky" je představa, že správná, všestranně logicky promyšlená metoda je stroj, kte-

rý musí s naprostou nutností vést ke zdokonalení žáka. Přirovnává ji ke kladkostroj, k stělné zbrani, k tiskárně, k vozu, lodi, hodinám. Později dokonce píše: *"Tak bude v umění vyučovací všechno jako stroj: všechny součásti budou navzájem dobře uspořádány a pevně spojeny, budou vytvářet svůj účinek... Jest však otázka, zdali tento náš stroj je již takový, aby byl schopen pracovat a přinášet výsledky? Odpověď: není naším úkolem chválit své vynálezy, spíše použijeme slov evangelia: Pojď a viz!"* Náhle vidíme, jak Komenského myšlenky už nejsou inspirovány obdivem k přírodě a jejím zákonům, nýbrž obdivem k technice a jejím mechanickým účinkům. O své metodě je přesvědčen, že musí zákonitě vést k předpokládaným výsledkům, a to bez ohledu na rozdílné předpoklady žáků. A má za to, že díky této metodě se už v dohledné době celé lidstvo nově přiblíží k Bohu.

Důraz na metodu a její logiku, to je prvek, který od Komenského jednostranně převzala další pedagogika. Víra v samospasitelnost metody, již se žáci musí přizpůsobit, ať chtějí nebo nechtějí, vedla nakonec až k dnes běžné představě, že žáci jsou "materiál", který má být od učitele cílevědomě "formován". Přitom dnešní pedagogika pochopitelně neusiluje o to, aby školní výchova obnovovala zatměný obraz Boží v člověku, nýbrž jde ji o vyprodukování schopných pracovníků pro všechny druhy stávajících lidských činností. A tak nakonec z láskyplného úsilí Komenského vzniklo ono nelidské školství, budící v dětech hrůzu a odpor, které se dnes rozšířilo po celém civilizovaném světě. Rudolf Steiner je v podstatě jediný, kdo ukázal, že je možné se ubírat při výchově a vyučování zásadně jinou cestou: nevycházet z abstraktně vymyšleného metodické-

ho systému, nýbrž ze zákonů dětského vývoje a z individuálního svérázu dětí. Waldorfská pedagogika se tak staví rezolutně proti uznávanému dědictví Komenského, ale současně navazuje na ony prvky jeho "Didaktiky", které upadly v zapomenutí - na její křesťansko-apokalyptický, rosikrucianský aspekt.

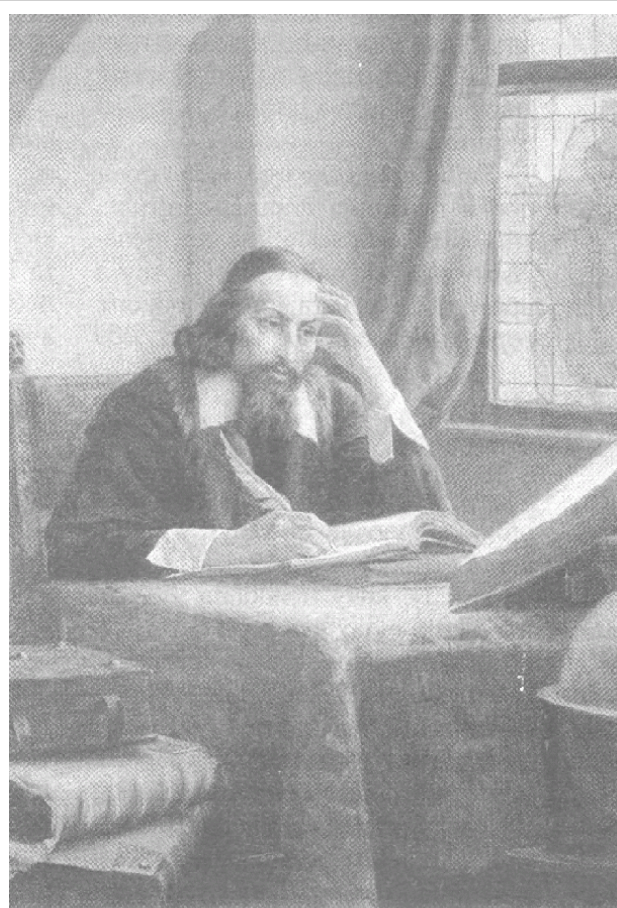
Vedle "Didaktiky" vzniká v tomto úseku Komenského života řada dalších významných spisů. Především jeho Fyzika ("Physicae synopsis"), tj. nauka o přírodě, v jeho době velmi slavná, dnes zapomenutá. V ní se snaží sestavit přehled základních poznatků o světě na základě tří zdrojů poznání - smyslů, rozumu a Písma. V této knize se projevuje nejvýrazněji jeho vnitřní spříznění s okruhem rosikrucianů a alchymistů. Celý svět je popisován jako zrcadlení Božské Trojice, jeho líčení se pohybuje v triádách, trojicích spřízněných prvků, z nichž jeden odpovídá Otci, druhý Synu, třetí Duchu. V pozdějším přepracování Fyziky Komenský ještě zdůraznil tento aspekt, do té míry, že český komeniolog Jaromír Červenka to nazývá *"skutečným dábelským tancem triád"*. V každém případě je možné nazvat Komenského nejdůslednějším trinitárním myslitelem v dějinách filosofie. Uveďme aspoň několik motivů z jeho představ o světě: Na počátku stvořil Bůh tři principy: hmotu, ducha a světlo. Z nich povstaly tvůrčí kvality *sulphur*, *mercur* a *sal* (síra, rtuť a sůl, nikoli však jako fyzické látky, ale jako nadsmyslové prvky). Potom živly, potom postupně tři přírodní říše. Rostliny obsahují podle Komenského proti nerostům navíc *spiritum vitalis*, ducha života, zvířata navíc ještě *spiritum animalis*, ducha živočišného. Člověk, chápaný jako mikrokosmos, je sám trojčlenný. Tři články jeho bytosti nazývá Komen-

ský "tělo, duch a duše", přičemž výraz "duše" označuje nesmrtelnou složku, která člověka odlišuje od zvířat. Když později, po 30 letech, přepracovával své dílo, prohodil označení "duch" a "duše"; jako "duši" označil to, co má člověk společného se zvířaty, kdežto "duch" z něho nyní činil nesmrtelnou bytost, neboť člověk je "mikrotheos", miniaturní obraz Boží.

Všechny tyto představy jsou blízké myšlenkám rosikrucianů. Mluvili jsme již o tom, jak Komenský kdysi intenzivně studoval spisy, které se hlásily k tomuto hnutí. Právě v tom období života, o němž mluvíme, navázal písemné spojení s *Johannem Valentinem Andreae*, autorem "Chymické svatby Christiana Rosenkreutze", a žádal, aby se mohl stát členem tajného bratrstva, nazvaného "*Societas Christiana*", založeného Andreaem r. 1620 a usilujícího o obecnou reformu lidstva. Andreae mu odpověděl rezignovaně a bez naděje v budoucnost a prosil, aby už nevolal vyčerpaného bojovníka do nových bojů. Přesto se Komenský nevzdal a naléhal dále, a nakonec byl přijat. Rosikrucianské myšlenky, jak jsme naznačili, se promítají i do pedagogických spisů. Mnohem později, na sklonku života, si zaznamenal myšlenku: "Bratrstvo Růže a Kříže, jehož první splnění bylo na Jednotě bratří českých, kterou Bůh vedl cestou kříže ke světlu". To naznačuje, jak niterně spojoval své vlastní náboženské úsilí v Jednotě bratrské s ideály rosikrucianského hnutí.

A přece i jeho vztah k rosikrucianství je podivně rozporný. Otevřeme-li "*Labyrint světa*", zjistíme, že jeho 13. kapitola přináší drsnou karikaturu tohoto hnutí a dává tak najevo, že toto hnutí neukazuje cestu z labyrintu a nevede k tomu vnitřnímu setkání s Kristem, do něhož dílo ústí. Jak je možné, že se Komenský zčista jasně staví k rosikrucianům tak kriticky? Milada Blekastadová to ve své obsáhlé monografii o Komenském zdůvodňuje tím, že Komenský zde nekritizuje podstatu věci, ale vnější zmatky způsobené záplavou rosikrucianských

spisů a protispisů před třicetiletou válkou. Můžeme jí dát za pravdu, neboť víme, že v "*Labyrintu*" najdeme i karikaturu křesťanských církví, stejně jako právníků, filozofů nebo lékařů. Přesto můžeme z 13. kapitoly "*Labyrintu*" vycítit i záchvěv vnitřní nejistoty, pochyb, jež asi vyvstávaly v Komenském, když se snažil uvést v soulad křesťanství, jak je znal z Písma, a ony nové, z Písma stěží odvoditelné myšlenky, jež přinášelo rosikrucianství.

"Každý ať se snaží, aby se vedlo dobře celé společnosti, nikdo, aby jen jemu samotnému. Je znakem pošetilosti chtít raději léčit jednotlivý úd než celé tělo."

Zajímavý je ve "*Fyzice*" jeho poměr k Aristotelově filosofii. Aristoteles, proti kterému tak nelítostně vystoupil Bacon z Verulamu, ovládal tehdy ještě plně myšlení vzdělců. V teologii a filosofii to bylo především prostřednictvím scholastického učence Tomáše Akvinského, který Aristotela přetavil ve smyslu křesťanství, v přírodních vědách působila rozhodným vlivem díla arabských učenců, vycházejících z Aristotela, o něhož se ještě

silně opíralo tehdejší vědecké uvažování. Komenský odmítá Aristotela jakožto zástupce pohanského pohledu na svět. V předmluvě se vyjadřuje, že "*Aristoteles s celým svým pohanským zástupem by měl být vůbec vyloučen ze svaté křesťanské filosofie*". Ale vyprostil se tím už do všech důsledků z aristotelismu? Jaromír Červenka píše: "*Celá filosofie oné doby, nejenom tradiční, pěstovaná na vysokých školách, ale i ta, která se obracela proti aristotelovské tradici, vězela až*

po krk v zajetí aristotelovského způsobu myšlení... I Komenský, odchovaný hernbornským aristotelismem, šel touto cestou. Nejen že používal aristotelovské terminologie, jež byla ovšem tehdy běžná, nýbrž včlenil do své přírodní filosofie mnoho scholasticko-aristotelovských pojmů a názorů, jež mu připadaly z jeho stanoviska vhodné, nebo jež z různých důvodů nechtěl nebo nemohl nahradit jinými".

Souběžně s "*Fyzikou*" pracoval Komenský na díle, jež mu mělo rázem vynést světovou proslulost: "*Ianua linguarum reserata*" - "Dveře jazyků otevřené". Vyšlo nejprve latinsky, krátce nato česky. Je to učebnice nesmírně promyšlená metodicky, s pečlivě vybranou zásobou výrazů, sestavená svrchovaně ekonomicky tak, aby se žádné slovo zbytečně neopakovalo. Význam všech slov musí mít žák názorně v představě - ovšem názornost není míněna pouze ve vnějším smyslu, kde ji zajišťují ilustrace. Kniha obsahuje 100 kapitol a celkem 1000 vět. Ale vedle baconovsky racionální stránky a vedle baconovské názornosti má i tato

učebnice - jako pak všechny další - skrytou stránku rosikrucianskou: látka knihy je totiž sestavena tak, že začíná stvořením světa, pak vede říšením přírody, líčí jednotlivé lidské činnosti a ústí do perspektivy spásy lidstva, neboli slovy Milady Blekastadové: "*od prapůvodu v Bohu všemi sférami života až k Nejsvětější Trojici*".

Ještě o jedné knize z tohoto období se zmíníme: o "*Informatoriu školy mateřské*". Je to první pokus zachytit

množství instinktivních tradic v rodinné výchově a pozvednout je do světa logicky usuzujícího rozumu, rozřadit je a podle požadavků logiky je doplnit. Krásnými slovy je tu vyjádřen Komenského vztah k dětem: *“Kdo dítky v domě má, jist tím býti může, že anděly v domě má; kdo dítě pěstuje, jist býti může, že anděly pěstuje, kteří přítomni tu jsou na službu hledí, aby nešetrmostí k úrazu nepřišlo; kdo s dítětem svým nočními temnostmi obklíčen jsa odpočívá, jist býti může, že anděly vůkol stráž držíci, aby duch temnosti přístupu neměl, má. Jak to potěšené věci! Jak to předrahý klenot, věci takové s sebou nesoucí!”* Kniha dokládá bystrý pozorovatelský talent Komenského a přesvědčivě dovozuje, že základním prostředkem jakékoli výchovy v předškolním věku je nápodoba. Zajímavým způsobem je toto dílo spjaté v jednotu s “Didaktikou”. Mluvili jsme už o tom, že Komenský neusiluje předávat žákům odborné vzdělání, nýbrž že u něho škola si klade cíle obecně lidské. Ovšem k těmto cílům patří všestranné porozumění pro všechny oblasti života. Proto se žáci mají vzdělávat ve fyzice, astronomii, zeměpise, dějepise atd. Ale má-li ve výchově všechno “plynout samo od sebe”, je třeba, aby se už v předškolním věku kladly základy pro takové budoucí vzdělání. Jak? Například o základech fyziky, tj. tehdy nauky o přírodě, píše Komenský:

“Fyzika nově narozených dětí jest jisti, píti, spáti, zažívati, růsti. Ale ony tomu nerozumějí. V druhém teprv a třetím roce začínají porozumívati, co papa jest, co bumba, co chléb, co maso atd., též co voda slove, co oheň, co země, co vítr, co zima, co teplo, co člověk, co kravička, co psíček a některé základnější přirozených věcí rozdíl. Čemuž je chůvy, s nimi se pěstující a procházející, učiti mají: “Hle, kravička! hle ptáček! hle kočička! hle dítě! atd. - V čtvrtém, pátém a šestém roku postupovati mohou v týchž přirozených věcí známosti vždy dál a dál, aby co kámen, co písek, co hlína, co strom, co ratolest, co pupenec, co kvítek atd. slove, věděly; též znáti některá ovoce: hruška, jablko, třešeň, hrozen atd.”

Taková je předškolní fyzika. Obdobně získává dítě základní vědomosti astronomické tím, že nejprve rozeznává, co je slunce, co měsíc, co hvězda, že se později dovídá, že vycházejí

a zapadají atd. Orientace v domě je základem zeměpisu, probouzení vzpomínek na minulé dni základem dějepisu. Podobně i v dalších oborech. Přirozený vývoj poznání tak vede v nepřetržité linii od nejranějšího věku až k nejvyšší vzdělanosti. “Informatorium” je kniha krásná a dodnes v mnohém podnětná. - Ovšem zase si můžeme všimnout, z jakého hlediska Komenský přistupuje k otázce výchovy v předškolním věku. Vidí před sebou celkový cíl vzdělání mladého člověka, co všechno by měl získat až do odchodu ze školy. Na základě toho se snaží stanovit, jakou část tohoto vzdělání by měl získat už v předškolním věku. A z toho mu vyplývají úkoly vychovatele. Při vši velké lásce Komenského k dětem, je to v zásadě necitlivý, bezohledný postoj k dítěti, protože se nezabývá zákony vývoje samého. Zase tady jde waldorfská pedagogika úplně jinými cestami. Uvědomuje si například,

**“Podstata dlouhověkosti
jest, nežít v záhalce, nýbrž
stále být v horlivé práci. Zá-
halka je hrob zaživa; zahál-
čivec je podoben mrtvému.”**
J. A. Komenský

že mezi třetím a pátým rokem se rozvíjí především dětská fantazie. A ptá se: co může učinit vychovatel, aby napomohl tomuto rozvoji? Jaké hračky má nebo nemá dát dítěti k dispozici? Jakým způsobem má vyprávět? Otázka rozvoje znalostí přitom ustoupí úplně do pozadí.

Nemůžeme se ani divit, že při základním metodickém přístupu Komenského se do jeho výkladu někdy zčista jasna vkrádá přímo ledový baconovský intelekt, neúprosná poplatnost snaze o účelnost: účel nejednou světlí jakékoliv prostředky. Jak si máme srovnat v srdci, že týž Komenský, který tolik zdůrazňuje výchovu k pravdomluvnosti, pak podává příklad takového poučování dětí v otázkách náboženských: “Kde jest Pán Bůh? - V nebi. - Co tam dělá? - Hledí na nás, co činíme a jak ho posloucháme. - Co Pán Bůh říká, když ho neposlouchá? Aneb neposlouchá tátu a mámu? - Zabije ho.” Neodkrývá se nám tu pohled do podivných, strašidelných propastí lidského nitra? Cítíme, jak se v duši Ko-

menského prostupují a spolu zápasí dvě úplně odlišné tendence? Odkud vyvěrají?

Dodejme ještě, že v tomto tak významném sedmiletí svého života byl Komenský zvolen seniorem Jednoty bratrské. Byla tím na něho přenesena vrcholná odpovědnost za další osudy tohoto nejčistšího, nejskromnějšího, nejláskyplnějšího křesťanského společenství.

Další sedmiletí pro Komenského (1634-1641) znamená v lidském životě možnost výrazného pootevření do oblasti ducha; vlastní daleká budoucnost už může vysílat do lidského nitra první paprsky. Komenský žije v Lešně, nyní už jako rektor školy a stále také jako kazatel. Ale ujímá se nyní své nejduchovnější úlohy: začíná pracovat na své “Pansofii” - na souhrnu všeho vědění, jako předpokladu povznesení a posvěcení lidstva. Zevně je to pro něho doba poměrně klidná - a přece nezapomínejme na neustávající vzdálené dunění: v Evropě stále zuří třicetiletá válka, na jejímž výsledku bude záviset osud Komenského, českých zemí i Jednoty bratrské. Komenský se pomalu stává slavným; tím je ovšem dáno, že se objevují i odpůrci. I sama Jednota se bouří proti pansofickým úvahám Komenského a Komenský se musí vůči ní hájit zvláštním spisem. Stále zřetelněji si přitom uvědomuje svůj všelidský úkol.

S tím souvisí, že hned začátkem dalšího sedmiletí (1641-1648) odjíždí se souhlasem Jednoty do ciziny, do Anglie. Je tam zván na základě svých přípravných spisů k zamýšlené “Pansofii”. Podle jeho směrnic má být v Londýně zřízeno “Kolegium světla”, vědecké kolegium dvanácti mužů, jejichž posláním by bylo spojit všechna dosavadní oddělená vědecká odvětví v jedno. Komenský se dává dychtivě do práce, ale revoluční vření rozdělí kruh jeho podporovatelů a Komenský odchází na pozvání do Švédska. V těchto letech, kdy osud ho zavál nejprve na západ, potom na sever, je vskutku již mužem velkého světa a snaží se také podle svých sil zasahovat do světového dění. Švédsko je tehdy zemí, ve kterou česká emigrace vkládá největší naděje. Komenský se snaží zasazovat se za Jednotu bratrskou. Rozmlouvá se švédskou královnou Kristinou (která se naučila latinšky podle jeho Dveří jazyků) a opětovně jedná s nejlídnějším mužem Švéd-

ška, kancléřem Oxenstjernou. Ale působí nejen v oblasti politického života. Snaží se i přispět k míru mezi protestantskými církvemi, ovšem bez úspěchu. Důvodem jeho pozvání do Švédska je, že na švédských školách se má učit podle jeho zásad a od Komenského se požaduje, aby k tomuto účelu zpracoval učebnice. Usazuje se i s rodinou v hlavním městě švédského Pruska Elbingu (dnešní Elbląg v Polsku) a je mu přislíben pravidelný plat. Komenský je vnitřně rván na dvě strany: angličtí přátelé od něho očekávají pansofické spisy, Švédsko učebnice. Přitom pro Komenského je obojí souvislým celkem - učebnice by měly vyplývat z pansofické soustavy. A představa pansofie se mu v té době spojuje i s představou souhrnu všech reformních snah v lidstvu. Dílo, na které se teď především soustřeďuje, ponese název *"Obecná porada o nápravě věcí lidských"*. Toto, tak cítí, je hlavní úkol, který mu uložil Bůh. Práce na učebnicích, zasazená do této souvislosti, postupuje nyní pomalu. Švédští příznivci jsou netrpěliví, vytýkají mu, že neplní jejich očekávání. Ale Komenský není ochoten odbočit z cesty, kterou vidí jasně před sebou. Nakonec opouští Elbing a na podzim 1648 se vrací do Lešna. Chce mít svobodu a klid pro svou práci. Ale osud mu chystá něco jiného, než očekával.

Události 9. sedmiletí jeho života připomínají svou neúprosnou tragikou dobu po jeho 28. roce. Dva dni po návratu do Lešna umírá jeho druhá žena. I on sám těžce onemocní. Hned nato se dovídá, že při jednáních o mír v Osnabrücku nebude projednáván požadavek náboženské svobody v Čechách. Píše zoufalý dopis kancléři Oxenstjernovi:

"S jakou radostí slyšeli dříve moji krajané, postižení pro evangelium, slova, která ústy mými i jiných dala hlásati Tvoje jasnost, že nebudeme opuštěni, s takovým smutkem slyší nyní, že jsme opuštěni, ba již opuštěni při mírovém jednání v Osnabrücku. Jsme-li vylučováni z účasti na všem, co je nám platné, že jsme k Vám vzhlíželi jako ke svým (po Bohu) osvoboditelům? Co platné zmáhati Vás našimi slzami, jestliže znovu vydáváte ty, jimž takřka již zachráněným vrátiti svobodu je ve Vašich rukou, do rukou utiskovatelů?"

...Shlédněte na národ, na který jako první mezi evropskými národy

"Poněvadž ti, kteří vládnou jiným, neovládají se sami, nevládnou podle norem, nýbrž podle libosti si je překrucují, vyplývá z toho nezbytný důsledek, že většině států na světě se daří špatně."

ráčil shlédnouti Kristus tím, že jej vyvrval z temna Antikristova, národ, který dříve než ostatní národy přijal osvícení, samojediný po celé století vydržel běsnění zuřivosti Antikristovy. Rovněž nedávno, když se nepřátelé rozhodli vyvrátiti všechny, jedny po druhých, byl náš národ první, který zachytil útok, s tím výsledkem, že vlastní zkázou zůstavil ostatním příležitost, aby se hájili..." Ale mír vestfálský pohřbil všechny naděje českých vystěhovalců. Komenský tehdy píše svůj jímavý *"Kšaft umírající matky Jednoty bratrské"*.

Nenachází klid ani vnitřně, ani navenek. Marne se opětovně pokouší zasáhnout do politického dění. Čtyři roky stráví v Sárospataku v Uhrách, kde má přispět k reformě tamních škol a kde buduje sedmiletou pansofickou školu. S překážkami a protivenstvími: *"Celá má metoda směřuje k tomu, aby školská robota se změnila v hru a potěšení; tomu zde nechce nikdo rozumět. S mládeží se zachází zcela otrocky, i se šlechtickou; učitelé zakládají svou vážnost na chmurné tváři, drsných slovech, ba i ranách a chtějí raději být obáváni, než milováni"*. Teprve ke konci svého pobytu sklídl jednoznačné uznání, když žáci školy postupně předvedli v řadě veřejných představení zdramatizované *"Dvěře jazyků"*. Tato dramatizace pak vyšla tiskem pod názvem *"Schola ludus"* (*"Škola hrou"*). Z doby pobytu v Sárospataku pochází i první obrázková knížka v dějinách - *"Orbis pictus"* - k níž Komen-

ský nakreslil i 180 ilustrací a jež se později tiskla v stále nových vydáních, takže například ještě i Goethe se jako chlapec seznamoval se světem s její pomocí.

Po návratu do Lešna se Komenský může konečně zase věnovat svému hlavnímu cíli - *"Obecné poradě"*. Za rok, 1655, skončí deváté sedmiletí jeho života a tím i celý cyklus daný sedmiletým rytmem. Jak se mu musel jevit celý jeho dosavadní život? Byla to podivná cesta. Vyjadřuje to později slovy: *"Celý můj život byl putováním a neměl jsem vlasti. Ustavičně jsem měnil místo pobytu; nikdy a nikde jsem neměl stálého domova. Však již vidím nebeskou vlast, k jejíž pražům mě dovedl můj vůdce, mé světlo, můj Kristus, jenž mě předešel, aby mi připravil místo v domě Otce mého..."* Ale 63. rokem cosi končí. Hned v následujícím roce, 1656, přichází nečekaná katastrofa: polští partyzáni zapálí Lešno a během tří denního požáru lehne celé město popelem. V plamelech shoří i Komenského dům, v něm knihovna i všechny jeho rukopisy připravené do tisku, mezi nimi česko-latinský slovník, na němž pracoval podle vlastního svědectví 46 let. Z rozpracované *"Obecné porady"* zachrání jenom neuspořádané poznámky. V dopise psaném - jak uvádí záhlaví - *"kde-si ve Slezsku"* podává první zprávy o sobě: *"My sice žijeme, co nás bylo zachráněno ze skázy lešenské, ale životem zcela ubohým a tékavým. Všichni jsme tam přišli o všechno a*

zachránili jen holý život... Svým dětem a Vám dědicům, kterým jsem se chystal zůstat zvláště rukopisy, nezanechám už nic kromě holé schránky své smrtelnosti, abyste ji uložili do země, společné matky všech...

Ohnivá opona se uzavřela za jeho dosavadním životem. V 64 letech pro něho náhle začíná úplně nová životní kapitola, dohra bouřlivého dramatu. Je vytržen ze všech dosavadních souvislostí. Bude naživu ještě 14 let, ale bude to kupodivu 14 let klidných, věnovaných soustředěně práci. Město Amsterdam mu nabídne pohostinství, bude dostávat pravidelnou rentu. Holandsko se mu stane druhou pozemskou vlastí.

Vydává zde nejprve úplný soubor svých didaktických spisů. A pak ovšem pracuje na nadlidském projektu své "Obecné porady". Jeho myšlení dostává hluboký křesťanský akcent. Jistě se v něm stále ještě uplatňuje i představa správné metody jako stroje, který musí nevyhnutelně dovést lidstvo do náruče Boží. Ale stále zřetelněji vystupuje do popředí myšlenka protichůdného rázu, myšlenka lidské svobody, neboť k lásce a oběti se člověk může odhodlat jedině z vlastního rozhodnutí. Kdysi, v závěru svého "Labyrintu", chápal svobodu především jako nelpění na věcech tohoto světa. Nyní však předkládá své dílo čtenářům s vědomou úctou k jejich svobodné ochotě spolupracovat na vykoupení lidstva. Chce být pouhým rádčem. Oni nechtě se rozhodnou sami podle sebe. V předmluvě píše:

"V celém tomto díle přináším pouze rady... Každému člověku, každému společenství, každému národu se ponechává svoboda... Kristus vysílá apoštoly, aby učili všechny národy, ne aby je krotili. Učit však znamená vést od známého k neznámému, je to laskavá, jemná a nenásilná činnost, láskyplná, nikoli krutá... Začneme tam, kde nás nedělí žádný spor, žádné vzájemné podezřívání... Pomozte nám, aby bylo konečně, konečně možné toho dosáhnout!"

"Obecná rada" je rozvržena do sedmi obsáhlých dílů. Ve třetím z nich charakterizuje rozhodující, ústřední motiv pozemských dějin lidstva: spojením s Kristem člověk získává sílu k svobodné oběti, k sebedarování světu a touto silou se může navždy spojit s vůlí Boží. Tím je naplněn smysl pozemské existence. Zde si můžeme uvě-

domit, že "Obecná rada" je dílem hluboké křesťanské inspirace.

Ale dokončit tento gigantický zá-
měr bylo nad síly jediného člověka. R. 1670 Komenský umírá, zatímco velká část jeho spisu má teprve podobu nesčíslných, zčásti neuspořádaných poznámek. Před smrtí vyslovil důtklivé přání, aby jeho syn Daniel spolu s Kryštofem Nigrinem dokončili a vydali jeho životní dílo na základě zanechaných poznámek. Za devět let se jim podařilo dát "Obecné poradě" více méně uzavřenou podobu, schopnou vydání. Celý obrovský rukopis byl převezen do Halle v Německu, s tím, že tam bude po částech vydán. Vyšel však pouze začátek. Všechno ostatní zapadlo kamsi mezi jiné rukopisy a brzy už nikdo o tom nevěděl. Jako by i na toto dílo byl padl stín tragického osudu Komenského. Stalo se nezvěstným. Byl to skoro zázrak, když bylo asi před 60 lety náhle objeveno. Obraz myšlenkového světa Komenského z doby jeho největší životní zralosti nám zůstal přece jen zachován. Komenský, uznávaný dříve především jako pedagog, stal se pojednou mimořádně výraznou postavou v dějinách filosofie. A tak si uvědomujeme jeho neuvěřitelnou všestrannost: filosof, pedagog, básník, spisovatel, teolog, kněz, politik, neúnavný hlasatel smíření křesťanských církví, redaktor, kreslíř, skladatel bratrských písní. Přitom člověk, který v sobě shromáždil a nesl souhrn vědění celé své doby a cítil, že veškeré vědění je třeba zasvětit jedinému cíli: zušlechtnění lidstva, přiblížení lidstva Bohu.

Tento duch, vysoko převyšující svou dobu, byl v životě zmítán stálými pochybnostmi o sobě, o svém poslání, o svých spisech. Ty nejvýznamnější z nich neustále přepracovával. Dva roky před smrtí, zatímco pracoval na "Obecné poradě", vytvořil zvláštní malé dílo, které sám chápal jako svou závěť: "Unum necessarium" ("Jednoho jest potřebí"). V něm se před tvář všech lidí vyznává ze svých nejhlubších pochyb. Dívá se zpět a zjišťuje, že si po celý život počínal jako Marta, starostlivá o mnoho věcí, a zapomínal, že je podle slov evangelia potřebí jen jednoho: sedět u nohou Kristových jako Maria a naslouchat. Ale jedině ten, kdo v sobě nalezne toto jediné, může působit tak, aby to bylo lidstvu ku prospěchu.

*"Poznávám, že všechno mé dosa-
vadní počínání bylo buď jen Marti-*

*ným starostlivým pobíháním - z lásky ovšem, k Pánu a jeho dílu - nebo že pobíhání se střídalo s odpočíváním; nyní však že s pevným úmyslem přicházím s Marií k nohám Páně, abych radostně s Davidem zvolal: Mně nej-
lépe jest především u Boha!"*

"... Co na to asi řeknou obdivovatelé lidské moudrosti? Budou se snad smát bláznivému starci, jenž od nejvyššího oceňování sama sebe sestupuje k úplnému zneuznávání sebe? Necht' se smějí, působí-li jim to radost: mé srdce se také bude smát, že uniklo zmatkům." "V přístavu končí má pouť, již, Osude, Štěstěno, jděte!" pravil básník a já pravím: "V Kristu končí má pouť, vy prázdná božstva, již jděte!" Kristus je mi vším, sedátko u jeho nohou bude mi milejší než všechny trůny světa a jeho pokora milejší než všechna vznešenost".

"... Chválím znova nejsvětější tvou prozřetelnost, spasiteli můj, že jsi mi nedal vlast a domov na zemi: nýbrž žes mi ji učinil jen místem vyhnanství a bloudění."

*"... A poněvadž toto mé vyznání před tvář Boží o mém konečném návratu k jednomu potřebnému je jako-
by mým posledním porizením neboli závětí, nuže, dome můj, vy synové a dcery a vnuci moji, slyšte hlas svého otce, který vás vede k otců, dříve než k otcům svých vzat. Dědictví jiného vám nezanechávám mimo to jedno potřebné, abyste se Boha báli a příkázání jeho zachovávali, nebo na tom všecko člověku záleží."*

"... A totéž pravím vám, svým bratřím a pozůstalým, synům rozptýlené církve: Milujte Pána a služte mu s celým srdcem, nestydíce se za kříž jeho... Svými bratry nazývám všechny ty, kteří vzývají jméno Kristovo; a bratry svými nazývám všechny lidi téže krve, celé pokolení Adamovo, obývající po celém povrchu Země."

To bylo to nejdůležitější, to první, co chtěl na konci života zvěstovat lidstvu. Došlo to sluchu? "Unum necessarium" bývalo kdysi hodně čteno, ale i to pominulo. Jeho slova upadla v zapomnění, protože lidé měli dojem, že je třeba se starat o věci naléhavější. Ale nenasevďuje dnes, po více než 300 letech, naše situace i situace lidstva tomu, že by snad bylo dobře přijmout Komenského odkaz, přijmout slova jeho dozrálé moudrosti do srdce jako základní kámen "nápravy věcí lidských?"

Človek má fyzické telo spoločné s minerálmi, éterické s rastlinami a astrálne so zvieratami. Čo robí človeka človekom, je jeho duchovné ja, čistá morálna substancia.

Existuje nesmrteľné ja? Gur-diev upozorňuje, že v duši človeka spočiatku neexistuje žiadne trvalé ja, ale toto sa v duši ešte len musí zrodiť. Duch je v človeku prítomný len potenciálne, ako semiačko, zárodok, hrivna, z ktorej musí človek svoje vyššie ja sám sformovať, ukúť.

Premenené, čisté myslenie je substancia, z ktorej sa buduje prvé večné telo, z premeneného cítenia druhé a z premenenej vôle tretie. Táto práca na prečisťovanie duševných síl sa podobá na

Duchovne-duševné princípy v človeku (Základná smernica pre zakladanie duchovných hút)

dobývanie rýdzich kovov z rudy a je pravým významom alchymie.

Prepracovaním astrálneho tela silami ja, t.j. prečistením, vyslobodením síl Mesiaca a planét z astrálneho tela vzniká tzv. manas alebo *duchovné striebro*; z prečistených slnečných síl v éterickom tele sa tvorí buddhi alebo *duchovné zlato*; a vyslobodením síl hviezd z fyzického tela vzniká atma čiže *duchovné drahokamy*.

Tieto tri stupne duchovného vývoja človeka sú v rozprávke o Popoluške znázornené rozlomením troch orieškov s *mesiačikovými, slniečkovými a hviezdikovými šatami*; a v evanjeliu sú znázornené v troch veľkých obrazoch: *utíšení búrky, premene- ní na vrchu a zmŕtvychvstaní*.

Hviezdne telo môžeme vidieť v tom, čo sa na fyzickom tele človeku nedostalo dedičnosťou.

Po smrti sa duševné sily človeka rozpadajú do všeduse sveta a len to z neho, čo malo vzťah k večnosti, sa privetlí k jeho nesmrteľnej individualite.

Emil Páleš

Voľné pokračovanie *Svetla na rein-karnáciu* zo str. 22

Štyri prírodné ríše
a štvorčlennosť
človeka

Aby sme získali určitú predstavu najprv o štyroch a potom o siedmich princípoch, z ktorých sa človek skladá, a ktoré sú fyzickému oku neviditeľné, budeme najprv pozorovať to, čo okolo seba vidíme v jednotlivých prírodných ríšach, a to nám bude takpovediac oporou, aby sme za tým vytušili to, čo vidieť nie je. Každý pozemský jav totiž nesie čosi ako odtlačok, pečať, signatúru duchovných síl či bytostí, ktoré sú za ním, ktoré ho zvnútra utvárajú a udržujú; znamenie, ktoré pozorné oko dokáže prečítať.

Čo môže okolo seba každý z nás pozorovať, sú štyri prírodné ríše, ktoré sa od seba kvalitatívne (skokovito) líšia: ríšu minerálnu, rastlinnú, zvieraciu a ľudskú.

Keď porovnáme človeka s minerálom, zistíme, že to, čo majú spoločné, je fyzické telo. Fyzické telo človeka (gr. *sóma*, egypt. *chat*, sanskr. *annamaja kóša*) sa skladá z tých istých látok, ako minerály a horniny a podlieha aj tým istým fyzikálnym zákonom. Minerálne telo človeka však nemá z minerálneho sveta svoju formu svoj tvar. Keby mal človek iba minerálne telo, vyzeral by možno ako kryštál alebo by sa sypal ako piesok; nedalo by sa však o ňom povedať, že je živý. Minerál sa totiž bez podnetu zvonka nehýbe, nič ho zvnútra neoživuje.

Rastlina dokáže rásť a rozmnožovať sa, anorganická príroda nie. To, čo v rastline zabezpečuje funkcie rastu a rozmnožovania, je tzv. *éterické* alebo *životné* telo. Rastlina je rastlinou tým, že má na rozdiel od minerálu okrem fyzického tela ešte aj telo éterické. Toto éterické telo usporiada molekuly fyzického tela rastliny do podôb - stromov, kvetov - do akých by sa minerálne molekuly samy od seba nikdy usporiadať nemohli, resp. ak by sa to aj náhodou stalo, nemohli by sa v takom tvare udržať trvale. Éterické sily v rastline však zabezpečujú látkovú výmenu, t.j. neustále odbúravanie a znovudoplňovanie molekúl na príslušné miesta,

čím permanentne bojujú proti rozpadu formy. Na jeseň, keď éterické sily rastlinu opúšťajú,⁷ vidíme, že rastlina sa mineralizuje, listy žltnú a opadávajú, životné procesy sa zastavujú a rastlina je prenechaná čisto zákonom minerálneho sveta.

Čo má teda človek spoločné s rastlinami na rozdiel od minerálov, to je tzv. éterické telo (gr. *eidolon*, egypt. *ach*, sanskr. *pránamaja kóša*). Toto éterické telo sa vo fyzickom tele prejavuje tak, že zabezpečuje neustálu látkovú výmenu, trávenie, vylučovanie, funkciu žliaz, rozmnožovania a rastu. Podrobujie teda fyzické telo novému, vyššiemu zákonu, než akému by inak podliehalo samo osebe. V starobe, keď životných síl ubúda, alebo po smrti, keď sa éterické telo od fyzického oddelí, a fyzické telo je prenechané samo sebe a zákonom minerálneho sveta, telesná forma sa rozpadá. Čo je na človeku takmer čisto minerálne, to je len kostra.

Aj v tranze, v hlbokkej hypnóze, sa éterické telo vysúva z fyzického a môžeme pozorovať, ako sa fyziologické procesy spomaľujú; látková výmena, dýchanie, činnosť srdca sa takmer zastavujú a telo vychladne. (V takomto stave sa nechávali pochovávať do zeme na 40 dní indickí fakíri.) **V hlbokom tranze sa teda človek podobá na minerál:** nejaví známky života.

Éterické telo si treba predstaviť ako polopriehľadnú bielu substanciu, asi ako para z čajníka; kryje sa približne s obrysom fyzického tela a presahuje ho len o niekoľko centimetrov.

Životných éterov (jap. *ki*, čín. *čchi*, ind. *prána*) existuje viacero. Prúdia organizmom po systéme dráh či kanálov (ind. *nádí*) a zabezpečujú špecializované funkcie. V joge sa napríklad rozoznáva päť hlavných a päť vedľajších druhov prán. *Samana* (zabezpečuje trávenie), *apana* (vylučovanie), *udana* (dýchanie), *vyána* (prestupuje údy a zabezpečuje pohyb). *Dévadatta* je napr. zvláštny druh prány, ktorý sa uvádza do činnosti pri hladovaní. Čínska medicína zase rozoznáva hlavné a

vedľajšie meridiány (*t'ing*), po ktorých prúdi životná sila jednotlivými orgánmi.

Kde je životná sila zablokovaná, nedostatočná, tam príslušný orgán rýchlo stárne, chorľavie a nakoniec odumiera. Keď teda *Hidatsovia* hovoria o "dušiach" sídlících v jednotlivých orgánoch, ktorých strata znamená chorobu, majú na mysli jednotlivé druhy éterov prúdiacich životným telom.

Pretože v éterickom svete sa všetko vlní a pulzuje v rytmoch, má každý orgán v ľudskom tele svoju dennú dobu, kedy je najaktívnejší, a o 12 hodín na to zase odpočíva - podľa toho, kedy má ktorá životná sila maximum a kedy minimum (napr. pečeň medzi 23⁰⁰-

Hermetický ideál človeka. Víťazstvo nad nižším ja.

3⁰⁰, pľúca 3⁰⁰-5⁰⁰, hrubé črevo 5⁰⁰-7⁰⁰).

Rastlina má teda telo fyzické a éterické. Rastlina sa však nedokáže hýbať z miesta na miesto a vnímať. To, čo zvierat u umožňuje vnímať, pohybovať sa a pociťovať príjemné a nepríjemné, bolesť a slasť, je tzv. *astrálne telo* (egypt. *hati*, sanskr. *kámarúpa*). Astrálne telo pozostáva z pu-

dov, vášní a pocitov. Tieto možno vnímať ako pestrofarebné prúdiacu a rýchlo sa meniacu substanciu, ktorá presahuje fyzické telo človeka o niekoľko desiatok centimetrov alebo aj metrov. **Čo má teda človek spoločné so zvieratami, na rozdiel od rastlín a minerálov, je astrálne, pociťové telo.** Astrálne telo včlenilo fyzickému telu nervovú sústavu, ktorá mu umožňuje na jednej strane spájať sa s vonkajším svetom cez zmyslové orgány, a na druhej strane ním pohybovať a ovládať ho. Astrálne telo pôsobí na telo éterické a cez neho na fyzické a podrobujie ich opäť novým, vyšším zákonitostiam, než akým by boli podrobené samy osebe. Fyziologické funkcie, činnosť žliaz, trávenie, dýchací rytmus, tep srdca - sú ovplyvňované a menia sa pod vplyvom emócií, strachu, rozkoše s pod., čo u rastlín nemožno pozorovať.

V bezsennom spánku, keď sa astrálne telo odpútava a na lôžku zostáva len telo fyzické a éterické, sa človek podobá na rastlinu: fyziologické funkcie rovnomerne fungujú; nejaví však známky pohybu a vnímania.

Človek teda vníma fyzickými zmyslami. K zmyslovému vnemu sa však v astrálnom tele ešte niečo pripája: citový dojem, pocit. Človek vníma farby, napr. jasnožltú - a to, čo prežíva, nie je len vnem žltej, ale aj pocit radosti, ktorý v ňom táto farba vyvoláva. Vníma napr. sivú - a vyvoláva to v ňom pocit smútku; modrá pokojnú oddanost'; červená pocit aktivity a energie; ružová jemnosť atď. Táto schopnosť, ktorú u človeka a zvierat a zabezpečuje astrálne (pociťové) telo, je u človeka ešte zušľachtená, a nazýva sa *dušou pociťovou*.

Človek však, na rozdiel od zvierat, neprežíva iba to, čo prichádza k nemu zvonka, cez zmysly. Ale tvorí si o týchto vnemoch aj vlastné myšlienky, ktoré nevyplývajú bezprostredne z toho, čo vníma zmyslami. Porovnáva, kombinuje, plánuje, uvažuje vo svojom vnútri. Túto schopnosť nazývame *dušou rozumovou*.

nich preniká iskrivé, trblietavé, živé svetlo duše vedomej. Prvé dva druhy farieb majú v sebe čosi v sebe spočívajúce, bez lesku; vyplňujú priestor akoby jemnou farebnou tekutinou, ktorá v sebe pokojne zotrúva. Duša vedomá preniká a prežaruje všetko trblietavým leskom, má v sebe čosi neustále pohyblivé, samo seba utvárajúce, život roznečujúce.

⁷ Éterické elementárne bytosti - stromové víly a gnómovia - sa na zimu sťahujú do zeme.

⁸ Čo sme tu nazvali éterickým telom, nazýva Tomáš Akvinský spolu s Aristotelom *anima vegetativa* (vegetatívna, rastlinná duša); čo sme nazvali astrálnym telom *anima sensitiva* (vnímavá, živočíšna duša); a to, čo je vlastné iba

Utišenie búrky

Do tejto duše potom zasahuje čosi, čím sa človek líši aj od zvierat, čo je pre neho špecifické, čo ho práve robí človekom: je to *duch* alebo *duchovné ja* človeka. Toto vnáša do duše a do astrálneho tela človeka opäť novú, ešte vyššiu zákonitosť, než aké by im - samým osebe - boli vlastné. Vidíme, že človek sa neriadi vždy len tým, čo uspokojuje jeho príjemné pocity, životné potreby a telesné pudy; ale sa riadi aj takými pojmami ako pravda, česť, vernosť, spravodlivosť, dobro... A tie sú niekedy priamo v protiklade s jeho animálnymi pudmi a životnými potrebami. **Túto časť duše, do ktorej vžaruje duch, nazývame dušou vedomou**.^{8,9}

Duchovné ja pôsobí do duše a prostredníctvom nej si podriadiuje, preorganizúva, pretvára najprv astrálne, potom éterické a nakoniec aj fyzické telo. Pôsobením ducha sa ľudské telo ďalej zušľachtilo, vzpriamilo a prudko sa zväčšil objem mozgu. U zvierat, ktoré vypadli na pol ceste evolúcie k človeku, ako u opíc (do ktorých duchovné sily už čiastočne pôsobili, ale nakoniec nesplnili podmienky, aby sa do nich mohli vteliť duchovné iskry), vidíme, že zostali polovzpriamené. **Duch je teda to, čo robí človeka vznešeným, čo ho postavilo zo štyroch na dve, a obrátilo jeho zrak k hviezdám na nebi a k ich večným zákonom.**

Existuje nesmrteľné ja?

Duša teda stojí ako prostredníčka medzi dvoma svetmi: svetom ducha a svetom hmoty. Dušou pociťovú je napojená na telo a svet okolo seba; dušou vedomou sa otvára nahor, k duchu. Na jednej strane vnáša ducha do hmotného sveta okolo seba, a na druhej strane odovzdáva duchu životné skúsenosti, ktorými ho obohacuje.

V duši má každý voľnosť vytvoriť si svoj vlastný, celkom subjektívny svet. Čo sa však nachádza okolo neho v hmotnom svete, to je dané objektívne, to nemôže len tak zmeniť. A práve tak aj večné zákony duchovného sveta.

Človek napríklad vníma prírodu. Môže ju prežívať v duši celkom subjektívne: môže byť nadšený, môže z nej mať strach, môže byť ľahostajný. Môže si o nej vytvárať ľubovoľné myšlienky, aj mylné. Nemalo by zmysel hovoriť o nadšení, bez človeka, ktorý by bol nadšený. Čo však človek v *duchu* spozná na večných

Duchovne-duševné princípy v človeku (K tabulke na str. 35)

Človek, ako obraz Boha - Trojice, má tiež trichotomickú štruktúru. Skladá sa z tela, duše a ducha (*soma, psyché a pneuma* u sv. Pavla). Každá z týchto troch zložiek je sama v sebe opäť trojčlenná. Telo sa skladá z fyzického, éterického a astrálneho tela. Duša má tri články: myslenie, cítenie a vôľu. Podobne duch.

Pretože sa však najnižší článok duše (*duša pociťová*) prekrýva, spoluzachvieva s najjemnejším telom (astrálnym) a najvyšší článok duše (*duša vedomá*) s duchovným ja, môžeme namiesto o deviatich princípoch hovoriť aj o siedmich. Tieto môžeme potom dať do bezprostredného vzťahu so siedmimi princípmi teozofickými resp. s piatimi obalmi (*kóša*) staroindickej filozofie. Členenie na $3 \times 3 = 9$ nachádzame aj v židovskej kabale (*nefeš, ruach, nešama*).

Tieto tri zhruba zodpovedajú termínom *podvedomie*, *vedomie* a *nadvedomie* v psychológii, pričom sa však veľmi často podvedomie a nadvedomie nerozlišuje, ale sa miešajú do jedného spoločného, hmlistého pojmu "*nevedomie*".

Ruach však znamená zároveň v človeku tú najvyššiu zložku, iskrú ducha, ktorá sa len momentálne prejavuje ako stredný článok jeho bytosti (ja, reflexívne vedomie), ktoré sprostredkuje medzi *nefeš* a *nešama*. Preto je *ruach* uvedený v dvoch významoch. Pod *nefeš* sa v užšom zmysle rozumie obyčajne len 5. a 6. princíp človeka (prejav životnej sily a túžby); zriedkavejšie len 7. princíp samotný (telo mŕtveho) alebo všetky tri.

Sanskritský termín *linga šaríra* (jemné telo) sa vzťahuje niekedy na telo éterické, niekedy astrálne. *Manas* (mysel) v spojení s *kámou* (princíp animálnej túžby) sa niekedy označuje spoločným termínom *kámamanas*; v spojení s vyššou duchovnou dušou (*buddhi*) ako *buddhimanas*. Ak ide o to zachytiť spoločnú vibráciu astrálnej a mentálnej aury jedným výrazom, hovorí sa o *astromentálnom* tele. *Kauzálné* telo je najnižšia zložka vyššieho (beztváreho, arúpa) mentálu.

Šiesty, piaty a štvrtý princíp zodpovedajú u Aristotela *duši vegetatívnej*, *duši senzitivnej* a *duši intelektívnej*.

Mahájánové názvy najvyššej (duchovnej) triády v poradí *dharma-kája*, *sambhógakája*, *nirmanakája* uvádza Láma Góvinda. Rudolf Steiner tieto tri z akýchsi dôvodov prehadzuje a uvádza v poradí: *nirmanakája*, *dharma-kája*, *sambhógakája*.

Staroegyptské a starogrécke pojmy však nemožno do našej tabuľky včleniť len tak priamočiaro. Termíny *ka* (dvojník), *hati* (zvieracia duša), *ba* (duša) alebo *thumos*, *nous* vychádzajú každý z iného okruhu pojmov a predstav, než je židovský alebo indický; a všetky významové odtenky a konotácie jednotlivých pojmov v tabuľke nemožno znázorniť.

Treba si uvedomiť, že nielen ľudské poznanie, ale aj samotné princípy v človeku sa menia, prechádzajú vývojom; takže nie sú rovnaké, ani k sebe navzájom v rovnakom pomere dnes, ako boli pred 2500, 5000 alebo 10000 rokmi. Nedá sa preto očakávať, aby sa pojmoslovie jednotlivých starých kultúr navzájom presne a bezo zvyšku zhodovali. Všetky princípy ľudskej bytosti sú vo vývoji; navyše medzi nimi existuje množstvo vzťahov a prepojení, ktoré jednou schematickou tabuľkou nemožno zachytiť. Nie sú rovnako rozvinuté a navzájom v rovnakom pomere u človeka duchovne pokročilého alebo príslušníka nejakej zaostalej kultúry; z toho potom rozdielnosť psychických svetov a schopností u človeka jednotlivých kultúr minulosti a dneška. Éterické či astrálne telo Inda sú napríklad iné a v inom pomere fyzickému telu, než u Európana. Ba ani u jednej a tej istej osoby nie je podoba a vzájomný pomer týchto princípov rovnaká v spánku, v bdení či iných stavoch vedomia.

Taktiež hierarchia ľudských schopností stredovekého hermetika Roberta Fludda sa k našej tabuľke vzťahuje len veľmi voľne. *Verbum* zrejme netreba chápať tak, že *slovo* (logos, verbum) je ľudským princípom, ale že sa v najvyššom článku človeka odráža.

Tabuľka má poslúžiť hlavne ako námet na rozjímanie pre hlbavé duše; a upozornenie ostatným, že duševne-duchovná štruktúra človeka je príliš zložitá na to, aby sa dalo hovoriť len jednoducho o "duši" ako takej. Nemožno ju však v žiadnom prípade považovať za nejakú záväznú alebo vyčerpávajúcu schému.

zákonoch prírody, to platí samo osebe; o tom má zmysel hovoriť, aj keď tu on sám už nie je. Práve tak ako príroda sama, ktorá tu je aj bez neho.

To, čo tvorí vedomie bežného človeka, čo nazýva dušou, psyché, psychikou - to pozostáva z najrozličnejších pocitov, predstáv, myšlienok, domnienok, strachov, túžob a chcení. Tieto pocity, predstavy a myšlienky sú nie len celkom subjektívne, od jedného jednotlivca k druhému, ale menia sa aj u jedného a toho istého človeka v čase. Sympatia k niekomu alebo niečomu sa môže veľmi rýchlo zmeniť na antipatiu alebo naopak. Jedna myšlienka sa môže v okamihu rozplynúť, keď sa ukáže ako mylná, a nahradiť druhou.

Právom hovorí Gurdiefov žiak *Uspenskij*, že obyčajný človek si len myslí, že je jednotou - ale v skutočnosti je mnohosťou. Myslí si, že má nejaké trvalé, nemenné, vlastné ja - v skutočnosti však žiadne ja nemá. V jednom okamihu je jednou osobou, v nasledujúcom nejakou druhou osobou a o niečo neskôr zase treťou atď. "Čo v človeku vytvára ilúziu jednoty, celistvosti", hovorí, "to je v prvom rade pociťovanie fyzického tela, po druhé jeho meno, ktoré sa zvyčajne nemení a potom množstvo mechanických zvykov... V skutočnosti však v takom človeku nie je žiadna jednota, nie je tam žiadne jednotné veliace centrum a trvalé ja či ego. Každá myšlienka, každý pocit, každé želanie, každé »chcem« alebo »nechcem« je jedno »ja«. Tieto »ja« nie sú medzi sebou spojené ani koordinované. Každé z nich však verí, že zastupuje celok. Keď jedno momentálne želanie hovorí »ja chcem«, vzniká dojem, že hovorí za celok. O hodinu neskôr však na to človek môže už zabudnúť a presadzovať úplne iný, aj opačný záujem, názor, chcenie, a znova hovoriť »ja chcem«. Najhoršie na tom je to", ťažká si Uspenskij, "že človek si toho vôbec nie je vedomý."

Ďalej dáva jednoduché cvičenie, pri ktorom sa má človek dívať na veľkú ručičku hodiniek a pokúsiť sa čo najdlhšie udržať nepretržité vedomie seba samého. Ani tí najlepší spravidla nevydržia dlhšie, ako dve minúty.

Je teda duša, psyché, večná? Musíme konštatovať, že v nej nie je nič trvalé už za života - nieto ešte po smrti! Všimnite si, že aj to, čo ľudia pokladajú za svoje najvlastnejšie krédo, alebo myšlienku, pre ktorú žijú,

a ktorá by sa dala považovať za dajakú trvalú, červenú niť v ich živote - aj toho sa musia obyčajne na konci života vzdať, lebo sa to ukáže len ako čiastočne pravdivé alebo mylné. Do poslednej chvíle sa krčvito držia nejakého ideologického smeru, náboženstva, rodiny, niečoho, s čím stotožňujú jadro svojej bytosti, až kým ich život o to neoberie - a potom sa cítia, akoby "stratili seba".

Keď sa nad tým trochu zamyslíme, inak to ani nemôže byť. Lebo odkiaľ berú ľudia myšlienky? Prichádzajú k nim zvonka, cez fyzické zmysly (napr. čítaním, počúvaním); alebo priamo do éterického či astrálneho tela (pri hypnóze, telepatii, prenášaní myšlienok) - teda v každom prípade prichádzajú do duše zvonka. Lebo aj všetky tri tela - fyzické, éterické a astrálne - sú len obaly duše, sú pre dušu čímsi vonkajším. Ten duchovne pasívny stav, pri ktorom sa človeku v hlave roja a "napadajú" ho myšlienky, a ktorý ľudia nazývajú "premýšľaním", spočíva vlastne v tom, že do astrálneho tela necháme vstupovať myšlienky zo sve-

Jediná múdrosť v živote
je sústredenosť a jediné ne-
šťastie rozptýlenosť.
Ralph Waldo Emerson

tového kolektívneho podvedomia, v ktorom je naše astrálne telo ako v mori ponorené.

Z astrálneho tela ich potom človek do seba preberá prostredníctvom duše pociťovej. V duši rozumovej o nich prípadne ešte uvažuje a "premýšľa", vytvára "nové" myšlienky, ktoré však nemajú v skutočnosti v ničom novú kvalitu, ale sú len novými obmenami a kombináciami cudzích a starších myšlienok.

V oboch prípadoch - cez zmysly aj nadzmyslovo - teda duša preberá do seba zvonku hotové myšlienky, ktoré nevytvorila sama, ktoré nie sú jej vlastné, ale cudzie. Nemôže sa teda ani nijako zaručiť za to, či sú pravdivé. Nepozná ich pôvod, nevie, ako vznikli. Možno ich počula niekde v televízii, alebo u susedky, alebo jej do hlavy vhupli len tak. Či okrem toho aj zodpovedajú pravde - to je potom úplne druhá vec.

Človek si niečo myslí, predstavuje, ale nevie prečo. Väčšinou ne-

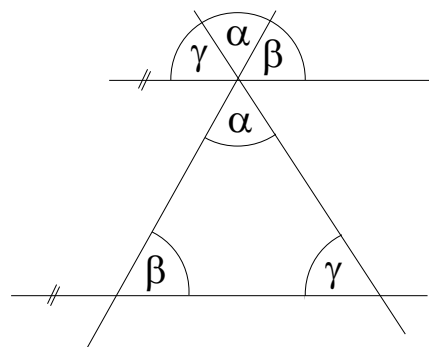
myslí sám. Maximálne zdôvodní svoju myšlienku tým, že si ju myslí niekto iný, nejaká autorita. Alebo že má taký "pocit". Každá myšlienka v ňom je odinakaľ, z iného zdroja. Tak sa ocitá v jeho astrálnom tele tých tisícero »ja«, ktoré sa medzi sebou bijú a navzájom si protirečia, o ktorých hovorí Uspenskij.

Navyše o každej myšlienke, ktorá je odvodená zvonka - na základe obmedzenej zmyslovej skúsenosti - vieme, že je len jednostranná, čiastočná. Tak vzniká na svete situácia, kedy ľudia hovoria "ja myslím" a "ty myslíš" - a každý myslíme niečo iné; až nakoniec nie je na svete dvoch ľudí, ktorí by pri "myslení" dospeli k rovnakému výsledku. V skutočnosti nemyslí ani jeden, ale len myšlienky plynú ich hlavami bez toho, aby vedeli prečo.

V duši pociťovej a rozumovej človek nemyslí uvedomele, ale len sníva a kombinuje svoje sny.

Predsa však existuje spôsob, ako ľudia môžu dospieť pri myslení k spoločnému výsledku, k ozajstnej pravde. Keď sa myslenie stane plne vedomým, keď prestane byť náhodné, keď sa stane úplne čistým a dôsledným, musí viesť u rozličných mysliteľov k zhodnému výsledku - asi tak, ako v aritmetike alebo v geometrii dvaja matematici musia bezpodmienečne dospieť k rovnakému výsledku - len ak myslia správne; a ak nedospeli k tomu istému, znamená to, že sa niekto z nich v myslení dopustil nejakého subjektívneho, neodpodstatneného kroku.

Vysvetlíme si to na príklade: Keď sa zadívate na nasledujúci obrázok:

alebo si ho v sebe len predstavíte, môžete vám po chvíli "svitnúť", že v trojuholníku je súčet uhlov vždy 180°. Toto poznanie je absolútne, večné, dokonalé; nikdy sa nezmení; je pravdou čistou ako krištáľ. Je pravdou samo osebe, je pravdou pre každého.

Viete, že už nemôže prísť nikto druhý a povedať: "ja tomu neverím", "ja

	Sloven- sky	Antropo- zojia Rozikru- ciaľstvo	Teozojia Joga Śankhja	Tantra Védanta	Maha- jána	Aquinas Aristo- teles	Starí Egyp- tania	Židovská Kabala	Sv. Pavol	Platón Pytago- ras	Robert Fludd	Psycho- lógia	Rozprávka o Popoluške		
1.		Duchov- ný človek	Atma	(Dživ-) atman	Sambhó- gakája	Nous	Ātma (duch)	Jechida Ćhaja Nešama Nešama (ruach²)	Pneuma (duch)		Verbum	Nadvedomie	Hviezdič- kové šaty	DUCHOVNÉ DRAHOKAMY	VEČNÁ ČASŤ ČLOVEKA INDIVIDUALITA, VYŠŠIE JA (TROJICA)
2.	Čnosť Múdrost' Čistá Intuícia	Životný duch	Buddhi	Ananda- maja koša (telo slasti)	Dharma- kája		Ātma (duchovná duša)	Psyché (spirituálna duša)		Nous			DUCHOVNÉ ZLATO	Premeňené čítanie	
3.	Abstraktné myslenie svedomie, morálka	Duchov- né ja	Vyšší MANAS (svetlo vedomia)	Vidžná- namaja koša	Nirma- nakája	Nous	Nešama Ćhaja Jechida Nešama (ruach²)	Pneuma (duch)	Mens	Phren (fyzická myseľ) Thumos	Ratio	Vedomie	Duša, JA= POPOLUŠKA		VEČNÁ ČASŤ ČLOVEKA INDIVIDUALITA, VYŠŠIE JA (TROJICA)
4.	Konkrétne myslenie učenosť, vedomosti	Konkrétne vedomá	Nižší MANAS	(čitta)	Anima intellec- tíva										
5.	Astrál Túžby pocity predstavy pudry vášne	Astrálne telo	KÁMA RÚPA	Mano- maja koša	Anima sensitíva	Ātma (zvieracia duša)	Ātma (dvojník)	Ruach¹	Psyché (duša)	Phren (fyzická myseľ) Thumos	Ratio	Vedomie	Duša, JA= POPOLUŠKA		VEČNÁ ČASŤ ČLOVEKA INDIVIDUALITA, VYŠŠIE JA (TROJICA)
6.	Životný dych, životná sila	Éterické telo	Linga šaríra	Prána- maja koša	Anima vegetatíva	Ātma (živá sila)	Ātma (dvojník)								
7.	Telesná schránka	Fyzické telo	Sthula šaríra	Anna- maja koša	Corpus	Ātma (živá sila)	Ātma (dvojník)	Nešama	Sarx (telo)	Imaginatio	Podvedomie	ŠATY Z POPOLA A SADZÍ		POMINUTELNÁ ČASŤ ČLOVEKA OSOBNOSŤ, NIŽŠIE JA (ŠTVORICA)	

si myslím niečo iné”, “mám iný názor”. Ak si niekto myslí, že súčet uhlov v trojuholníku je menej alebo viac ako 180° , tak sníva; myslí si síce niečo, ale nevie prečo.

Od tej chvíle, keď ste zažili, že súčet uhlov v trojuholníku je a vždy bude len 180° , nikdy nie viac ani menej, keď tá myšlienka preskočila ako blesk vašou myslou, viete nielen to, že to už nikdy nebude inak, ale - a to je to podstatné - viete aj povedať prečo! T.j. uvedomujete si pôvod, genézu svojej myšlienky! Neodvodili ste ju zvonku, zo sveta zmyslov, žiadnym meraním - lebo vo vonkajšom svete nikde neexistuje taký trojuholník, ktorého súčet uhlov by dával skutočne presných 180° . **Pre túto myšlienku neexistuje vo vonkajšom, hmotnom svete vôbec žiaden dôkaz, žiadna evidencia, žiadna opora. A predsa je pravdivá!** Ba práve preto je pravdivá tak čisto, bezo zvyšku. Ona nepochádza vôbec zvonku - ale zvnútra a zhora: nahliadli ste ju ako čistý zákon ducha.

Nemusíte si ju dokonca ukladať ani do svojej pamäte (do éterického tela), ale môžete ju aj zabudnúť a v každej chvíli vždy znova odvodiť, pozorovať ako sa rodí, tryská z vášho vnútra, vždy nová, svieža, pravdivá.

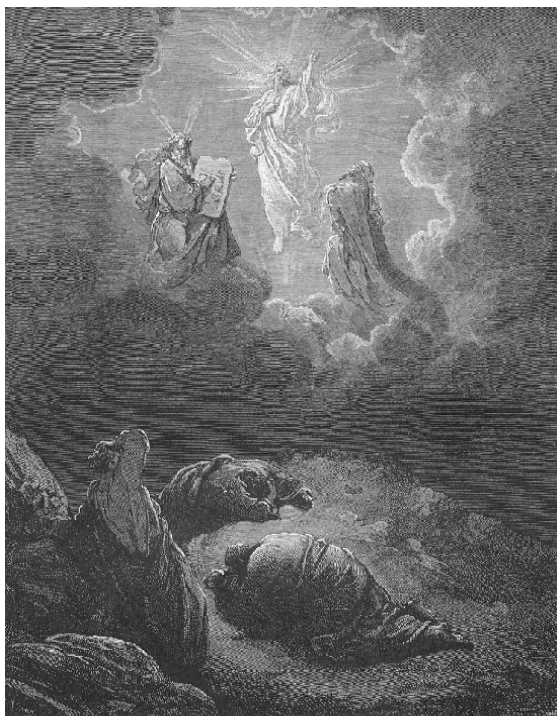
Kto nechápe, že súčet uhlov v trojuholníku je 180° , kto to nezažil, ten sa jednoducho nedokázal k tejto myšlienke vnútorne vzchopiť a povzniesť. Takáto myšlienka totiž od vás vyžaduje, aby ste vyvinuli určitú vnútornú námahu, aby ste sa vzchopili k vlastnej aktivite, aby ste ju v sebe samých dokázali ešte raz vedome zopakovať, znovustvoriť. Kto ju pasívne prebral hotovú zvonku, ten jej možno verí, ale ju nepochopil; nemôže mať teda o nej ani nikdy žiadnu vlastnú istotu.

Čisté myslenie ako prvý stupeň solárnej jasnovidnosti

K takémuto čistému, od všetkého subjektívneho odpútanému mysleniu, ktoré nepotrebuje oporu zmyslových ani iných telesných orgánov, ani ničoho vonkajšieho na to, aby bolo pravdivé, však možno dospieť nie len v matematike, ale aj inak.

K takémuto mysleniu sa vyšvihujú

jednotlivci, a aj to len v ojedinelých životných chvíľach. Obyčajne po dlhých životných bojoch o sebaaprekonanie, v neriešiteľnom konflikte medzi viacerými vnútornými “ja”, keď už sa všetky cudzie rady vyčerpali - vzchopí sa človek vo svojej duši vedomej k takej intenzívnej vnútornej aktivite, že táto sa otvorí duchu - a on hľadá v tom okamihu vnútorným okom na *pravzory*, absolútne, večné idey v duchovnom svete. Tieto mu vyvstanú pre vnútorným zrakom v podobe symbolického obrazu vo farbách takých jasných, živých, žiarivých a intenzívnych, že všetky ostatné, bežné myšlienky sú v porovnaní s tým len ako mŕtve tiene. Zatiaľčo na ktorúkoľvek inú myšlienku bude môcť isto aj zabudnúť,

Premenenie na vrchu.

vryje sa mu tento obraz do duše ako čosi *nezabudnuteľné*. Vžaruje do jeho duše s takou intenzitou, a vyvoláva v nej také premeny, akoby mu do nej vpaľovali dajaký znak rozžeraveným kovovým pečatidlom. Zatiaľčo všetky ostatné myšlienky človeku pripadajú len ako tiene skutočností, ktoré sám vytvára a mohol by ich snáď vytvoriť aj ľubovoľným iným spôsobom - **stojí tu pred ním živá skutočnosť nejakého iného, objektívneho sveta vnútri**, ktorú nemôže meniť, ale naopak ona má silu spôsobovať zmeny v ňom samom. Zatiaľčo žiadna obyčajná myšlienka-tieň ako “fajčenie škodí zdraviu” nestačí na to, aby človek prestal fajčiť, líši sa tento obraz od nich

všetkých tým, že preniká človeka vôľou, že má tú moc meniť ľudské konanie. Zatiaľčo žiadna myšlienka-tieň sama osebe nemá na čele napísané, či je pravdivá alebo nie, dokazuje živá myšlienka seba samú, je Pravdou samotnou; pristupuje k človeku zvnútra, z duchovného sveta ako skutočná, živá, od neho samého nezávislá bytosť; takže človek by bol ochotný spochybiť skôr všetko ostatné, aj svet, ktorý hmatá rukami a vidí očami, len nie to, čo tu pristúpilo k nemu zvnútra. Ba nemôže poprieť túto Pravdu ani vtedy, keď sa o to snaží, ani keď to má pre jeho život nepríjemné dôsledky, práve tak, ako si študent geometrie od určitého okamihu už nemôže myslieť, že súčet uhlov v trojuholníku sa nerovná 180° , ani keby chcel, lebo vie, že to nie je pravda.

Tu človek jasne cíti, že sa kúsok z neho, kúsok jeho duše prenikol večnosťou a stal nesmrteľným. Už nikdy nepomíne. Stupeň istoty je taký veľký, že pokojne a po celkom triezvej úvahe je ochotný vsadiť ak treba aj život na túto vnútornú realitu skôr, ako na to, čo vníma zmyslami. A vskutku, aj sa presvedčí, že zmysly klamú častejšie, ako tento druh vnútorného Poznania.

Vtedy sa však už takto premenené myslenie nenazýva myslením, ale prvým stupňom tzv. *solárnej jasnovidnosti* - imagináciou. **Keď sa myšlienková sila, ktorú bežne v astrálnom tele prežívame ako predstavivosť, dovedie do dokonalosti, keď sa dokonale prečistí, mení sa na čistú imagináciu, alebo tzv. duchovné, alchymické striebro.**

Alchymické čistenie kovov.

Duchovné hutníctvo

Myšlienkové sily sú bežne u človeka viazané na zmyslové a iné orgány fyzického tela, a tým vždy vo vleku pudov a vášní; myslenie obyčajného človeka je presiaknuté egoizmom a tým nikdy nie nestranné, ale vždy subjektívne. Predsa však veľkým morálnym úsilím, cvičením, zbožným životom, sebazaprením možno dosiahnuť to, že sa sily myslenia tak prečistia, že sa dokážu tak zhutniť a sformovať, že sa odpútajú od tela, a tým aj od všetkého osobného, a dokážu fungovať nezávisle.

Solárna jasnovidnosť má so snovým stavom a astrálnou medialitou spoločné to, že duševné sily sú odpútané od tela (ako v spánku); ale líši sa od nich tým, že sa deje pri celkom *bdelom* vedomí, teda nie v tranze alebo v nejakom zníženom stave vedomia - a tým, že je *objektívna*. **Dvaja ľudia pomocou solárnej imaginácie dospievajú vždy k rovnakému výsledku.** A to je práve dôvod, prečo smieme a musíme hovoriť už nie o fantázii, predstavivosti v bežnom zmysle slova, ale o čomsi objektívnom - o *vnímaní duchovného sveta*; zatiaľčo obyčajná predstavivosť je preniknutá luciferským vplyvom, pudmi a vášňami - a zvrháva sa tak na obyčajnú fantáziu. Očistená sa však mení na imagináciu, duchovné striebro.

Medzi predstavivosťou a imagináciou je taký rozdiel, ako medzi neušľachtilým a ušľachtilým kovom: ten druhý už nehrdzavie, nepodlieha skaze.

Keď čítate staré návody na výrobu alchymického striebra, nemôžete si nevšimnúť, že znejú veľmi divne: transmutácia sa musí vraj odohrávať v jednej jedinej nádobe, na nepretržitom miernom ohni. Procedúra spočíva v neustálom čistení a čistení; vo dne v noci, celé roky. Po rokoch alebo desaťročiach stále rovnakej práce sa "náhle pretrhne vrstva kyslíčniku a odhalí žiariaci kov". Prečo tak dlho? Alchymisti hovoria o "pozvoľnom zahusťovaní univerzálneho ducha", o "zrode nového človeka"...

Pokusná baňka, v ktorej sa celý proces odohráva, je v skutočnosti fyzické telo; *ohreň* je ohreň sebazvdatia, obete, askézy; a zrejúce *kovy* - to sú duševné sily. Alchymisti veria, že keď sa nejaký neušľachtilý kov dokonale prečistí, prejde kvalitatívnou premenou, *transmutáciou*; že keď sa myslenie stane čistým myslením, keď sa láska stane čistá - ale nie len na 99.9%, ale bezo zvyšku, celkom rýdza - že sa stane nesmrteľná.

¹⁰ *Manas* (lat. *mens*) alebo vyšší mentál je na rozdiel od nižšieho čiže konkrétneho, tvarového (rúpa)mentálu oblasťou nie konkrétneho, ale abstraktného, bez tvarého (arúpa) myslenia. Tu existujúce myšlienky nie sú "abstraktné" v tom zmysle, že by boli "neurčité", "nejasné", "hmlisté"; ale v tom zmysle, že sa nevzťahujú na žiaden konkrétny *pozemský* tvar.

Existujú tu ako živé skutočnosti napr. myšlienka Spravodlivosti, myšlienka Čistoty, myšlienka Krásy a pod., teda

Homunculus potom - čiže nový, skutočný, nesmrteľný, pravý človek - ktorý sa v alchymickej nádobe (v tele) rodí - sa buduje tehličku po tehličke z tohoto duchovného striebra a zlata.

Z duchovného striebra, z múdrosti, z čistého Poznania sa buduje prvé rýdzo duchovné telo, tzv. *duchovné ja* alebo *manas*.¹⁰

Manas teda vzniká premenou astrálneho tela, transmutáciou síl myslenia. Taký človek už nezapochybje o tom, o čom vie, že je správne; už nie je vystavený strate orientácie, neistote, zmätku v myslení. To však neznamená, že to, čo spoznal ako správne, už aj hneď uskutočnil. Asi tak, ako pri dajakom gymnastickom cvičení celkom presne vieme, aký pohyb treba robiť, ale jednoducho nám to nejde, až kým nám ten-ktorý pohyb vytrvalým cvičením neprejde "do krvi", nestane sa zvykom.

Tak vytrvalým ukáznením myšlienok, prenikaním astrálneho tela vedomím ja, môže človek nakoniec premeniť aj svoj temperament, sklony, au-

Kontrola mysle predstavuje najvyšší cieľ, a tak aj na jej dosiahnutie je potrebné najväčšie úsilie.

Mohándás K. Gándhí

tomatizmy, stáročné návyky a zlozvyky, ktoré sú uložené v jeho éterickom tele. Taký človek potom už nepôsobí medzi ľuďmi len tým chladným krištáľovým, zvonivým Svetlom duchovnej múdrosti, poznania, čiže duchovným striebrom; ale je celý preniknutý okrem toho aj duchovným teplom, sálajú z neho duchovné teplo a vrúcnosť duchovnej lásky. **Takto premenené éterické telo, premenené cítenie, sa nazýva duchovným zlatom.**

A keď premena v éterickom, život-

napospol pojmy, ktoré sú na zemi zastúpené len v podobe symbolov, nedajú sa však vyčerpať žiadnym konečným počtom slov, znakov ani obrazov. Je to oblasť večných ideí, o ktorej hovoril Plátón; alebo *nous poietikos*, zdroj Pravdy a Krásy u Aristotela. Keby si však niekto myslel, že nejaká myšlienka z nižšieho, rúpa-mentálu, nejaká ideológia, schéma, heslo predstavuje absolútnu, nesmrteľnú pravdu, je to zrejme nebezpečný omyl.

¹¹ Mesiace sa pohybuje tak rýchlo, že

nom tele dosiahne určitý stupeň, začne sa prenášať aj do fyzického tela, takže človek môže nakoniec zmeniť aj svoje telo fyzické.

Človek, ktorý premenil svoje myslenie tak, že ho podriadil večnej myšli, dostáva zároveň určitú moc vplývať na myslenie druhých ľudí. Avšak človek, ktorý premení, prečistí svoje cítenie, získa tým ešte väčšiu moc - oduševniť druhých ľudí ušľachtilými citmi. A taký človek, ktorý premenil sily svojho fyzického tela a svoju vôľu, nadobudne určitý prirodzený dar strhávať so sebou aj konanie druhých ľudí; takže keď taký človek niekam vstúpi, vyžaruje z jeho stredu akoby neviditeľná moc, ktorá si podriadiť a preorganizovať priamo bytie, dianie, beh udalostí okolo neho; získava vládu na svojím osudom - presne podľa starého čínskeho porekadla:

*Zasej myšlienku - zožneš čin;
zasej čin - zožneš zvyk;
zasej zvyk - zožneš osud.*

Mesiachikové, slniečkové a hviezdíkové šaty

Sily, ktoré pôsobia v astrálnom tele človeka, sú vlastne sily planét a sily Mesiaca. Tak, ako Mesiace a planéty obiehajú, niektoré rýchlejšie a iné pomalšie, a navzájom sa najrozličnejším spôsobom kombinujú, prežívame vo svojom astrálnom tele periodický príliv a odliv, stúpanie a klesanie duševných síl, duševných nálad. Obyčajný človek si len nevšimá, že to, čo denne prežíva v sebe ako "duševné nálad", je v korelácii s planetárnymi pohybmi.¹¹ Eskymáci teda nehovorili nepravdu, keď vraveli, že duša sa obnovuje, pribúda a ubúda ako Mesiace.

Prečistením a ovládnutím týchto síl sa človek vyslobodzuje z moci planét; jasným, geometricky čistým myslením sa vymaňuje spod vplyvu periodického prílivu a odlivu nálad a náhodných myšlienok.

prejde celé znamenie zverokruhu za dva dni; takže človek môže mať už večer veselú náladu, zatiaľčo ráno bol ešte smutný. Venuša napr. preputuje zhruba jedno znamenie za mesiac, takže vytvára v živote človeka pravidelne také obdobia, kedy sa oddáva určitému duševnému zafarbeniu povedzme na niekoľko dní. Saturn, Urán a ďalšie planéty zotrávajú v jednom znamení aj celé roky a vytvárajú tak dlhotrvajúcu atmosféru, dodávajú duševné podfarbenie celým časovým obdobiam.

V éterickom tele zase žijú predovšetkým sily Slnka. Slnko nie je len zdrojom fyzického svetla a tepla, ale aj obrovskou centrálou éterických síl. Rastliny, ktoré majú len éterické telá, žijú celkom zo slnka, k slnku sa otvárajú, obracajú, za slnkom rastú. Rastlina v človeku - jeho éterické telo - žije zo slnečných síl.

Vyslobodením slnečných síl viazaných v životnom tele a ich premenením na čistý, nesmrteľný, slnečný éter, na duchovnú lásku Kristovu, vzniká druhé duchovné telo, tzv. *životný duch* alebo *buddhi*.

A nakoniec vo fyzickom tele sú zakliate sily hviezd. Minerálne látky fyzického tela človeka a fyzickej sféry zeme vznikli pádom, involúciou síl, ktoré pochádzajú zo sféry stálic. Keď sa minerálna fyzická hmota dokonale prečistí a podriadi zákonu, stratí svoju najpodstatnejšiu vlastnosť - temnotu, nepriehľadnosť - a stane sa priehľadnou, priepustnou pre svetlo, ako v drahokamoch. Drahé kamene majú v sebe čosi také nesmierne čisté a vznešené ako hviezdy na oblohe.^{12,13} Teda:

Premenením astrálneho tela vzniká duchovné striebro.

Premenením éterického tela vzniká duchovné zlato.

Premenením fyzického tela vznikajú duchovné drahokamy.¹⁴

Alebo: **Prečistením a vyslobodením mesačných síl z astrálneho tela, z čistého myslenia, predstavivosti, múdrosti vzniká prvé duchovné telo (manas) alebo - ako je to v rozprávke o Popoluške - mesiačikové šaty.**

Prečistením a vyslobodením slnečných síl z éterického tela, z premeneného cítenia, z rýdzej lásky vzniká druhé duchovné telo (buddhi) - alebo slniečkové šaty.

Aprečistením a vyslobodením síl hviezd z fyzického tela, z premenenej vôle, z duchovných cností vzniká

tretie duchovné telo (atma) - alebo hviezdíkové šaty.^{15,16}

Popoluška dostala tri oriešky a v nich najprv mesiačikové, potom slniečkové a do tretice hviezdíkové šaty. Ľudská duša je sirota, ktorá stratila duchovný svet (svoj pravý domov) a musí drieť u macochy; v šatách z popola a sadzí. Dostala však tri oriešky (astrálne, éterické a fyzické telo), ktoré keď rozlúskne, získa z nich tri skvostné odevy (duchovné telá), ktoré jej umožnia stretnúť sa s Kráľom kráľov a znovunadobudnúť svoj vznešený pôvod.

Ako súvisí rozprávka o Popoluške s Kristom

Tieto tri zastávky, stupne vývoja človeka sú v evanjeliách zreteľne znázornené: v *utíšení búrky*, v *premenení na vrchu* a *vzkriesení*.

Na začiatku evanjelia Ježiš utíši búрку a chodí po mori: *“Vtedy povstala veľiká búrka od vetra, a vlny sa*

Nesmrteľní sme len natoľko, nakoľko myslíme na večné.

Baruch Spinoza

tak valily do lodi, že sa až naplňovala. A on bol v záloďi a spal na poduške. A zobudili ho a povedali mu: Učiteľu, či nedbáš, že hynieme? A prebudiť sa pokarhal vietor a povedal moru: Mlč, umlkní! A prestal vietor, a nastalo veľiké ticho.” (Mar 4:37-41)

Pri utíšení búrky mal Ježiš už premenené astrálne telo. Len ten môže ovládať astrálny čiže elementárny svet živlov, kto ovládol a uviedol do rovnováhy svoje vlastné astrálne telo silou svojho ja. *“Nebojte sa, ja som!”* To je zrod duchovného ja, jednotného veliaceho centra v človeku,

než sa stane súčasťou povahy, zvykom; a zvyk, ktorý musí trvať veľmi dlho, než premení fyzické telo.

¹⁴Tieto tri duchovné stupne sú, alebo by mali byť, skutočným obsahom symboliky nosenia krížov v *Hnutí Grálu*: tí, čo nosia *strieborný kríž*, by mali mať, aspoň do istej miery, vyvinuté duchovné striebro; tí čo nosia *zlatý kríž* - duchovné zlato; a nositelia *kríža s drahokamom* premenenú vôľu.

¹⁵Toto prečisťovanie duševných síl sa v skutku podobá na ryžovanie rýdneho

ktoré dokáže udržať všetky duševné sily v človeku v rovnováhe. Aby niekto mohol vedome vystúpiť do astrálneho sveta živlov, musí mať silné ja. Inak ho živlové bytosti pohltia, premôžu - do nezmerna zväčšia jedностrannosti jeho povahy - oheň cholerické, vzduch sangvinické, voda flegmatické a zem melancholické - a on celkom stratí seba samého. Ale Ježiš dokonale ovládol živly v sebe, vnútri - a preto aj živly okolo seba, vonku. Takže sa učeníci *“veľmi báli a hovorili jeden druhému: Ktože je toto, že ho i vietor i more poslúchajú?”* (Mar 4:41)

V strede evanjelia potom Ježiš *“pojal Petra, Jakoba a Jána, jeho brata, a vyviedol ich na vysoký vrch osobitne, a premenil sa pred nimi, a jeho tvár sa skvela ako slnca, a jeho rúcho stalo sa bielym ako svetlo.”* (Mat 17:1-2) **Tu premenil Ježiš svoje éterické telo na slniečkové šaty.**

Na konci evanjelia potom premení Ježiš aj svoje telo fyzické. Mária Magdaléna s Máriou prišli v nedeľu na sviatani pozrieť hrob a nevedeli nájsť telo. *“A keď vošli do vnútra, nenašli tela Pána Ježiša.”* (Luk 24:3) A anjel riekol ženám: *“Niet ho tu, lebo vstal.”* (Mat 28:6)

Ježiš zrejme “nestrašil” svojich učeníkov len v obyčajnom astrálnom tele, ako to bežne robia tzv. “duchovia” zomrelých po smrti. Lebo by po ňom muselo zostať fyzické telo, mŕtvola. Tá však zmizla. A *“anjel Pánov...na pohľad ako blesk a jeho rúcho bolo biele ako sneh”* výslovne upozorňuje aj na *príčinnú súvislosť*, prečo fyzické telo zmizlo: *“Niet ho tu, lebo vstal.”*

Ježiš sám upozorňuje učeníkov na odlišnosť medzi sebou a obyčajným “duchom” zomrelého: *“Vidzte moje ruky i moje nohy, že som ja sám, ten istý. Dotýkajte sa ma a vidzte, lebo duch nemá tela a kostí, ako vidíte, že ja mám.”* (Luk 24:39)

kovu z rudy, v ktorej je zmiešaný s rozličnými prímiesami a nečistotami; takže sa spoločenstvo takých ľudí, ktorí pracujú na premene svojich duševných síl, dá najpríľahavejšie nazvať *duchovnou hrou*.

¹⁶Úloha človeka vyslobodiť svoje duševné sily z tela sa v rozprávkach niekedy znázorňuje hrdinom, ktorý má za úlohu oslobodiť *pannu prikovanú k čiernej skale* (fyzickej hmote), stráženú drakom alebo inou obludou (chtivosťou).

Jasný slnečný lúč prenikol medzi konáre stromov a zčerenej vode v studničke dal zlatý lesk. Pri prameni klačala dievčina a naberala do dlaní krištáľovo čistú vodu. Keď sa napila, dala napiť aj žiarivému lúču a rozosmiala sa.

Žila v týchto lesoch už od malička a bola tu šťastná. Málokedy videla človeka, okrem svojej starej pestúnky. Starenka ju učila ľudskej múdrosti a šikovnosti a stromy s ich obyvateľmi ju učili múdrosti a majestátnosti lesa. Rada pozorovala škriatkov pri práci a smiala sa s nimi na ich smiešnom vystrájaní. Veľmi sa tešila na letné noci, keď spolu s hrdými elfami a dlhovlasými vílami tancovala v kruhu pri ich čarovných ohňoch. Jej duša bola čistá a priehľadná ako voda v studničke. S pribúdajúcimi rokmi len tušila, že ju niečo dôležité ešte čaká...

Starenka jej občas rozprávala o mladom a múdrom kniežati, čo vládne tej krajine. Málokto však vedel, že tento spravodlivý vládca nosí v srdci smútok. Vždy, keď sa čaša so smútkom v jeho srdci naplnila, rád jazdil na koni po lese a vnímal celou dušou jeho krásu. Netušil, že po skrytých cestkách vyšľapaných zverou chodí aj milá dievčina a ona sa pohybovala ticho - tak, ako ju naučil lesný národ.

Jednej noci nemohla zaspať. Vyšla z chalúčky na svoju oblúbenú lúčku a tam zostala stáť v nemom úžase. Lúka bola zaliata strieborným mesačným svetlom. Bosými nohami sa brodila v zarosenej tráve až do stredu lúky a tam pozdvihla oči k tvári mesiaca.

Naraz ucítila, že už nie je sama. Z rôznych strán sa k nej blížili tri krásne a bledé panie. Vyžarovali z nich veľká vznešenosť a láska. Ich šaty boli akoby pretkávané leskom z drahokamov a vlasy zopnuté perlamom siahali až po zem. Dievčina rozochvená tolkou krásou nespomala zavolať: "Ste to vy, víly - priateľky moje?"

Boli krajšie než všetky víly, čo doteraz videla. S úsmevom k nej podišli, utvorili kruh, chytili sa za ruky a zdvihli ich do výšky. Z ich dlaní

začali dopadať na dievčinu iskrivé hviezdčky svetla, tiché a jemné ako vločky. Keď však dopadli na jej šaty, usporiadali sa do ornamentov, do kvetov a listov a žiarili čistým zlatom. Lúkou zavoňala nežná vôňa bieleho jazmínu. Víly poodstúpili a

Zlaté šaty

ich telá sa zavlňili v miernom vánku. Dievčina sa zatočila a lúka sa rozjasnila svetlom z jej zlatých šiat. Zvonivý smiech sa rozľahol vôkol.

"Tolká nádhera" vydýchla dievčina. "Veď si nezaslúžim nosiť také šaty!" Hneď nato začula hlas jemný ako šuchot listia. "Prišiel čas, aby si dostala také šaty, aké si hodná nosiť."

Buď si istá, že každý človek na svete má práve taký odev, aký si zaslúži. Sám si ho tká svojimi myšlienkami, citmi a skutkami. A toto zlato patrí tebe."

Postavy víl začali blednúť a strácať sa. "Počkajte", zavolala dievčina. "Poradte mi, ako mám chodiť po lese v takých nádherných šatách, veď je škoda ich zašpiniť!"

Víla, čo stála najbližšie, sa otočila a uprela na dievča svoje hviezdne oči. "Toto zlato ostane navždy tvoje, pokiaľ zostaneš aj Ty taká, aká si teraz. Bude sa jagat' na hocíjakých šatách, ktoré si oblečieš. Vidieť ho však budú len ľudia čistého srdca. Tak sa naplní osud a nájdeš šťastie v poslaní, ktoré ťa čaká."

Bledé vlasy víl zaviali do vánku a vznešené postavy zmizli. Dievčina ostala stáť zamyslená uprostred lúky. A mesiac s radosťou svietil na jej nádherné šaty.

Na druhý deň a mnoho dní potom dievčina chodila po lesoch a lúčkach, zbierala drevo i liečivé bylinky, nosila vodu do chalúčky a zlaté ornamenty na šatách sa nikdy nezašpinili. Jej stará pestúnka sa len mlčky chápavo usmievala.

Až jedného večera sa dievčina na lúčke rozprávala s malými elfami, keď sa náhle všetci rozprchli a skryli. Zaznel dupot konských kopýt a z blízkeho lesa sa vynoril ušľachtilý kniežací kôň so svojím pánom a sprievodcom.

Knieža i dievčina zostali stáť ako omámení. Ich pohľady sa stretli. "Je to anjel, či človek?" zašepkala si dievčina. "Jeho plášť i meč žiaria strieborným plameňom, na hrudi vidím znamenie lalie a na hlave akoby mal hviezdnu korunu..."

Práve sa stmievalo, les bol už čierny a jazdcov bolo ťažko rozoznať. Všetci boli oblečení v tmavom. Keby dievčininu reč počul sám knieža, bol by prekvapený. Veď mal na sebe len obyčajný lovecký odev bez ozdôb a pri páse starý meč, čo mu verne slúžil. Knieža však uprene hľadel na lúku a čaša smútku v jeho srdci sa pomaly stávala minulosťou.

"Taký lúbezný a pôvabný obraz som nevidel ani v jednom z mojich snov", preriekol sťa očarovaný. "Akým nadpozemským leskom žiaria jej šaty, jej vlasy! Jej závoj je jemnejší než hodváb a uprostred čela sa trbliecie hviezda. Najkrajší je však jej úsmev..." Nato začul slová svojho služobníka: "Prepáčte mi, pane, ale veď to je len chudobné dievča, čo tu seká trávu. Túla sa po lese a len plaší zver." Knieža nespúšťal z nej oči. "Ale veď je to víla!" Služobníci sa nechápavo na seba pozreli.

Knieža popchol koňa do cvalu a zastal tesne pred dievčinou. Mraky odkryli bledý mesiac a naokolo opäť zavoňal jazmín. Teplý vánok im splietol vlasy a miesto dvoch žiarí napokon zostala na lúke len jedna.

Ivana Vorobjovová

Keby Ježiš nevstal aj s fyzickým telom, ale len tak, ako každý po smrti, v jemnohmotných obaloch duše - nebol by jeho čin ničím významný; nemalo by zmysel hovoriť o vzkriesení, o víťazstve nad smrťou a pod.

Ježiš však zrejme nevstal v *obyčajnom* fyzickom tele, ale v *premenenom*; lebo s ním chodil aj cez steny, objavoval sa naraz na viacerých miestach a náhle mizol a nakoniec sa s ním aj vzniesol pred očami učeníkov do neba:

“A keď bol večer toho dňa, prvého dňa týždňa, a dvere, kde boli učeníci zhromaždení, boli zamknuté zo strachu pred Židmi, prišiel Ježiš a zastal si do prostredku a povedal im: Pokoj vám!”

“A po ôsmich dňoch boli zase vnútri jeho učeníci, a Tomáš s nimi. Vtedy zase prišiel Ježiš pri zamknutých dverách a stal si do prostredku a povedal: Pokoj vám!” (Ján 20: 19, 26)

Kristus teda vstal v premenenom duchovne-fyzickom tele. Toto telo sa buduje z čistých síl hviezd, teda z tých síl, z ktorých sa inak, v padlej, znečistenej podobe vytvára hmota fyzického tela. Ježiš túto premenu dovŕšil, t.j. všetky sily involvované vo fyzickej hmote opäť rozvinul - a jeho fyzické telo zmizlo. Minerálna hmota dosahuje svoju dokonalosť v drahokamoch. Keď sa fyzická hmota dokonale zorganizuje, prečistí, stane sa priezračnou, t.j. neviditeľnou pre fyzické oko, priestupnou pre fyzickú hmotu.

Popoluškiné hviezdíčkové šaty nie sú nič iné ako vzkriesené, oslávené telo Kristovo.

Zrod nesmrteľného ja v duši človeka

Len tieto mesačné, slnčové a hviezdne šaty, utkané z duchovného striebra, zlata a drahých kameňov prepožičiavajú človeku nesmrteľnosť. Nesmrteľnosť si človek ešte len musí získať. Tieto tri princípy tvoria jeho nesmrteľné, vyššie Ja; jeho skutočnú *individualitu*, na rozdiel od *osobnosti*, ktorá je pominuteľná, smrteľná.

Gurdiev má teda plnú pravdu, keď hovorí o tom, že obyčajný človek ešte nemá vybudované žiadne skutočné, trvalé ja, ale toto ja sa v jeho duši ešte len musí zrodiť. Jeho duša je bojiskom najrozličnejších protichodných síl, ktoré čakajú na svojho Kráľa, ktorý ich

zjednotí pod svojou vládou. A **symbolom zrodu vyššieho, duchovného ja v duši človeka je Jezuliatko**: ľudská duša je tá čistá panna, z ktorej sa o svetovej polnoci (na zimný slnovrat, uprostred kali-jugy) rodí Kristus. Kristus nám išiel vzorom, prešlapal cestu k našej vyššej, preduchovnenej prirodzenosti a povedal: *“Nasledujte ma!”*

Osud jednotlivých princíпов ľudskej bytosti po smrti. Trojaká smrť

Aký je teda osud jednotlivých princíпов ľudskej bytosti po smrti? Duch povyzvlieka všetky hmotné obaly, jeden po druhom. Tieto sa v jeho neprítomnosti všetky rozpadnú, lebo len duch to bol, ktorý bol v nich skutočne živý, ktorý ich udržiaval pohromade, ktorý im dával formu. To, čo nazývame bežne smrťou, je vlastne len prvá fáza - oddelenie ducha od fyzického tela a jeho rozpad (prvá smrť). V priemere asi tri dni po smrti zotrváva ešte duch v éterickom tele, než ho opustí

Po štyridsiatke je už každý zodpovedný za výzor svojej Járe.

Abraham Lincoln

(druhá smrť). Potom zostáva len v tele astrálnom (v tzv. očistci). Tu môže zotrvať buď len niekoľko chvíľ alebo aj celé stáročia - v každom prípade však musí aj svoj astrálny obal raz opustiť (tretia smrť). Zanechá v tejto sfére svoju prázdnu astrálnu schránku, tzv. astrálnu mýtvolu, ktorá tu môže vydržať ešte kratší alebo dlhší čas, než sa rozplynie do svetového astrálu.

Astrálne telo však predsa nezaniká celé. Ale akýsi výťažok skúsenosti, to, čo z myslenia človeka nadobudlo večnú hodnotu (duchovné striebro), to odovzdá duchu. Tú časť astrálneho tela, ktorú človek prepracoval svojím ja, t.j. myšlienky, ku ktorým sa nedopracoval informatívne, ale sám cez seba, vlastnou tvorbou, privetlí duchu, svojej večnej individualite. **Teda nie to, čo na zemi prijal, ale to, čo zo seba vydal, čo vlastnou aktivitou vytvoril a odovzdal - stáva sa na nebi jeho večným vlastníctvom.**

Práve tak ani éterické telo sa po smrti nerozplýva do svetového éteru celé; ale **tá časť éterických síl, ktoré človek prepracoval svojím ja, ktoré prenikol duchom, sa premenila na nesmrteľný slnečný éter (duchovné zlato) a stáva sa súčasťou nesmrteľnej individuality**, ktorá trvá od inkarnácie k inkarnácii.

Avšak ani fyzické telo, ktorého porušiteľné súčasti sa rozpadajú a strácajú do minerálnej sféry zeme, sa nerozpadá celé. Ale z tých síl fyzického tela, ktoré človek prenikol vedomím seba samého, ktoré prepracoval a ovládol svojím ja, teda **z premenenej vôle, z čistých síl hviezd, sa buduje nesmrteľné hviezdne telo.**

Takto je človek sám osebe niečo ako *duchovnou hutou*, ktorá na konci života odovzdáva čisté výťažky svojej práce: duchovné striebro, duchovné zlato a duchovné drahokamy.

Helena Petrovna Blavatská toto ryžovanie duchovných síl z duše vyjadřila ešte iným, veľmi pekným prímerom: *“Tak ako včela zhromažďí svoj med z každej kvetiny a ostatné ponechá ako potravu pozemským červom, tak to robí naša duchovná individualita. Zbiera z každej pozemskej osobnosti, do ktorej ju karma núti sa inkarnovať, len nektár duchovných kvalít a vedomie seba samého, spojuje to všetko dohromady, a vynorí sa raz zo svojej kukly ako velebný Dhyán Čóhan”.*

Viera ako premenená vôľa

Keď hovoríme o “premenenej vôli”, aby si niekto nemyslel, že premenená vôľa spočíva v tom, že človek sa namiesto niečoho rozhodne “chcieť” niečo iné. Človek totiž, na súčasnom stupni svojej evolúcie, nemá prísne vzaté *vôbec žiadnu vôľu vo svojej moci*. Človek môže svojou vôľou priamo ovládať len astrálnu substanciu, t.j. svoje myslenie, a aj to len sčasti, pretože ho nedokáže ovládnuť vždy, ale len niekedy.

Ešte menej však môže rozkazovať rovno éterickej substancii, teda napr. svojim životným funkciám, čo majú robiť. Ved' keby to aj smel, tak by jeho zdravie a životné funkcie v tele boli v priebehu krátkeho času v takom strašnom neporiadku, nerovnováhe, konfliktke a disharmónii, ako je jeho myslenie a pociťovanie.

Svojmu fyzickému telu a fyzickej hmote však už nemôže rozkazovať skoro vôbec. Fyzickej hmote nemôže rozkazovať vôbec - a svojmu telu len vo veľmi pevne vymedzenom, úzkom zmysle: môže vlastne pohybovať len svalmi a končatinami v kĺboch; ale nemôže napr. povedať svojej ruke, aby zmenila tvar a pod. To je preto, že **človek fyzickú hmotu ešte vôbec nemá vo svojej moci, ale túto vôľu nám zatiaľ prepožičiavajú bytosti tretej hierarchie**: anjelské kniežatá alebo archeovia. Oni vlastne reagujú na naše myšlienky a umožňujú pohyb - ale len odtiaľ-potiaľ, pokiaľ je človeku dané. Obyčajný človek si nemôže len tak zmyslieť, že "chce", aby sa napr. stolička pred ním prepadla pod zem - archeovia to nesplnia. Zato astrálne stoličky už môže celkom dobre vyrábať aj nechať miznúť len chcením samotným; a pokiaľ je pánom svojho myslenia, môže ovládnuť astrálnu substanciu v plnom rozsahu.

V článku "*Pocahontas a jej farby vetra*" v Sophii 9, jar 1996 sme vysvetlili, ako živlové bytosti vzduchu (sylfy) sú zároveň bytosťami, ktoré žijú v našom myslení; bytosti vody (nymfy) v našom cítení; a bytosti zeme (víly a gnómovia) v našej vôli. Tieto tri druhy prírodných bytostí sú podriadené po rade trom anjelským hierarchiám: *anjelom, archanjelom a archeom*.

Vybudovať z duchovného striebra manas, teda dokonale ovládnuť a premeniť myslenie, znamená dostať sa na úroveň vedomia prvej duchovnej hierarchie nad človekom (angeloi). Vybudovať z duchovného zlata buddhi, teda dokonale ovládnuť a premeniť cítenie, znamená dostať sa na úroveň vedomia druhej duchovnej hierarchie nad človekom (archangelei). A vybudovať z duchovných drahokamov atman, teda dokonale ovládnuť a premeniť vôľu, znamená dostať sa na úroveň vedomia tretej duchovnej hierarchie nad človekom (archai).

Premenená vôľa, to je tá *viera* - nie v zmysle "veriť" nejakým neovere-

ným domnienkam, ktoré sa zato, len kvôli našej "viere" vôbec nestanú skutočnosťou - ale tá *moc, ktorá všetko zmôže*, o ktorej Ježiš povedal: "*Amen vám hovorím, že keby ste mali vieru a nepochybovali by ste, nie len to s tým figovníkom vykonáte, ale aj keby ste povedali tomuto vrchu: Zdvihni sa a hod' sa do mora! stane sa, a za čokoľvek by ste veriac prosili na modlitbe, dostanete.*" (Mat 21:21-22)

Hviezdne telo a dedičnosť

Takže z fyzického tela toho zrejme človek nepremení veľa: takmer nič. Ale v každej inkarnácii predsa niečo. Keď sa na konci života pozeráte do tváre nejakého vedca, umelca alebo kňaza, osobnosti, ktorá celý život zápasila o nejaký ideál, a na tvár nejakého zaháľáča, čo celý život pre-

Zmŕtvychvstalý Kristus sa zjavuje učeníkom

vegetoval vo vnútornej apatii, keď porovnate ich tváre na začiatku a na konci života, tu vidíte, aký veľký je to rozdiel: V jednej tvári iba bezduchá tuposť - a v druhej: duch, myšlienka sa vryla hlboko do hmoty. Preto Abrahám Lincoln hovoril, že "*po štyridsiatke je už každý zodpovedný za výzor svojej tváre.*"

Základ fyzického tela sa dostáva človeku dedičnosťou. Ale to, čo zo svojho fyzického tela prepracuje sám, vlastnou aktivitou ducha, čo prenikol svojím ja, to sa stáva súčasťou jeho hviezdneho tela a putuje s ním stále z vtelenia do vtelenia. Človek môže byť

vo svojej fyzickej forme, v jednotlivých detailoch výzoru svojho zovňajšku, v tvare nosa, očí, uší podobný buď otcovi alebo matke. **Ale to, čo sa človeku nedostalo dedičnosťou, to je najhlbší základ duchovnosti, večno, ktoré prechádza jednotlivými vteleniami.**¹⁷

Zviera sa podobá na svojich predkov, ktorí ho splodili, bezo zvyšku; je ich genetickou kombináciou.¹⁸ Ale človek nie. Lebo to, čo si zo svojej fyzickej prirodzenosti podrobil, čo prenikol vedomím, to už vytrhol z moci prírody a urobil súčasťou svojej slobodnej individuality.

Tak tu stojí hviezdne telo každého človeka takmer hmatateľne, fyzicky pred nami, **keď si od fyzického zovňajšku človeka dokážeme v duchu odmyslieť všetko to, čo zdedil po rodičoch; to, čo zostáva, ten rozdiel, to je hviezdne telo.** To, čo neviditeľne

vanie z jeho pohybov, držania tela, z celkového výzoru, a čo sa nedá nájsť ani u otca ani u matky ani u žiadneho z predkov; ten duch, tá atmosféra, ten dojem, ktorým na vás niekedy zovňajšok druhého človeka na prvý pohľad zapôsobí, to sú záblesky jeho večného, vyššieho ja.

U primitívneho človeka toho nie je veľa, čím sa od svojich rodičov odliší. U silných individualít môže však byť tento rozdiel neuveriteľne veľký. Preto R. Steiner hovorí, že človek so slabo vyvinutým ja sa na seba nepodobá v jednotlivých inkarnáciách, lebo má svoju podobu vždy od rodičov; ale veľké individuality ju majú po sebe:

"Zasvätenec medzi smrťou a novým zrodením vedome vytvára (prípravuje) svoje (budúce) fyzické telo. Odtiaľ pochádza veľká podobnosť postavy takých individualít od inkarnácie k inkarnácii, zatiaľčo u menej vyvinutých osobností niet naprosto žiadnej podobnosti medzi postavami ich rôznych inkarnácií. Čím vyššie sa človek vyvíja, tým podobnejšie sú dve po sebe idúce inkarnácie. To sa dá vskutku pozorovať jasnovidným zrakom."¹⁹

neuveriteľne zreteľnú a každému nápadnú podobnosť výzoru napr. medzi psom a jeho majiteľom.

¹⁷ Preto ascendent v horoskope vyjadruje zovňajšok a zároveň vyššie ja človeka.
¹⁸ Iná vec je, že zvieratá, najmä domáce zvieratá, menia výzor svojho zovňajš-

ku pod vplyvom ľudského ducha svojho pána. Tak môžete v niektorých prípadoch po dlhých rokoch spolužitia pozorovať tú ťažko postihnuteľnú a predsa

neuveriteľne zreteľnú a každému nápadnú podobnosť výzoru napr. medzi psom a jeho majiteľom.

¹⁹ R. Steiner: Theosophia Rosicruciana.

Je duša nesmrteľná?

Je teda duša nesmrteľná? Po tom všetkom, čo sme povedali, môžeme jednomyselne s Baruchom Spinozom (1632-1677) povedať, že **“nesmrteľní sme len natoľko, natoľko myslíme na večné”**; alebo povedané inak, natoľko žijeme *sub speciae aeternitatis*. Teraz pochopíme aj stoika Chrysippa, ktorý tvrdil, že po smrti pretrvávajú len duše mudrcov, teda tých, čo sa zaoberali tým, čo je večné. A uvidíme dokonca aj zrnko pravdy v tom, čo verili Masajovia: že posmrtný život je len pre mužov, ale nie pre ženy; pokiaľ ženy u Masajov sa rozplývali v každodenných zmyslových vnemoch, pocitoch a malicherných maličkosťach a na pochopenie širších súvislostí života, človeka a prírody ašpirovali len muži.

Pravdu majú aj cirkevní otcovia: duša nie je nesmrteľná, ale len tá časť duše, ktorá sa prenikla duchom, teda *duchovná duša*. **Z človeka, ktorý je naprostý materialista, ktorý by - teoreticky - za celý život nemal jedinou vznešenú, ušľachtilú myšlienku, nezostane po smrti nič.** Z celej jeho pozemskej osobnosti v tom živote by sa do večnosti neprevzalo ani zrnko, celá by sa rozplynula. Ale ak mal za život aspoň chvíľku, aspoň okamih, kedy sa v ňom pohlo niečo vyššie, nadosobné, tak predsa niečo. Možno aspoň jeden moment, kedy niečo nezištne obetoval z takmer čistej lásky.

Je niečo pravdy nakoniec aj na tom, čo stojí v katechizme (367), že človek (zatiaľ) nemá ducha, ale len dušu a tá získava duchovné vlastnosti. Totiž má ducha, ale tento ešte nie je nosičom bdelého vedomia, nie je prebudený k vlastnej aktivite; takže je to pre väčšinu ľudí skoro tak dobre, ako keby tam nebol; ale je tam len potenciálne. V tomto zmysle Aristoteles (O duši, 404^b) kritizuje Anaxagora: *“Anaxagoras... na mnohých miestach síce nazýva ducha pôvodcom krásna a dokonalosti, inde však zase hovorí, že tento duch je duša; lebo je vraj vo všetkých živých bytostiach, vo veľkých i malých, v dokonalých i menej dokonalých. Nezdá sa však, že by duch ... bol vo všetkých živých bytostiach, ba nie je ani vo všetkých ľuďoch rovnako.”*

To, čo sme dostali, to je len zárodok ducha; semiačko, iskierka, ktorá sa môže rozhorieť, rozrásť. Tento duchovný zárodok však ešte nie je vôbec sformovaný ani sebauvedomený. To je tá strieborná hrivna (Mat 25:14-30), ktorú treba znásobiť, z ktorej musí človek ešte len ukovať šperk. Je to materiál, z ktorého človek musí doslova ukúť seba samého, nového človeka.

Gurdiev povedal čosi veľmi dôležité, keď zdôraznil, že **príroda doviedla, vyvinula človeka len po určitý stupeň, na ktorom ho prenecháva sebe samému.** Ďalej sa môže človek dostať len z vlastnej vôle, vedomie a s veľkým vnútorným úsilím; inak, sám od seba, sa už nevyvíja ďalej vôbec, ale zostane stáť. Človek musí sám nadviazať na evolúciu. Musí ju dokončiť. Keby to nebolo tak, že túto prácu na seba musí človek - v spolupráci s milosťou (teda kreačno-evolučne) - urobiť *celú* sám, nemalo by zmysel hovoriť o slobode; ten nový človek by potom nebol slobodný, ale zase len mechanický produkt prírody.

Sebauzdanie - podstata kresťanstva

Duša teda nie je nesmrteľná, ale duch. Duša zomiera, aby duch mohol žiť. Telo aj s dušou sú smrteľné, duch je nesmrteľný: *“Ak chce niekto prísť za mnou, nech zaprie sám seba a vezme svoj kríž a ide za mnou! Lebo ten, kto by chcel zachrániť svoju dušu, stratí ju, a kto by pre mňa stratil svoju dušu, nájde ju.”* (Mat 16:24,25)

Ako veľmi správne postrehol Ján Letz,²⁰ je protiklad tela a duše len súčasťou ešte väčšieho protikladu tela, duše a ducha: *“Biblická dialektika telo (sarx) a duch (pneuma) predstavuje niečo úplne iné ako grécka dialektika tela (sóma) a duše (psyché). ... Dialektika sarx-pneuma je totiž novou, univerzálnejšou dialektikou medzi poriadkom prírody a nadprírody. ... Z jedného poriadku možno prejsť do druhého len duchovným obrátením, novým zrodením sa z ducha. ... pneuma (duch) povstáva na základe rozličných experiencií, ktoré len s námahou, mimoriadnym človekovým nasadením a úsilím sa privádzajú k svojmu završeniu. ... vyžadujú od človeka určité kenosis (sebauzdanie, sebazaprenie). ... Z eschatologického hľadiska možno povedať, že to, čo sa zasieva je soma psychikon (duševné telo) a čo vstáva z mŕtvych je soma pneumatikon (duchovné telo). ... Toto rozlišovanie medzi psychickým a novým, duchovným poriadkom je aj kľúčom k chápaniu kristusovskej skutočnosti.”*

Psychický človek (*anthrōpos psychikos*) sa teda musí preporodiť na duchovného človeka (*anthrōpos pneumatikos*). Alebo, ako hovorí sv. Pavol:

“Seje sa v porušenosti, vstane v neporušiteľnosti.”

“Seje sa duševné telo, zmyselné, vstane duchovné telo.”

“Prvý človek bol zo zeme zemský, druhý človek - Pán z neba.”

“Lebo toto porušiteľné musí obliecť neporušiteľnosť a toto smrteľné obliecť nesmrteľnosť.”

“Hľa, tajomstvo vám hovorím.

Všetci nezosneme, ale všetci budeme premenení ... pri zatrúbení poslednej trúby.” (1 Kor 15:42, 44, 47, 53, 51)

A hneď, na tom istom mieste, aj poukazuje na tri stupne premenenia - na mesiačikové, slniečkové a hviezdíkové šaty - ktoré už poznáme z rozprávky o Popoluške:

“A sú nebeské telá, a sú zemské telá; ale inakšia je sláva nebeských tiel a inakšia zemských. Iná je sláva slnca a iná sláva mesiaca a iná sláva hviezd, lebo hviezda od hviezd je rozdielna v sláve. Tak aj vzkriesenie mŕtvych.” (1 Kor 15: 40-42)

Budúcnosť Zeme a ľudstva

Trojaká premena, ktorú zavŕšil Kristus v Ježišovi z Nazaretu v priebehu krátkych troch rokov, je pre ľudstvo hudbou nesmierne dlhých vývojových období budúcnosti.

Ľudia dnes nie sú v stave vyrobiť ani alchymické striebro, t.j. zvládnuť vedomie svoje myslenie; duchovné zlato, lásku vôbec nechápu a zamieňajú ju chronicky so sentimentalitou; a o premenenej vôli, viere, už ani nehovoriac.

Až ľudstvo vyrobí alchymické striebro, budeme za-

²⁰ Ján Letz: Filozofická antropológia, 1994, str. 46

jedno v tom, čo je Pravda. Až ľudstvo vyrobí alchymické zlato, nie skôr, budeme zajedno v Láске. A až ľudstvo vyrobí onen povestný alchymický kameň mudrcov, t.j. premenené fyzické telo, budeme zajedno vo vôli, v Dobre.

Až ľudstvo ako celok premení astralitu celej Zeme, prejde Zem do nového stavu bytia, do nového planetárneho stavu, ktorý sa v tajnej vede nazýva niekedy aj Novým Jupiterom. Astralita sa celá spriežrační, zmizne, premení na strieborné šaty. Takže človeku zostanú nepremenené len éterické a fyzické telo, ako rastline. Preto sa niekedy hovorí o ľuďoch budúceho kozmického dňa aj ako o *novojupiterských rastlinách*.

Ľudia sa budú od rastlín pravdaže odlišovať v tom, že budú mať vedomie; ba ešte o jeden stupeň vyššie ako tu na Zemi - obrazné, imaginatívne vedomie, aké majú anjeli. Ale s rastlinami budú mať spoločné to, že budú mať dokonale čistú astralitu. Kvetiny sú preto také čisté, lebo nemajú astralitu, nemajú vášne.

Človek odený duchovným striebrom vydáva takú vnútornú vôňu, pôsobí tak cudne, ako kvetina. Keď si teda chceme predstaviť stupeň ušľachtilosti, aký dosiahnu ľudia na Novom Jupiteri, musíme myslieť na rastliny. Rastliny sú teraz na takom stupni cnosti, ako budú ľudia v budúcom kozmickom dni, ale vedome, nie nevedome, ako rastliny, u ktorých sa potom pravda o cnosti v pravom zmysle slova hovoriť nedá.

Až ľudstvo ako celok premení éterickú sféru Zeme, prejde Zem do nového planetárneho stavu, ktorý sa niekedy nazýva aj Novou Venušou. Éterično sa celé spriežrační, pre fyzickú rovinu zmizne, premení na zlaté šaty. Takže človeku z toho, čo má dnes, zostane nepremenené len fyzické telo, ako minerálom. Preto sa niekedy o ľuďoch kozmického pozajtrajška hovorí aj ako o *novovenušanských kryštáloch*.

Ľudia sa budú pravdaže od kryštálov opäť líšiť tým, že budú mať vedomie; ba ešte o dva stupne vyššie vedomie ako na Zemi a o jeden stupeň vyššie ako na Novom Jupiteri - inšpiratívne vedomie, aké majú teraz archanjeli. Ale s kryštálmi budú mať spoločné to, že budú mať dokonale čisté astrálne a éterické sily.

Rastliny nemajú vášne, ale môžu mať predsa ešte v éterickom tele určité poruchy, kazy. Môžu byť napríklad zvädnuté, choré alebo nejako deformované. **Ak však rozjímate s kryštálmi, vanie z nich k vám taká ničím neskažená rýdzosť, taká vznešenosť, aká sa inak na zemi nikde nevyskytuje, a dá sa prirovnáť len k velebnosti hviezdneho neba.**

Človek odený duchovným zlatom je vo všetkom taký rýdzi, pravý. Keď si teda chceme predstaviť stupeň ušľachtilosti, aký dosiahnu ľudia o dva kozmické dni, musíme rozjímajť s kryštálmi. Kryštály sú teraz na takom stupni cnosti, pravda len nevedome, ako budú ľudia na Novej Venuši. Presne tak, ako spieva Angelus Silesius:

Projasnění

*Má duše před Bohem jak rubín bude státi,
až v ohni očistném se její hrubost ztratí.*

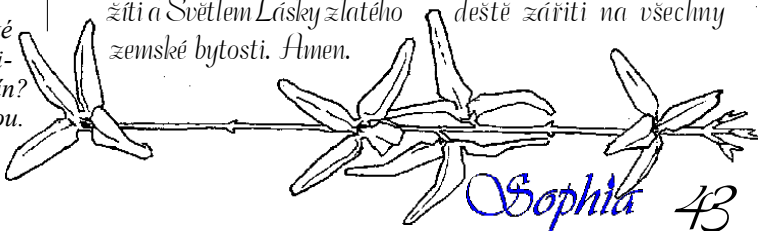
V budúcom čísle: Majú zvieratá ducha? Vedú hypnotické regresy skutočne do minulých životov? Prečo si na minulé životy nepamätáme? Existuje prevtelovanie do zvierat a rastlín? O rozdieli medzi reinkarnáciou, palingenézou a dedičnosťou.

Tak jako maceška jest symbolem karmy, jest zlatý déšť symbolem štěstí. Přináší člověku pozemské štěstí, vyrovnanost povahy, dosaženou z vnitřního poznání zákona a obohacenou niternými impulsy tvůrčí lásky. Tak, jako v urielském čase padá k zemi zlatý déšť kosmických alchymistů a vtěluje do duše člověka síly nejvyšších Ideálů osvčující jeho bytost, tak oblé pruty zlatého deště se sklánějí k zemi, tvoříce vodopád zlatistých kalichů na dosud nahých větvích. Jak krásný jest pohled na kvetoucí keř zlatého deště! Pociťujeme v něm jemnou inspiraci nebeských duchů Světla a stoupající výše v jemné vůni vydechované touto rostlinou, můžeme se setkat s duchy Harmonie a Lásky. Moc Ideálů jest vložena v mystérium zlatého deště. Nejedná se o zlato pozemské, ale o zlato Urielova času, které oplodňuje zemské stříbro kosmickým zlatem sférickým. Tak oplodněna jest duše, když vsává do sebe duchovní Moudrost a staví se vědomě do kosmického života ovládaného čtyřmi archanděly mystického roku přírodního.

Zlatý déšť přináší sílu duchovní Moudrosti, klidu a rozvahy, sebekritiky a snahy za dokonale správným sebepoznáním. Jest symbolem duchovního štěstí, které činí člověka skromným v jeho zemských požadavcích a tak vyplňuje se zde duchovní naučení:

"Neměj přání a nebudeš mít zklamání a bolesti! Čím menší jsou naše požadavky, tím hlubšího dosáhneme vnitřního štěstí. Ve bohatství této země, ale bohatství duchovní spojuje se se symbolem zlatého deště. Jsme-li duchovně osvíceni, jest sebestprostší život naplněn mírem a naše niterná síla jest jedině bezpečným pramenem, ze kterého plyne pravé duchovní štěstí. Kdo chová harmonii v sobě samém, z toho vyzařuje do celého okolí, v němž žije, a tak stává se všem lidem milým, příjemným a ohleduplným společníkem. Přijměme síly Harmonie ze zlatého deště a chťme každého oblažiti, v zákonu Světla duchů Slunce žíti a Světlem Lásky zlatého deště zářiti na všechny zemské bytosti. Amen.

NÁVRATY NIKAM ANEB NEW AGE V MLHÁCH

KAREL FUNK

New Age je přímo úměrná rozdílu mezi slovy a činy v západním křesťanském světě.

Kolika z těch, kteří se letmě setkali s povrchní podobou křesťanství přinesl kontakt s východními směry či s New Age nesmírnou úlevu od nejistých dogmatických labyrintů našeho nynějšího náboženství, ve kterém se často "vyrovnáváme" se svým svědomím jen pokrytecky konvenčním slovním povzdechem nad svou špatností či efektní ale povrchní pózou pokory a oddanosti Kristu, aniž bychom cokoliv v sobě změnili? Kolik hledajících se pak s nadšením zavrtilo do tajů východní meditace. A jak málo z nich dospělo poté k nezvratnému samostatnému poznání, že to vše, ba více, je i v bibli. Prokoná-li totiž někdo - a jsou to výjimky, které přesto existují - s úspěchem východní nauky a neulpí-li jen na mystické vůni květů exotického myšlení i nemyšlení, je z vyvanutí či rozvolnění vodní hladiny orientální meditace vynesena jakýmsi archetypálním vnitřním mechanismem (či Boží milostí?), který funguje v našich nitrech od doby mysteria Kristova ukřižování, zpět na pevný břeh jistoty Kristovy ochrany a vedení, dávající význam i sílu plnému životu v tomto světě, který lze právě pod vlivem živoucího Krista stále zhodnocovat a zkvalitňovat. A tento šťastlivec si pak z východních pokladů přinese - na rozdíl od evropské tradice myslet aristotelovskými černobílou logikou, kde se protiklady vylučují - i paradoxovou logiku, která je nad protivami. Přinese si i vertikální rozměr své osobnosti, tak vzácný v naší evropské horizontální šedi. Takovému ale pak bývá lůno institucionálně organizovaného náboženství těsné.

Vraťme se ale k New Age. V reakci na sešňorovanost a necitlivost západního světa dospívá někdy k druhému extrému - k bezbřehé a eticky nekorigované "toleranci", která přijímá skoro vše, co má náter či image něčeho křesťanstvím zapovězeného. Ulpě-

ní na nových a nových (či staronových) okultních metodách či technikách, šamanských praktikách, někdy i revokacích dionýského kultu apod. ignoruje často morálně očištný faktor, který je pro dnešní lidstvo, zabředlé do tisíců podob rafinovaného ukájení vnější smyslovosti, mnohem potřebnější než v dávných dobách. Postulované uvolnění se zde často zabíhá až k vnitřnímu rozbřednutí, k upuštění od vnitřní sebekázně a pečlivé mentální artikulace, logiky a integrity osobnosti. Podcenění, někdy až absence svědomí a odpovědnosti a smyslu pro oběť, nedbání etiky mezilidských vztahů bylo chybějící páteří už u hippies a je i u New Age. V tom se stoupenci New Age navlas podobají těm, před kterými utekli, i když i oni často hovoří nadšeně o Kristu. Další shoda je i v tom, že i New Age propadá komerci a podbízivosti.

Tato fetišizace bezbřehosti, která není mnohdy naplněna obsahem vnitřního řádu a odpovědnosti, se zatračeně podobá jimi kritizovanému rozporu mezi fetišizací křesťanských dogmat a chováním v praxi. Někteří stoupenci New Age řadí Ježíše Krista do řady s jinými proroky či zasvěceníci. Zatím ještě nedospěli k poznání, že účinné protilátky proti současnému zlu v nás i zlu nás zvenčí napadajícímu či svádějícímu může dnes poskytnout pouze živá, všudypřítomná a uvědomovaná si láska Kristova, která se vylila na lidstvo při golgotské události.

Oproti všeobecnému nemoudrému podléhání tisícům nelibostí a stresů v našem životě staví New Age (a nejen ono) podnětnou teorii a praxi pozitivního myšlení. To napomohlo již tisícům lidí zbavit se depresí, psychických poruch i nemocí těla. I zde je však dobré vidět hlouběji. Kromě pozitivních účinků pozitivního myšlení si musíme ujasnit, že právě toto může i zcela zablokovat a znecitlivět kompas svědomí. Negativní účinky zasunutých negací či stresů, přejásaných fetišizací svého optimismu na úkor

Zdá se, že spontánní vznik reformace před pár staletími, theosofické společnosti před více než jedním stoletím či hnutí prvních hippies a New Age před pár desetiletími, ač jde o různá hnutí, nebyl podmíněn ničím jiným než nedostatečným přijetím, nedostatečným výkladem a nedostatečně přesvědčivou prezentací pravd bible v křesťanském světě. Snad kacířsky se bude jevit názor, že oficiální církvi bude ještě předlouho trvat, než přepustí i jiný, hlubší výklad některých biblických mysterií, který by druhotně prohloubil a zjasnil i souvislosti některých biblických pravd s naukami mimokřesťanskými. Z toho pak plyne tvrzení ještě kacířštější, že totiž deformace a zatvrdlost teologie resp. církevního výkladu Písma, spolu s celkovou dekadencí civilizace, je dnes základní příčinou bezhlavého importu filosofii východní proveniencí.

Kolik je mezi námi těch, kteří urputně střeží hranice křesťanství, aniž by pochopili, že naplnění křesťanského světa jeho přesvědčivým obsahem je tou nejdokonalejší obranou před dezercí zevnitř a invazí zvenčí. Nedivme se, že mnozí hledající zatoužili poznat to, před čím byli varováni fundamentalisticky zdviženým prstem jako před satanským spiknutím, které chce podkopat autoritu křesťanství. Spontaneita úprku tisíců mladých k vyznávání

třeba i neosobního distancování se od chybného a brzdicího, se v tomto případě projeví mnohem později. Jednou zákonitě vyprchá ona trocha prchavého nadšení a zasáhne zákon vyrovnání. Teprve jeho správné prožití může přinést další, snad početnější příležitost k jiskření pravého optimismu a radosti, vyplývající z pokorného přijetí pravého sebepoznání a sebeočisty. I pozitivní myšlení je tedy nutné brát nejen jako užitečný psychologický figl, jak bývá často praktikováno, ale v širším, globálnějším poznání.

V hlubších souvislostech osvětlil podstatu a možnosti snah New Age dr. Jan Dostal ve své přednášce *Začátek vnitřní cesty*:

Kdysi byla rozšířena představa, že školením v mystériích se vlastně obnovuje něco, co člověk během věků ztratil, že jde o nápravu něčeho, co se pozemským životem pokazilo. Vyvolení jedinci, u nichž se daly předpokládat potřebné vlohy, procházeli přísným školením, aby tak v sobě vypěstovali schopnost vnímat bytosti nadsmyslového světa a přijímat od nich podněty. Během školení se museli plně a bezvýhradně podřídit pokynům svých učitelů-zasvěcovatelů. Museli se beze zbytku vzdát jakékoliv osobní vůle, přání nebo ambicí. Jenom ten, kdo se dovedl povznést nad všechno osobní, mohl se stát prostředníkem mezi bohy a lidmi.

Tak tomu bylo v předkřesťanských dobách. Od té doby se mnoho změnilo. Starověká mysteria propadala postupnému úpadku. Lidstvo se stávalo stále pozemštějším, fyzická tělesnost byla stále hrubší a stále neúprosněji oddělovala vědomí člověka od duchovních oblastí. Někdejší procedury chrámového školení přestávaly vést k předpokládaným výsledkům. Vyšší svět se uzavíral i před zasvěcovanými. A tak lidé na zemi byli stále více zbavováni moudrého vedení shůry.

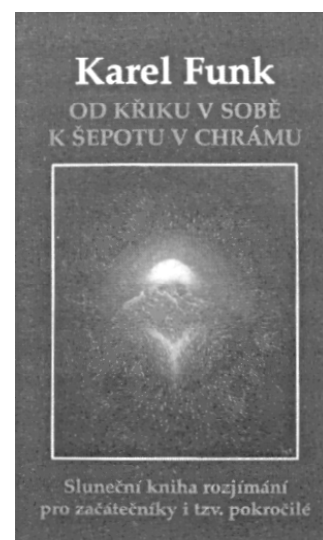
Poslední dvě tisíciletí přinesla tragické vystupňování a vyvrcholení tohoto vývoje. Božský svět přestal zasahovat do dění v lidském světě a lidé si zvykli na to, že musí hospodařit na své planetě bez Boha. Perspektivy tohoto vývoje jsou čím dál zřetelnější. Lidé cítí, že došli až na okraj propasti a ztrácejí naději v možnost dalšího putování. Také nemají představu, kudy by se měli dát. Kde hledat zázračný prostředek, který by mohl zvrátit sestupný směr vývoje?

Ale i když v posledních stoletích skoro vymizely možnosti esoterního spojení s vyšším světem, i když se západní civili-

zace dostala až na kraj propasti, je třeba mít stále na paměti druhou, pozitivní stránku tohoto vývoje. Člověk, odloučený od božského vedení, dospěl postupně k jasnému vědomí o sobě samém, o své osobnosti, a k možnosti svobodného rozhodování. Je třeba přiznat, že člověk zatím své svobody využívá především k bezohlednému vykořisťování Země a druhých lidí. Má ale přinejmenším možnost využít této svobody i k svobodnému rozhodnutí, že bude například hledat svou pravou podobu, tu, v jejímž světle kdysi vešel do existence, že bude hledat ztracený obraz Boží v sobě, a tím nový druh vnitřního spojení s nadsmyslovým světem. To je vážné rozhodnutí a otevírá před člověkem náročnou cestu.

I dnes platí, že vědomá komunikace s nadsmyslovým světem vyžaduje proměnu duševního života od základu a ve všech jeho složkách. Ale cesta, po níž může člověk putovat za tímto cílem, má dnes poněkud jiné rysy než někdejší školení v mystériích. To si právě mnozí stoupenci New Age při revokacích dávných, zejména orientálních praktik neuvědomují. Domnívají se, že nejschůdnější cestou k obnově obrazu Božího v člověku bude patrně odvrát od dosavadního směru vývoje lidstva a návrat zpět k prapočátku po téže cestě, po níž se člověk od něho vzdálil. Tedy vzdát se svobody, vzdát se individuálního vědomí a hledat vnitřně stav, kdy lidé ještě snili společný blažený sen v lůně Stvořitelově. Zní to logicky a svůdně. A existuje opravdu celá řada východních okultních návodů, které usilují o povznesení do vyššího světa potlačením jasného individuálního vědomí. Ruku v ruce s tím se zpravidla objevuje princip přísného okultního vedení ze strany učitele a bezpodmínečné poslušnosti ze strany žáků. Obnovuje se tak něco z dávné minulosti lidstva. Takové obnovování minulosti metodami, které rovněž patří minulosti, chová v sobě ovšem vážná nebezpečí. Dnešní zhrublé fyzické tělo se staví na odpor proti takovému nadosobnímu prožívání, duševní organismus se musí násilně vyprošťovat z tělesných vazeb, tedy částečně se exkarnovat, a to znamená těžký ořes pro celou lidskou bytost. Může to vést i k těžkým duševním nebo zdravotním poruchám.

Co tedy se sebou? Jako křesťané bychom měli vědět, že už před dvěma tisíciletími došlo k reálné události, při níž se Bůh sám spojil láskyplně s lidstvem, s tímž lidstvem, které se od něho tak vzdálilo. Nejen, že tím dal celým dějinám

Karel Funk:

Od křiku v sobě k šepotu v chrámu

Sluneční kniha rozjímání
pro začátečníky
i tzv. pokročilé

V súčasnej záplave rôznych atavistických metód a rýchlokvasnej komerčnej spirituality apeluje kniha Karla Funka na nevyhnutnosť morálneho skvalitnenia a celkového zhodnotenia duše v tomto svete, ktoré jedine môžu bezpečne viesť k pravej, slnečnej duchovnosti.

Skúsenosť dvadsaťpäťročného zápasu autora o opravdivé človečenstvo, s nesmiernou obtiažnosťou a pomalosťou morálnej sebaočisty, rafinovanosťou nižšieho ja, ale aj s veľkou silou trpezlivosti, nádeje a lásky, neosobnej služby a nezištnej obete je zhrnutá do krátkych odstavcov, ktoré poslúžia čitateľovi ako námet na zamyslenie a meditáciu.

Viazaná kniha 180 str.,
cena 140 Kč, Objednávky
na adrese: Marta Hlavsová,
Dr. Horákové 1710, 397 01
Písek; alebo Ilona Perutíková,
Havlíčková 3967, 767 01
Kroměříž.

hlubší smysl, ale odhodlal se být od té doby bezprostředně účasten celého dalšího pozemského vývoje. Když lidé už nebyli schopni se mysterijním školením povznést vzhůru k Bohu, sestoupil Bůh k lidem, aby ho mohli znovu nalézt jiným způsobem a stát se jeho spolupracovníky. Co se tedy stane, když budeme toto ignorovat a budeme se pokoušet putovat zpátky k prapočátku, odbourat dějinné výdobytky mnoha a mnoha tisíciletí a spojit se s Bohem opět tam, kde bylo na místě ho hledat v předkřesťanských dobách? Stane se to, že nalezneme něco jiného, než jsme předpokládali. Budeme totiž hledat Boha tam, kde už není! Proto nemůžeme tímto způsobem najít toho Boha, který sledoval a sleduje lidstvo na celé jeho trnité cestě a chce člověka vést svobodou k lásce, který je dnes lidstvu dokonce blíže než kdy předtím. Dostaneme se tak k odvratu od smyslového světa (který byl snad namísto v dobách předkřesťanských), k pohrdání jím. Člověk, usilující pryč od Země, pryč od problémů dnešního lidstva, se vyrazuje z celku lidstva a z jeho další dějinné pouti a odnímá mu své vlastní síly a schopnosti. Stává se outsiderem plánu vývoje lidstva. I když si to asi neuvědomuje, umrtvuje sám v sobě síly lásky a soucitu. Vydal se na pouť za vlastním povznesením a vlastní spásou, ne za zdokonalením ve prospěch všech, ne aby byl prostředníkem mezi nadlidským a lidským světem. Nic na tom nezmění ani to, že občas planě hovoří o blahu a osudu lidstva, přírody či Země.

V různých odstínech hnutí New Age se setkáváme s tendencí odbourat, zrušit vědomí své individuality; prolomit mříže její omezenosti a hroužít se plánovitě ve společných meditacích do snícího kolektivního vědomí, někdy až do kolektivního transu. Na rozdíl od některých starých orientálních cest takové kolektivní snění nemůže patrně dovést člověka daleko směrem k duchovnímu světu. Končí obvykle v neplodných prožitcích astrálních světů. I tady jde o negaci dosavadního vývoje lidského vědomí, který tu je považován za chybný, a o ignorování přítomnosti Kristovy v tomto vývoji.

Cíl moderní esoteriky tedy nebude osobní blaženost, ne pouhá snaha o duchovní zážitky, nýbrž cesta za zdokonalením vlastní bytosti ve prospěch

ostatních. Právě proto, že toto je základní zaměření moderního duchovního úsilí, mohou z něho plynout i obnovení, očistné podněty pro lidskou kulturu a civilizaci.

Ale ani dnes nepřestává platit, že vyšší svět se může člověku zjevnout jenom v té míře, v níž se člověku podaří jistým způsobem přetvořit sama sebe. Tedy - přetvořit své já a silou svého já své astrální tělo, zharmonizovat jeho zmateně proudící substanci, získat vládu nad tím, co se v něm odehrává. Teprve touto harmonizující sebevládou se mohou postupně probouzet k životu orgány vyššího zření, do té doby tísněné, svírané a znetvořené chaosem běžného duševního života.

I když poukazujeme na některé nepřijatelné charakteristiky New Age, nemluvíme stejnou řečí jako někteří etablovaní vědci, kteří New Age a jiné duchovní směry s bohorovnou arogancí cejchují psychiatrickými diagnózami. Ostatně New Age lze hodnotit i kladně. Integruje různé sociální a duchovní aspekty, ukazuje na neřešení problémů naší nemocné planety, napomáhá celostnímu pohledu na lid-

skou bytost apod. I uvnitř New Age nalezneme řadu ryzích a opravdových charakterů, schopných určitého samostatného vývoje, lásky k přírodě apod. Patří mezi ně například Eileen a Peter Caddyovi, zakladatelé skotské komunity Findhorn. Samotné doporučené metody, převažující v New Age, však přinášejí výsledky spíše přechodné, ne perspektivně spásné, neboť hledí hlavně směrem, kterým již cesta nevede. Ždímají z lidských niter zbytečky stop dávné spirituality, které by měly ustoupit již něčemu jinému a které jsou dnes již téměř neúčinné. Počítají totiž s tím, že lidské já místo aby mělo vyvstat vykrystalizované a očistěné, by se místo toho mělo rozplývat, topit v bezbřehé kosmické prázdnotě. Rozplynutí v univerzálním vědomí je sice živý, působivý, reálný prožitek, který se však vstupem Ježíše Krista do lidské evoluce a jeho průtiskem do podstaty našich niter stal

neužitečným, ba zavádějícím atavismem. Sebevědomější stavy rozšířeného vědomí, získání parapsychologických sil a schopností, blažené ale nekontrolované extáze skupinových metod apod., se kterými hnutí pracuje, pozbývají svého účelu i opodstatnění při oddaném přijetí Kristova vedení i všech darů jen a jen z jeho ruky našim vědomým prožíváním já, které se nesmí rozplynout použitím dnes již nepřirozených metod a technik. Ty totiž neberou v úvahu, že k pokroku lidstva se otevírají stále nové kosmické zdroje. Ani proudy Kristova vlivu nejsou neměnné, neboť každá rasa či kultura se k nim propracovává vždy nově a bohatěji. Jinak je chápal například Řekové a Římané jeho doby, jinak zednáři, rosikrucianti či antroposofové kultury anglo-sasko-germánské a jinak - vědoměji v já a v rovnováze hlavy a srdce je budou chápat budoucí Slované. Případně i my současní, budeme-li se o to snažit vědomě a samostatně, bez zbytečných berliček vyplozených a odumírajících metod.

I když upozorňování stoupenců Nového věku na ekologické, sociální a jiné problémy, jejich pojetí uzdravování, integrující paradigmata apod. jsou jistě dobře míněna, nemají perspektivu úspěšných změn, chtějí-li jich dosáhnout takovým stavem vědomí, které vyrazuje tvořivé síly já. Asijská spiritualita a extatická mystika, kterou hnutí pragmaticky napojuje na prvky materialistické vědy a techniky, sotva naplní obsahem krásné a řadě z nás přijatelné cíle New Age, nepočítali s živým Kristem v člověku.

Pro nás křesťany bude však asi účelnější, budeme-li se snažit sami naplňovat lépe naše učení v praxi a činit je tak přesvědčivější. O vnějším křesťanství totiž Montaigne kdysi napsal: *“Kdyby se nás božský paprsek jen maličko dotkl, hned by se to poznalo ne podle slov, ale činů. Každé naše hnutí by obléval vznešený jas. Měli bychom se stydět: příslušníci kdejaké sekty se snaží žít podle jejího učení, jen křesťané vyznávají zřízení tak božské a nebeské pouze jazykem.”* Je to tak? Jistě, že zcela ne. Dva tisíce let od sestupu Krista na Zem jsou ve vývoji lidstva pouhým mžikem. Hlavní fáze vývoje křesťanství je teprve před lidstvem. Záleží jen na nás!

Vážení a milí priatelia!

Včera sme zakončili naše pozorovania tým, že sme hovorili o budúcnosti toho spoločenstva ľudí, ktoré sme nazvali michaelským. Toto spoločenstvo pozostáva z dvoch skupín odlišného druhu. Jedni poznávajú jasnovidným spôsobom tajomstvá prírody a tí druhí tajomstvá karmy. Tieto dve skupiny sú tzv. platonici a aristotelici, a síce nie v tom zmysle, že by zastávali platónske alebo aristotelovské názory, alebo v konkrétne-skutočnom zmysle patrili k týmto dvom kultúrnym prúdom, ale v tom zmysle, že jedni sú uspokojení viac na prijímanie poznania zjavením a druhí sú orientovaní viac na oblasť výskumu.

Princíp duchovného cvičenia

Dnes stojíme pred otázkou, akou cestou sa dá uskutočnenie ideálu tohto spoločenstva vo svete dosiahnuť. Pritom musíme hneď na začiatku povedať, že hoci ide o dve skupiny ľudí, ktoré sa vnútorne navzájom odlišujú, táto *cesta* platí pre jedných ako aj pre druhých. Táto cesta je založená na určitom princípe: je to princíp cvičenia, duchovného cvičenia. Toto má za základ dve veci: na jednej strane fakt, že človek nemôže na jeden raz so svojím vedomím obsiahnuť všetky prejavy života; lebo potom by stratil určitú naivitu, nenútenosť vo vzťahu k životu. Musí si zvoliť určitý čas, kedy chce byť celkom *vedomý*, zatiaľ čo po zvy-

Sedem prednášok o vnútornom vývoji človeka:

2. Meditácia. Jej podstata a pôsobenie

Valentin Tomberg

šok dňa vedie do určitej miery ešte obyčajný život, na ktorý je zvyknutý a ponecháva si svoju nenútenosť. Čas, ktorý zvolí pre duchovné cvičenie, je čas meditácie. Vtedy ide o to, aby bol človek denne počas určitého krátkeho času celkom preniknutý vedomím, že v ňom nevzniká nič, čo by nebolo ním vedomie určené a čo by nevytváral on sám.

Ako následok týchto chvíľ plného uvedomovania sa objaví želanie byť aj počas bežnej rutiny každodenného života rovnako vedomý ako v čase meditácie. Telo a duša človeka si zamilujú túto jasnosť a svetlosť, ktorú človek zažíva počas meditácie. Nielen duša začne čoraz viac a viac po tejto jasnosti túžiť, ale aj telo. Touto cestou sa stane, že sa do každodenného života dostane stále viac rozvahy, takže človeku - ak sa to tak dá povedať - stále viac zachutí byť vedomý a pánom seba samého.

Pôsobenie meditácie doznieva v celom kolobehu života, takže sa človek stane pokojnejší, tichší, vyrovnannejší a rozvážnejší. Pomocou náčrtku môžeme tento proces znázorniť asi takto:

Celková úroveň života sa každým jedným zážitkom pozdvihne. Vzostup môže byť nepatrný, ale stále napreduje. Taká je súvislosť medzi úrovňou vedomia počas dňa a počas duchovného cvičenia. Sprostredkovaný účinek meditácie sa potom prejaví v tom, že sa do života vlievajú určité sily a že človek z vlastnej slobodnej vôle nájde záľúbenie v sebaovládaní. To je to prvé, čo tvorí základný kameň du-

chovného cvičenia.

Tým druhým je skutočnosť, že nejde len o jednorázové veľké vynaloženie námahy, ale o vytrvalé opakovanie. Duchovné cvičenie vyžaduje vytrvalé rytmické opakovanie. Rudolf Steiner raz sformuloval pravidlo:

“Rytmus nahradzuje silu.”

To platí pre fyzický a aj pre duchovný život. V súčasnosti je to tak, že *po-malé* úsilie môže človeka skutočne posunúť dopredu, a síce tak, že nevzniknú žiadne choroby, ktoré by inak vznikli pri pokuse dosiahnuť veľmi veľa v *krátkom* čase.

Tieto dve dôležité vlastnosti tvoria základy duchovného cvičenia: bezprostredný vplyv na život a rytmické opakovanie. Proti samotnému princípu duchovného cvičenia existujú ešte určité námietky zo strany umeleckého a náboženského cítenia. Ľudia, ktorí majú vnuknutia umeleckého typu, alebo pestujú náboženské zanietenie, by mohli namietat, že duchovné cvičenie vnáša do života čosi mechanické, a že by sa tým mohla zničiť tá spontánnosť, nevypočítateľnosť vnútorného života. Na to by sa dalo odpovedať, že aj ľudský dych sa rytmicky opakuje. Harmonické dýchanie je však predpokladom zdravia a života človeka. Keď si duša človeka osvojí určitý druh dýchania, dosiahne vo svojom vnútri rovnako usporiadaný život, aký na fyzickej úrovni zabezpečuje dýchanie. Tak sa tým duša vskutku nezmechani-
nizuje, ale stane sa usporiadaným vnútorným organizmom. Chaotičnosť duševného života umožňuje možno čas od času záblesky umeleckých a náboženských zážitkov, ale rytmus umožňuje život, v ktorom sa človek nedostáva do spojenia s duchovným svetom len *prechodne*, ale zostáva s ním v spojení *stále*.

Podobne ako sa telesná výchova vštepuje telesným cvičením a intelektuálna výchova cvičením intelektu, tak aj ducha možno vychovávať len cvičením. M. K. Gándhí

Podstata meditácie

Pokúsme sa teraz preskúmať, čo je podstatou meditácie a v čom spočívajú jej cvičenia. Chceme si najprv urobiť obraz o vnútornej skladbe vedomia človeka, aby sme získali možnosť porozumieť zmene tejto skladby, ktorú spôsobuje meditácia. Vezmem si tu na pomoc obrázok.

Keď si predstavíte ako pred vami stojí ľudská bytosť, tak anjel stojí nad človekom. V princípe každý človek sa môže dať preniknúť anjelskou bytosťou. Každý človek si v súčasnosti môže vytvoriť vzťah k anjelovi. Až do srdca s ním môže splynúť vo svojich poznatkoch, v tom, čo pozitívne môže vykonať v záujme sveta. Na druhej strane nie je tzv. vyššie ja človeka plne inkarnované. Je to niečo, čo anjel zahľahuje, obklopuje, objíma, ako matka zahľahuje svoje budúce dieťa. Keď sa vyššie ja v človeku zrodí, potom sa anjel od človeka uvoľní. Už nie je viac strážnym anjelom človeka, ktorý sa nad ním vznáša, stráži ho a ochraňuje, ale stane sa človeku priateľom, ktorý kráča vedľa neho alebo človeka aj opustí, keď dostane pridelené iné úlohy.

Vyššie ja je nadvedomím človeka, ktoré sa nachádza nad prahom ľudského vedomia. Siahla do oblasti anjela.

Človek má okrem toho aj obvyčajné vedomie iniciatívneho myslenia. To je najsvetlejší bod v našom vedomí - nie mýtvy bod, ale svietiaci a v pohybe. Lúče z neho idú vždy do štyroch smerov: nahor, nadol, doprava a doľava. Oba posledné sa vzťahujú na zmyslový systém, tie druhé znamenajú aktívne, samostatné myslenie človeka.

Troja dvojníci

Nadol smerujúci lúč zasahuje do sféry tzv. podvedomia. Táto sféra je v človeku tým, čo musí byť ovplyvnené meditačným cvičením. Nie je to žiadna jednoduchá, ale veľmi komplikovaná oblasť. Nielen že sa tam nachádzajú rozličné podvedomé inštinkty, želania, vášne atď. Sú tam prítomné aj rozličné bytosti. Nachádzame tam luciferského anjela, ktorý je v plnom zmysle slova na astrálne telo človeka upútaný. Je pripútaný k ľudskému astrálnemu telu a jeho najväčšia nádej spočíva v tom, že sa od neho jedného dňa oslobodí. Nazýva sa aj

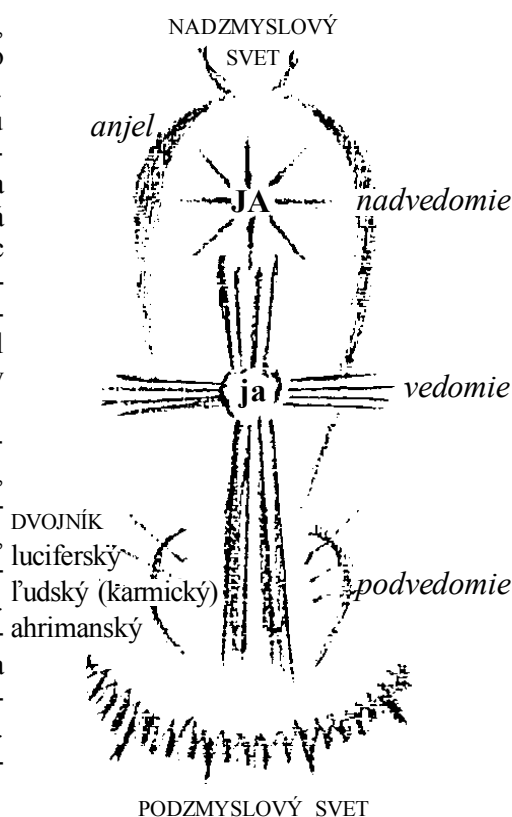
tzv. luciferským dvojníkom človeka, lebo predstavuje druhé astrálne telo človeka, ktoré je viazané na to prvé. Tento luciferský dvojník v čase "pádu do hriechu" v polovici lemurskej doby "padol" a odvtedy je uputovaný na ľudské astrálne telo. Jeho vnútorná túžba spočíva v tom, aby radšej vôbec nebol, aby sa radšej rozplynul vo svetovej astralite, než aby mal byť upútaný na astrálne telo človeka a musel vždy znova a znova zapríčiniť vo ľudskej bytosti lož.

Ďalej nachádzame v ľudskom astrálnom tele sféru ľudského dvojníka, alebo oblasť čisto ľudského podvedomia. Keď zostúpime ešte hlbšie nadol, až do éterického tela, tak tam dole nájdeme sféru ahrimanského dvojníka. Sféra ľudského podvedomia je preniknutá pôsobením luciferského anjela a jeho ahrimanského dvojníka. Podvedomie je teda lucifersko-ahrimanské. Tak máme trojnosť: nadvedomie, vedomie a podvedomie.

Aby sme teraz porozumeli účinku meditácie na celú ľudskú bytosť, musíme sa pri jednotlivých súčiastiach ľudského podvedomia ešte trochu zdržať. Musíme do určitej miery porozumieť, čo je ahrimanský dvojník. Je to éterická bytosť, ktorá sa upína na ľudské éterické telo a usiluje sa zmocniť ľudského éterického tela a ľudského ja. Tak ako na nebesách existuje prao obraz človeka - tento ideál nájdete v gréckom umení - tak existujú aj jeho deformácie, krivé obrazy v podzemských sférach. A ako anjel, ktorý stojí nad človekom, dalo by sa povedať, reprezentuje praoobraz, tak je na druhej strane ahrimanský dvojník jeho karikatúrou. Je to veľmi inteligentná bytosť. Neprejavuje sa v tom, že by v človeku získali vrch pusté vášne; ale prejavuje sa menovite v tom, že v človeku veľmi zosilnie cieľavedomosť, upnutá snaživosť zameraná na cieľ (Zielstrebigkeit). Tak môžu byť navonok práve veľmi úctyhodní občania nástrojom tohto ahrimanského dvojníka. Práve oni môžu byť vo vysokej miere v podruží bytosti dvojníka, takže tento prevezme vedúce postavenie.

Pôsobenie meditácie

Pýtajme sa teraz, v čom spočíva účinok meditácie. Spočíva v tom, že človek koná veci, ktoré vychádzajú len z jeho vlastnej slobodnej iniciatívy, že

aktivita je iniciovaná z tohoto bodu. Pretože ostatné konanie vo svete je určované vonkajšími okolnosťami. Človek je, pretože je hladný, pije, lebo je smädny, pracuje, lebo musí zarábať. Avšak nič vo vonkajšom svete nepodmieňuje úkon meditácie. Vzniká zo slobodnej iniciatívy, z plného vedomia človeka.

Čo sa teraz stane, keď sa človek oddáva meditácii? Vtedy vystupuje určitý prúd nahor, k vyššiemu ja a k anjelovi, a vzniká spojenie: vedomie sa spojí s nadvedomím.

Z nadvedomia sa začne nadol rívať prúd svetla a zosilní prúd, ktorý smeruje nadol, do podvedomia. Tento silne vedomím preniknutý prúd svetla presvetľuje podvedomie a pôsobí tam očistne.

Čo znamená očistenie podvedomia, čo znamená "katarzia"? Znamená, že luciferský anjel je postupne oslobodzovaný anjelom, že sa stáva stále slobodnejší a slobodnejší; znamená to, že na naše astrálne telo viazaný subjektívny Prométeus, ktorý je upútaný na skalu našej bytosti, je uvoľnený zo svojich pút. Toto oslobodenie sa uskutočňuje rastúcou vnútornou láskou k pravdivosti. Tým, že človek svojím vedomím osvetľuje podvedomie, odhaľuje tam v sebe lživosť. Každý človek má totiž sklon ku klamstvu, menej v slovách ako v činoch. Sklon

ku ľži sa vnútorne zničí a nahradí túžbou po pravde. To je rozpustenie luciferevej bandy. Luciferský anjel sa uvoľní z nášho astrálneho tela a stane sa bytosťou, ktorá sa môže voľne pohybovať, v našom osude okolo nás, a stáva sa služobníkom nášho anjela.

To druhé, čo patrí k očiste nášho podvedomia meditáciou, je nasledovné: prúd svetla preniká ďalej do ľudskeho podvedomia, ktoré je lucifersko-ahrimanské. Nielen že do neho pôsobí vplyvy zvonku, ale toto podvedomie pozostáva z nášho *vlastného* luciferského a ahrimanského, ktoré sme prijali do našej bytosti. Kým človek pokračuje vo svojej meditácii, kým jasný ľúč duchovného svetla stále viac podvedomie preniká, odohráva sa to, že sa tento prvok z podvedomia stále viac vytesňuje.

To, čo je v podvedomí, sa pre človeka stane *vedomým*, stane sa mu to zjavným. Podobne ako had odkladá svoju kožu, takže leží pred ním a môže sa na ňu dívať, tak vysadí človek svoje nižšie ja, svoje astrálne podvedomie zo seba von, a toto sa stane určitým druhom dvojníka človeka. A čím je pre človeka viac vnímateľný, zreteľný, tým lepšie. Lebo človek sa tým naučí ho držať pod kontrolou a ovládať. Učí sa tým aj uvedomovať si, z akých zdrojov u neho vznikajú omyly, ako sa dopúšťa činov, ktoré nezodpovedajú jeho úmyslom.

U ľudí, ktorí sú vo svojom ja slabí, sa tento dvojník môže stať bytosťou, ktorá nekráča len *vedľa* človeka ako jeho spoločník, ale ktorá aj *s ním* koná a hovorí. Môže sa stať, že človek povie sedem viet a z toho len štyri sformuloval on sám, zatiaľčo tri pochádzajú od dvojníka. Tým, že sa človek naučí dávať pozor na tohto spoločníka, ktorý by chcel vklznúť do každého prejavu človeka navonok a do každého vnútorného úsudku o ľuďoch a udalostiach vonkajšieho sveta, učí sa človek *sebapoznaniu*, učí sa mať presné poznanie svojej vlastnej bytosti.

To tretie, čo sa pri očiste odohráva, nie je len *vyslobodenie* luciferského anjela, ani len *vysadenie* ľudskeho dvojníka, ale *vylúčenie* ahrimanského dvojníka. Pretože tento nemôže byť v nás vnútorne premenený; musí byť z človeka vylúčený, takže človek s ním stratí každé spojenie. Nedopraje sa mu potrava, takže je zostupujúcim svetlom meditácie stále viac a viac zatla-

čovaný nadol, v doslovnom zmysle až do nôh, do chodidiel, kde sa potom upína človeku na nohy a ten ho so sebou vláči po životnej horizontále.

Potom príde okamih, kedy sa ako suchý konár odlomí, a človek sa od svojho dvojníka oslobodí. Vtedy človek pocíti, že jeho chôdza sa stala ľahšou; z jedného dňa na druhý sa jeho chôdza zmení. To je tým, že sa oslobodil od svojho vnútorného bremena, ktoré spúťovalo jeho nohy. Odpadnutie bremena spôsobí človeku pocit uľahčenia.

Vidíte z toho, že cvičenie meditácie tu nie je len na to, aby sme zažili závan ducha alebo dospeli k nejakému poznatku, ale nato, aby sme spôsobili hlbokosiahlu premenu v celej ľudskej

Sv. Juliana s diablom na reťazi

bytosti. Vyslobodzuje jednu bytosť v našom podvedomí, vysadzuje jednu ďalšiu bytosť vedľa nás - sprítomní ju pre naše vedomie -, a vylúči tretiu bytosť von do vonkajšieho sveta. Toto všetko sa musí odohrať, keď človek prechádza stupňami imaginácie, inšpirácie a intuície. Odohrávajú sa v ňom dramatické udalosti.

Človek sa musí stať nezávislý od luciferského anjela, potom môže dôverovať svojim imagináciám;

človek musí vysadiť zo seba ľudskeho dvojníka, potom môže dôverovať svojim inšpiráciám;

a keď človek zo svojej bytosti odstráni aj ahrimanského dvojníka, potom môže zažiť čistú intuíciu.

O tom budeme hovoriť neskoršie. Dnes nám išlo len o vnútornú povahu meditácie samotnej.

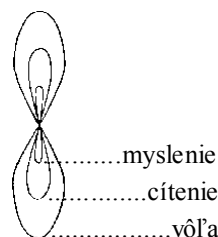
Poznávacia meditácia

Hovorili sme doteraz o cvičnej meditácii, o precvičovaní meditácie ako takej. Existuje však aj iná meditácia, ktorá musí byť tiež opakovaná rytmicky, ktorá však nemá za úlohu vytvoriť len spojenie k duchovnu, ale *spoznať* určité veci. Máme teda *cvičnú meditáciu* a *poznávaciu meditáciu*. To je meditácia, ktorá sa vykonáva kvôli zahĺbeniu sa do nejakého tajomstva.

Osnova, podľa ktorej môžeme túto meditáciu pochopiť, sa dá znázorniť takto: *Ja* má nejakú otázku, ktorá je podľa možnosti postavená dosť vysoko. Otázka musí stúpať a človek pri naša zo seba stále vyššie a vyššie energie aby umožnil otázke pohybovať sa stále vyššie dohora; aby mohla stúpať. Tam stretne určité bytosti duchovných hierarchií, a potom sa táto otázka vráti nasýtená vnútorným vžarovaním tej hierarchickej bytosti späť do ľudskej bytosti: tam sa rozsvieti ako poznanie! Človek niečo *pochopil*.

Človek sa s tým môže uspokojiť, ale môže ísť aj ďalej v tom zmysle, že nechce zostať len pri pochopení otázky, ale že chce aj hodnotu a obsah otázky a odpovede plne zažiť. Vtedy zostúpi prúd do hlbok podvedomia človeka a naspäť príde cit a vôľa tej myšlienky, ktorá bola takto pochopená.

Cesta k prehĺbeniu spočíva v tom, že človek kladie stále vyššie otázky a dostáva stále vyššie odpovede. Potom otázka zasiahne aj ľudské cítenie a vôľu. Tieto vytvoria osmičku, lemniskátu. Toto je postup poznávacej meditácie, ktorá sa vykonáva aby človek nie len pochopil niečo hlavou, nie, ale aj srdcom a nakoniec celým človekom. Keď celá moja bytosť pochopila, znamená to, že určitá pravda sa prebudila až do mojej vôle. A tak môžeme povedať, že odpoveď tu prenikla až po myslenie (pozri obrázok), tu až po cítenie a tu až k vôli:

Meditácie o veľkých kozmických obrazoch a duchovných tajomstvách, ktoré sa stále opakujú, majú ten účel, aby človek ako celá bytosť pochopil celú pravdu tohto tajomstva, aby nespoznal len správnosť tohto tajomstva, ale prežil aj život a vnútornú silu tejto pravdy. A tak možno povedať, že takáto poznávacia meditácia je naplňovaním slova:

*“Ja som Cesta
Pravda
a Život.”*

To sú súčasne stupne meditácie, to je naskrz kresťanské poznanie, ktoré môže byť a je prežitie človekom takpovediac až do krvi. To sa uskutočňuje prostriedkami meditácie.

Všeobecné účinky meditácie spočívajú v tom, že to duchovné v človeku, to, čo sme na prvom obrázku označili ako nadvedomie, zostupuje nadol, že vyššie ja človeka zostupuje do ľudskej osobnosti, a že anjel sa skláňa a zosiela pomáhajúci prúd svojho svetla na spôsob “umývania nôh”. Ako sa Kristus sklonil pred svojimi učeníkmi a umyl im nohy, tak umýva pri každej meditácii anjel nohy meditujúceho. Vylieva očistný prúd až do nôh človeka. To je podobenstvo umývania nôh. Lebo umývanie nôh spočíva v tom, že sa vyslobodí luciferský anjel, vysadí ľudský dvojník a vyženie ahri-manský dvojník.

Duch sa tým skláňa nadol; dalo by sa povedať: meditáciou sa duch stáva ťažším, duša sa stáva meditáciou vnútorne prežiarená. Tým, že duch preniká dušu, učí sa duša duševne dýchať ducha; a tým, že vdychuje ducha, stáva sa svetivou, rozširuje sa; a tým, že vydychuje ducha, zušľachtľuje telo. Lebo výdych duše ide do tela. Na ceste meditácie sa dosahuje nový pomer medzi duchom, dušou a telom. Duch sa blíži k človeku; skláňa sa, duša sa rozširuje, telo sa oduševňuje. To je jeho vnútorná očista.

Telo je vtedy čisté, keď všetko, čo je spojené so životom tela, je preniknuté srdcom. Nič v živote nie je nepekné, keď je pri tom srdce. Všetko cynické, čo sa hovorí o živote tela, vzniká vtedy, keď týmto ľudom chýba skúsenosť, že duša oduševňuje telo. Telo sa pozdvihne k duši, keď duša preniká telo. Meditáciou nájdete harmóniu medzi duchom, dušou a telom. Dosahuje sa tým, že duch sa skláňa, duša rozširuje a telo pozdvihuje k duši.

Harmonizácia tela, duše a ducha

Vzniká tým pred našim vnútorným okom staré známe znamenie. Je to znamenie kríža. Pri meditácii ide o to, aby človek novým, *vedomým* spôsobom vo svojej bytosti uskutočnil kríž. Výsledkom je harmónia ducha, duše a tela. A táto harmónia je to, čo všetci ľudia na svete, či to už vedia alebo nie, nazývajú *šťastím*. Šťastie nespočíva v tom, že sa človeku všetko darí, alebo že je, povedzme, obklopený samými peknými vecami, ale šťastie je stav, v ktorom duch, duša a telo sú v harmónii.

Všetko ostatné, čo tejto harmónii napomáha, čo patrí k vnútornej harmónii celkového priebehu života človeka, je pozitívne, je šťastnou karmou človeka. Na Východe, v Oriente poznajú princíp vytvárania rovnováhy medzi duchom, dušou a telom. Ten nadpozemský pokoj, ktorý vychádza z Budhu, či už v štýle jeho reči, alebo z obrazových diel, ktoré ho znázorňujú ponoreného do dokonalého pokoja, sú výrazom skutočného poznania, ako sa vytvára harmónia.

V súčasnosti však, po tom, čo do vývoja ľudstva zasiahol Kristov impulz, nemôže už žiaden človek vnútorne pociťovať tento pokoj, toto šťastie, pokiaľ sú ľudské udalosti okolo neho naplnené toľkým utrpením, zapríčiniujú toľko žiaľu. Preto je princíp vnútornej harmónie, o ktorý sa usiluje v pokresťanských časoch, iný. Odlišuje sa od orientálneho. Zatiaľčo v Oriente ide o to, aby telo a duša zmĺkli a hovoril iba duch, hovorí u nás duša s duchom spolu, unisono, a telo sa tomuto slovu oddáva, aby ho nieslo do sveta. Duša a telo hovoria voľne medzi sebou a telo nasleduje zo slobodnej vôle prúd, ktorý vychádza z ducha.

Všetci traja sa stávajú spojencami, pôsobia slobodne a síce každý článok podľa svojej prirodzenosti. Telo je *len* telo, ale miluje dušu. Duša je celkom duša, bez racionálnych motívov, a zároveň je v harmónii so zákonmi večného Ducha. Telo, duša a duch sú slobodné a táto sloboda vedie k spojenectvu týchto troch článkov. Telo, duša a duch komunikujú a pôsobia spoločne. To je ideál. A cesta, ktorá nás môže priviesť dopredu, je cesta meditácie. Na tejto ceste sa prebúdzajú v človeku vyššie stavy vedomia. Neskôr rozvedieme, ako sa prebúdzajú a akú majú povahu, aby sme tieto veci osvetlili ešte z inej strany.

Sophia

P.O. Box 151, 810 00
Bratislava 1 * Vy-
dáva: vydavateľstvo
Sophia * Šéfredak-
tor: RNDr. Emil Pá-
leš, CSc. * Redaktori: Ing. Andrea

& Miloš Štípala * Redaktorka vo Fi-
ladelfii, USA: Sylvia Mikolajová *
Redaktor v Čechách: Ing. Karel Funk
* Grafická úprava: Emil Páleš &
Marcel Hason * Tel.: objednávky na
predplatné časopisu (vrátane starších
čísol): PhDr. Táňa Grigorjanová,
CSc.: 777 801; správa nadácie: RNDr.
Jitka Tereková: 249 201; psycholo-
gické poradenstvo: PhDr. Peter
Sklár: 762 366 * Čestný člen redak-
cie: jeho excelencia Karan Singh, ma-
haradža z Džammu a Kašmíru *
Tlač: FIDAT, tel/fax: 240 84 63 *
Vychádza 4-krát do roka * Náklad:
4000 ks * Cena jedného výtlačku:
40.- Sk (Kč) * Ročné predplatné:
160.- Sk (Kč) * Rozširujú súkrom-
né kolportérske siete a knižkupectvá
* Registračné číslo: MK SR 659/92

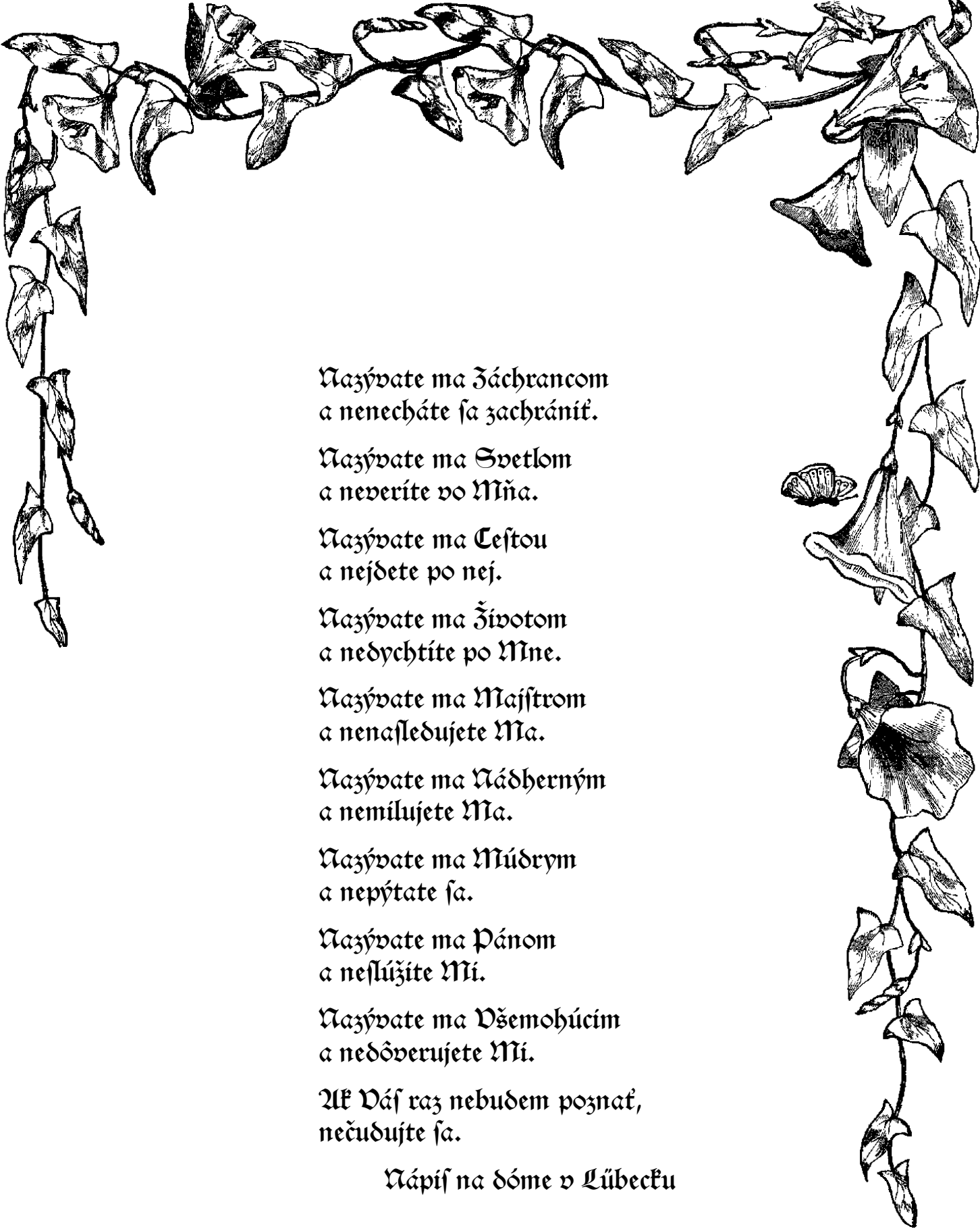
Bankové spojenie: Nadácia Sophia,
Čs. obchodná banka, Lehockého 3,
812 25 Bratislava; č. ú.: 202 11 3003/
7500. Zo zahraničia: Acc. No.: 02-
1130 0000/7500, Swift: CEKOSK BX

☞ Prvá strana obálky: Johfra: *La Vision d'Hermes Trismégiste* (Videnie Herma Trismegista) ☞ Štvrtá strana obálky: Ellen Lórien: *Hymne á l'Amour* (Hymna na lásku) ☞ Perokresby: na strane 3: Zarja: Nadežda Antipova ☞ 21: Růžena Hermanová ☞ 39: Ivana Vorobjovová ☞ 33, 39: Nazarénske ilustrácie k evanjeliu ☞ 43: Zlatý dažď: Monika Kabeleová ☞ 49: Sv. Juliana: W. Auer ☞ Ďalšie strany: Staroveké, stredoveké, viktoriánske a secesné ornamenty a kresby od starých autorov

V budúcich číslach:

Stvoření světa a člověka
v poznání duchovní
vědy

Přírodovědecké a peda-
gogické impulzy Eugena
Koliska

Nazývate ma Záchrancom
a nenecháte sa zachrániť.

Nazývate ma Svetlom
a neveríte vo Mňa.

Nazývate ma Cestou
a nejdete po nej.

Nazývate ma Životom
a nedychtíte po Mne.

Nazývate ma Majstrom
a nenasledujete Ma.

Nazývate ma Nádherným
a nemilujete Ma.

Nazývate ma Múdrym
a nepýtate sa.

Nazývate ma Pánom
a neslúžite Mi.

Nazývate ma Všemohúcim
a nedôverujete Mi.

Ak Vás raz nebudem poznať,
nečudujte sa.

Nápis na dóme v Lübecku

*Na soumravné stezce snu šel jsem hledat tu, jež byla mojí láskou
v životě dřívějším.*

Její dům stál na konci opuštěné ulice.

*Ve večerním vánku její milý páv seděl dřímaje na svém lůžku
a holubi byli tiší ve svém koutě.*

*Postavila svou lampu na zem ve svém vchodu a stanula přede
mnou. Pozdvihla veliké oči své k tváři mé a němě se tázala: „Vede
se ti dobře, příteli?“*

Chtěl jsem odpovědět, ale naše řeč byla ztracena a zapomenuta.

Přemítal jsem a přemítal; naše jména mi nepřicházela na mysl.

*Slzy zářili jí v očích. Pozdvihla ke mně pravici. Vzal jsem ji
a stál mlčky.*

Naše lampa zakmitala ve vánku večerním a zhasla.

Rabíndranáth Thákur